

Noora Juuti

SAVONLINNAN AMMATTI- JA
AIKUISOPISTON HENKILÖSTÖN
VENÄJÄ-OSAAMISEN KARTOITUS

Opinnäytetyö
Matkailun koulutusohjelma

Maaliskuu 2014

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 24.3.2014	
Tekijä(t) Noora Juuti	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Matkailun koulutusohjelma	
Nimeke Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamisen kartoitus		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston (SAMI) opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä koulutuspalvelujen johdon ja ylimmän johdon Venäjä-osaamisen tasoa sekä Venäjä-osaamisen tarvetta. Tämän työn viitekehyksessä Venäjä-osaaminen sisältää kolme osa-aluetta: venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemuksen, alakohtaisen toimintaympäristön tuntemuksen sekä venäjän kielen osaamisen. Tutkimuksen tavoitteena on saada valmiudet kehittää henkilöstölle suunnattuja Venäjä-osaamisen luentoja tai kursseja saatujen tulosten pohjalta.</p> <p>Opinnäytetyön teoriatausta käsittelee tilastotietoja koskien venäläisten maahanmuuttajien ja venäläismatkailijoiden määriä Suomessa, Venäjä-osaamisen käsitettä ja osa-alueita sekä suomalaista ja venäläistä kulttuuria, venäjän kieltä ja ammatillista koulutusta. Venäjä-osaamisen tasoa ja tarvetta kartoitettiin henkilöstöltä sähköisen kyselylomakkeen avulla. Työssä käytettiin sekä kvantitatiivista eli määrällistä että kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää.</p> <p>Kyselyn tulosten perusteella selvisi, että tutkimuksen kohderyhmän Venäjä-osaamisen taso on melko heikko. Osaamisen tason keskiarvoksi saatiin 1,99 asteikolla 1-5, jossa numero 1 merkitsee heikkoa osaamista ja numero 5 hyvää osaamista. Parhaiten henkilöstö tuntee venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan, seuraavaksi parhaiten tunnetaan ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristö ja huonoiten hallitaan venäjän kieli. Vastaajista lähes kaikki olivat tarvinneet Venäjä-osaamista venäläisten tai venäläistaustaisten opiskelijoiden ohjaamisessa tai neuvomisessa ja viidesosa myös neuvotteluissa venäläisten kanssa. Vastaajista lähes puolet oli sitä mieltä, että Venäjä-osaamisen tarve heidän omassa työssään on viime vuosina lisääntynyt hieman ja 11,8 %:n mielestä tarve on merkittävästi lisääntynyt. Vastaajista lähes 60 % uskoi Venäjä-osaamisen tarpeen omassa työssään tulevaisuudessa lisääntyvän hieman ja 8,8 % mielestä tarve lisääntyy merkittävästi. Yli 70 % vastaajista oli jollain tapaa kiinnostunut osallistumaan, jos SAMI:ssa järjestettäisiin koulutusta Venäjään liittyen. Toimiessaan venäläisten kanssa vastaajille eniten haasteita oli aiheuttanut venäjän kieli, toiseksi eniten erilainen aikakäsitys tai tapa suunnitella/järjestellä asioita. Myös byrokratian suuri määrä ja erilainen valtaetäisyys/korkea hierarkia olivat olleet usein syinä tilanteisiin.</p> <p>Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miten Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstö suhtautuu venäläisiin ja Venäjään: nousisiko vastauksista esille esimerkiksi vahvoja stereotypioita tai asenteita. Mielenkiintoinen ja tarpeellinen tutkimusaihe olisi myös, mitä odotuksia ja tarpeita Savonlinnan seudun yrityksillä on Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistolle Venäjä-osaajien kouluttajana.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Venäjä-osaaminen, henkilöstö, ammatillinen koulutus, kyselytutkimus, osaamiskartoitus, tarvekartoitus, osaamisen kehittäminen, kulttuurienvälinen viestintä, kulttuurierot, venäjän kieli		
Sivumäärä 68 s. + liitteet 13 s.	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Erja Härkönen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto	

DESCRIPTION

		Date of the bachelor's thesis 24.3.2014
Author(s) Noora Juuti	Degree programme and option Degree Programme in Tourism Bachelor of Hospitality Management	
Name of the bachelor's thesis Survey of Russia knowledge in Savonlinna Vocational College		
Abstract The purpose of this thesis is to find out the level of Russia knowledge and need for its development amongst the teaching staff, counselling staff, heads of the educational services and management of Savonlinna Vocational College SAMI. In the framework of this thesis the Russia knowledge includes three areas: knowledge of Russian culture and Russia as a country, sector specific operation environment and Russian language skills. The aim of this thesis is to get capability to develop Russia lectures or courses in Russia knowledge for the staff based on the results. The theoretical background of this thesis deals with statistics in connection with number of Russian immigrants and Russian tourists in Finland, concept of Russia knowledge and its different areas as well as the Finnish and Russian cultures, Russian language and vocational education. The level of the Russia knowledge and the need for its development were studied using an online questionnaire. The research method of the thesis was quantitative as well as qualitative. According to the results of the questionnaire the level of the Russia knowledge amongst the staff is quite weak. The average level of the knowledge was 1,99 on a scale of 1–5 where number 1 means weak expertise and the number 5 good expertise. The staff knows best the Russian culture and Russia as a country, the second best is known the sector-specific operation environment and the worst is known the Russian language. Almost everybody of the staff had needed the Russia knowledge in guidance and counselling the Russian students or students with Russian background and one fifth also in negotiations with Russians. Almost half of the staff thought that the need for Russia knowledge in their own work in recent years has increased slightly and 11,8 % thought that the need has increased significantly. Almost 60 % of the staff thought that the need for Russia knowledge in their own work in the future will increase slightly and 8,8 % thought that the need will increase significantly. Over 70 % of the staff was in some way interested in taking part if there was organized education related to Russia at SAMI. While operating with Russians the most challenges had been caused by Russian language, the second most by different concept of time or style to plan/organize things. Also large amount of bureaucracy and different power distance/high hierarchy had caused challenges. In the future it would be interesting to study the attitudes of the staff towards Russians and Russia: would the answers reveal any strong stereotypes or attitudes. An interesting and needed area for research would also be what kind of expectations and needs the enterprises in Savonlinna area have for the development of students' Russia skills as their future employees.		
Subject headings, (keywords) Russia knowledge, staff, vocational education, questionnaire, skills survey, needs survey, skills development, intercultural communication, cultural differences, Russian language		
Pages 68 p. + app. 13 p.	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Erja Härkönen	Bachelor's thesis assigned by Savonlinna Vocational College	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tausta	1
1.2	Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto SAMI.....	3
2	VENÄLÄISET SUOMESSA JA SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA	4
2.1	Venäläiset Suomessa ja Etelä-Savossa	4
2.2	Venäjä-toiminta ja venäläiset Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa	6
3	VENÄJÄ-OSAAMINEN	9
3.1	Kulttuurin ja maan tuntemus	15
3.1.1	Suomalaisten ja venäläisten suhteesta	17
3.1.2	Suomalaisen ja venäläisen kulttuurin eroista	19
3.2	Alakohtainen toimintaympäristön tuntemus.....	27
3.2.1	Koulutusjärjestelmä ja ammattikoulutus Suomessa.....	27
3.2.2	Koulutusjärjestelmä ja ammattikoulutus Venäjällä	29
3.2.3	Opiskelukulttuurien eroja.....	31
3.3	Venäjän kieli	32
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
4.1	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohderyhmä	34
4.2	Aineiston keruu ja analysointi	36
5	TULOKSET	37
5.1	Taustatiedot.....	38
5.2	Venäjä-osaamisen käsite.....	42
5.3	Kulttuurin ja maan tuntemus	46
5.4	Alakohtainen toimintaympäristön tuntemus.....	50
5.5	Venäjän kieli	51
5.6	Venäjä-osaamisen tarve nyt ja tulevaisuudessa	54
5.7	Venäjä-osaamisen vahvistaminen.....	56
6	PÄÄTELMÄT.....	59
7	POHDINTA	63
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	
	1 Kyselylomake	
	2 Avoimien kysymysten vastauksia	

1 JOHDANTO

Nykyään käsitteeseen *Venäjä-osaaminen* törmää tuon tuosta muun muassa lehtien palstoilla. Noilla samoilla lehtien palstoilla kuten myös televisiossa usein uutisoidaan, kuinka Suomi tarvitsee kipeästi lisää Venäjä-osaajia ja kuinka suomalaisten venäjän kielen taito ja venäläisen kulttuurin tuntemus ei ole riittävää siihen nähden, kuinka suuri merkitys venäläisillä on Suomen elinkeinoelämälle kuten esimerkiksi kaupan ja matkailun aloille. Suomessa asuu lisäksi myös merkittävä määrä venäläisiä maahanmuuttajia, mikä asettaa myös omat vaatimuksensa Venäjä-osaajien määrälle maassamme. Niinpä tämän opinnäytetyön tavoitteena onkin tutkia yhden kohderyhmän – Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön – Venäjä-osaamisen tasoa sekä Venäjä-osaamisen tarvetta heidän omassa työssään.

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tausta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston (SAMI) henkilöstön Venäjä-osaamisen tasoa sekä henkilöstön Venäjä-osaamisen tarvetta. Tutkimuskysymyksenä tässä työssä on, mikä on Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamisen taso ja tarve. Työn avulla selvitetään, minkälaista Venäjä-osaamista henkilöstöllä jo on ja minkälaisia mahdollisia puutteita heidän Venäjä-osaamisessaan havaitaan. Lisäksi kartoitetaan, minkälaisia tarpeita Venäjä-osaamiselle henkilöstöllä on tai olisi ollut omassa työssään ja millaisena henkilöstö näkee Venäjä-osaamisen tarpeen omassa työssään tulevaisuudessa. Opinnäytetyön konkreettisena päämääränä on saada valmiudet kehittää henkilöstölle suunnattuja Venäjä-osaamisen luentoja tai kursseja saatujen tulosten pohjalta. Selvityksen kohderyhmänä ei ole koko henkilöstö, vaan pelkästään opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä koulutuspalvelujen johto ja ylin johto.

Venäjä-osaamisen käsite on verraten epäselvä ja voi sisältää erilaisia asioita riippuen kontekstista. Joidenkin tutkijoiden mukaan Venäjä-osaaminen voi sisältää esimerkiksi venäläisen toimintaympäristön tuntemusta, venäjän kielen osaamista sekä oman alan hallintaa, kun taas toisten mielestä esimerkiksi kielen osaaminen ei ole välttämätöntä. Eri tutkijoiden esittämiin Venäjä-osaamisen käsitteen määritelmiin pohjautuen olen tätä opinnäytetyötä varten määritellyt, mitä tarkoitan Venäjä-osaamisella, kun puhun

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstöstä. Opinnäytetyöni viitekehyksessä Venäjä-osaaminen koostuu seuraavista asioista: venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemus, alakohtainen toimintaympäristön tuntemus sekä venäjän kieli.

Idean opinnäytetyöhöni sain oman työni kautta, sillä työskentelen Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa projektiasiantuntijana Eastway 2 – Venäjä-yhteistyön laajentaminen ammatillisella toisella asteella -hankkeessa, jota rahoittaa Etelä-Savon maakuntaliitto Itä-Suomen EAKR-ohjelmasta. Hanke on yhteinen Etelä-Savon ammatitopisto Esedun kanssa, joka on myös hankkeen hallinnoija. Hankkeen tavoitteena on edeltävän EASTWAY-hankkeen aikana syntyneiden oppilaitos- ja yritysytteyksien laajempi hyödyntäminen sekä toteuttajaoppilaitosten Venäjä-osaamisen vahvistaminen ja yhteistyön vakiinnuttaminen. (Eastway 2-hankkeen lyhyt kuvaus 2013.)

Koska hankkeen tavoitteena on monipuolistaa ja vakiinnuttaa Venäjä-yhteistyötä oppilaitoksissa, on niiden henkilökunnalla, erityisesti opettajilla, ohjaushenkilöstöllä ja johdolla, oltava tietoa Venäjästä, venäläisestä kulttuurista, venäjän kielestä jne. eli heillä tulee olla valmiudet toteuttaa Venäjä-yhteistyötä nyt ja tulevaisuudessa. Lisäksi SAMI:ssa opiskelee useita venäläisiä maahanmuuttajia, ja myös tämän vuoksi venäjän kielen, venäläisen kulttuurin ja venäläisen toimintaympäristön tunteminen on tärkeää. Koska Eastway 2 -hankkeen yhtenä osatavoitteena on opiskelijoiden ja henkilöstön venäjän kieli- ja kulttuuriosaamisen ja siihen liittyvän opintotarjonnan kehittäminen, tällä opinnäytetyöllä pyritään antamaan tälle tavoitteelle tarpeellista taustatietoa ja -tukea sekä kartoittamaan henkilöstön koulutustarpeet.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen kohteiksi valittiin Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä ylin johto ja koulutuspalveluiden johto. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin tarkoituksella muu henkilöstö kuten esimerkiksi opinto- ja toimistosihteerit sekä kiinteistöhuollon henkilöstö. Perusteluna valinnalle voidaan mainita, että eri alojen opettajat sekä ohjaushenkilöstö tapaavat työssään jatkuvasti venäläistaustaisia opiskelijoita ja silloin tällöin myös venäläisiä vaihtoopiskelijoita tai -opettajia, ja puolestaan johto on se, jonka tulee käydä viralliset neuvottelut venäläisten yhteistyökumppanien kanssa. Näin ollen em. kohderyhmän Venäjä-osaamisella on oppilaitoksessa eniten merkitystä ja heidän kauttaan myös Venäjä-yhteistyö tulisi saada hankkeen tavoitteen mukaisesti vakiinnutettua.

Tutkimus toteutettiin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselyssä henkilöstöä pyydettiin mm. arvioimaan omaa Venäjä-osaamisen tasoaan sekä sitä, minkä verran he ovat omassa työssään tarvinneet Venäjä-osaamista ja millaisissa tilanteissa. Lisäksi kysyttiin henkilöstön kiinnostusta Venäjä-osaamisen vahvistamiseen.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamista ei ole aiemmin tutkittu ja en löytänyt myöskään muita tutkimuksia, joissa olisi selvitetty nimenomaan ammattiopistojen tai niiden henkilöstön Venäjä-osaamista. Korkeakoulumaailman Venäjä-osaamista on kartoittanut muuan muassa Arto Mustajoki (2007) tutkimuksessaan *Yliopistojen Venäjä-yhteistyön ja Venäjä-osaamisen kehittäminen* sekä Kari Bogdanoff (2012) opinnäytetyössään *Liiketalouden opiskelijoiden työelämälähtöisen Venäjä-osaamisen lisääminen Saimaan ammattikorkeakoulussa*. Yritysten Venäjä-osaamista on selvitetty muun muassa Kontkasen ja Turusen (2013) opinnäytetyössä *Venäjä-osaaminen Pohjois-Karjalan matkailuyrityksissä*, Mikkolan ym. (2009) tutkimuksessa *Venäjäosaamisen luonne ja merkitys kansainvälisissä suomalaisyrityksissä* sekä Lattun (2013) opinnäytetyössä *Suomalaisen matkailuyrityksen etabloituminen Venäjän markkinoille, case: Sokos Hotels*.

1.2 Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto SAMI

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistoa eli SAMIa pitää yllä Itä-Savon koulutuskuntayhtymä, jonka omistajina toimivat Savonlinnan kaupunki, Kiteen kaupunki sekä Enonkosken, Parikkalan, Rantasalmen ja Sulkavan kunnat. Koulutuskuntayhtymä on perustettu alun perin Savonlinnan ammattikoulun ylläpitäjäksi vuonna 1957. Opiskelijoita SAMI:ssa on noin 2000 ja henkilöstöä noin 300. Opetusta toteutetaan kolmessa yksikössä. Ammatillisten perustutkintojen lisäksi SAMI:ssa voi opiskella esimerkiksi ammatti- tai erikoisammattitutkinnon, käydä erilaisia ammatillisia lisä- ja täydennyskoulutuksia tai osallistua maahanmuuttajakoulutukseen. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2014.)

SAMI:ssa voi opiskella kuudella eri koulutusalaalla, joita ovat kulttuuriala; tekniikan ja liikenteen ala; luonnonvara- ja ympäristöala; yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala; sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Koulutuspalvelut on jaettu neljään toimialaan, joita ovat: TELLU (tekniikan ja liikenteen)

teen sekä luonnonvara- ja ympäristöala), PAKU (palvelu- ja kulttuurialat), SOTE (sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä ASPA (asiantuntijapalvelut). (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2014.)

2 VENÄLÄISET SUOMESSA JA SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA

Venäläisten matkailijoiden sekä maahanmuuttajien määrä Suomessa on nykyään verraten suuri ja heidän vaikutustaan ja merkitystään Suomelle ei voida mielestäni yliarostaa. Venäläisten suuri määrä asettaa tarpeita suomalaisten Venäjä-osaamisen vahvistamiselle. Venäläisen kulttuurin, venäläisten toimintatapojen sekä venäjän kielen osaaminen auttavat suomalaisia ymmärtämään esimerkiksi venäläisiä työtovereitaan, opiskelukavereitaan tai vaikkapa venäläisiä asiakkaita entistä paremmin. Toisen maan kulttuurin tunteminen vähentää myös ennakkoluuloja toista maata kohtaan. Seuraavaksi käsittelemme joitakin lukuja ja tilastoja koskien sekä venäläisiä matkailijoita, työntekijöitä kuin venäläisiä maahanmuuttajia Suomessa. Tilastot ovat pääosin vuodelta 2012, sillä vuoden 2013 tilastot eivät olleet vielä kokonaisuudessaan käytössä ennen tämän opinnäytetyön julkaisemista.

2.1 Venäläiset Suomessa ja Etelä-Savossa

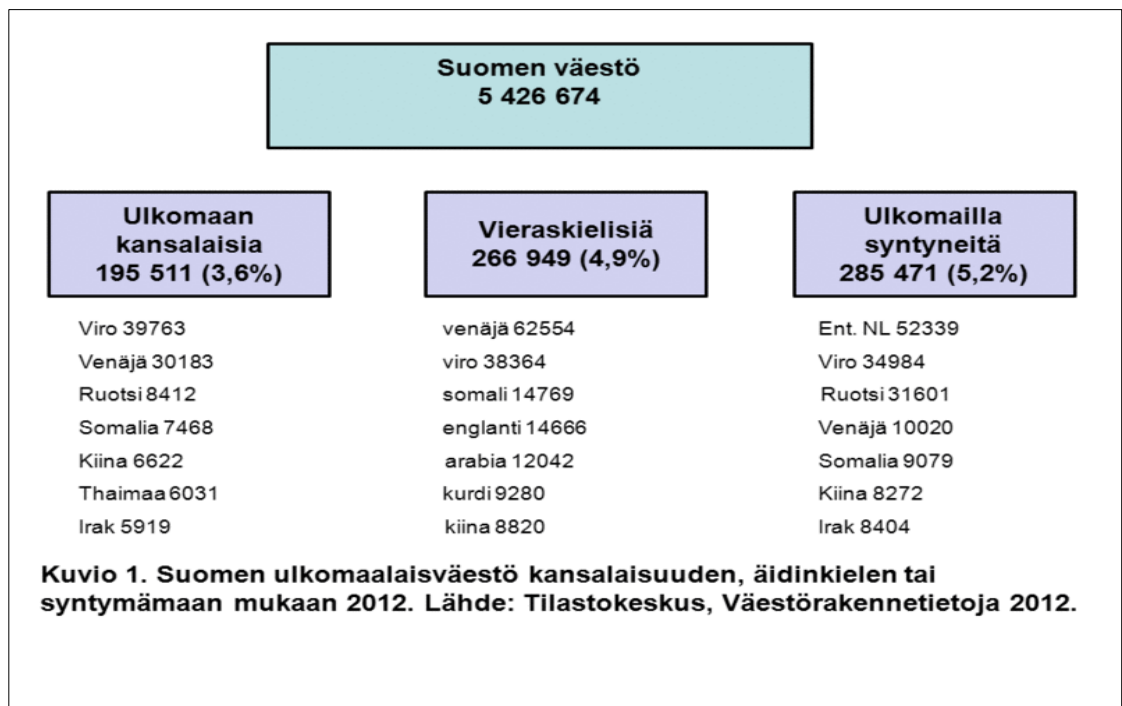
Vuonna 2012 Suomessa vieraili 7,6 miljoonaa ulkomaista matkustajaa, joista venäläisiä oli 3,6 miljoonaa eli 47 %. Vuoteen 2011 nähden venäläisten matkailijoiden määrä kasvoi 10 %. Toiseksi suurin matkailijaryhmä olivat virolaiset. Ulkomaiset matkailijat käyttivät rahaa päivää kohden vuonna 2012 keskimäärin 59 euroa. Eniten rahaa päivää kohden käyttivät japanilaiset ja venäläiset matkailijat. Japanilaisten kulutus päivää kohden oli keskimäärin 126 euroa ja venäläismatkustajien 120 euroa. (Rajahaastattelututkimus 2012.)

Vuonna 2012 venäläisten yöpymisiä kirjattiin Suomessa 1,5 miljoonaa vuorokautta, mikä oli 17 % enemmän kuin vuonna 2011. Venäläisten osuus kaikista ulkomaalaisten yöpymisistä oli 26 % vuonna 2012. Seuraavina tulivat ruotsalaiset ja saksalaiset. (Majoitustilasto 2012.) Jos tarkastellaan Etelä-Savon maakuntaa, vuonna 2012 Etelä-Savoon saapuneesta matkailijavirrasta peräti 61 % tuli Venäjältä. Kasvua venäläisten

matkailijoiden yöpymisissä tapahtui 26,8 % edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2012 Etelä-Savossa kirjattiin yhteensä 101 753 venäläisten matkailijoiden yöpymistä. (Etelä-Savo ennakoi 2013.)

Suomessa työskenteli vuonna 2012 noin 59 000 henkilöä, joiden vakituinen asuinmaa oli muu kuin Suomi. Näistä Venäjällä vakituisesti asuvien määrä oli 4700. Virossa vakituisesti asuvien työntekijöiden määrä oli suurin eli 30 000, kun taas Puolassa asuvien määrä oli 6500 ja Ruotsissa asuvien määrä 5500. Ulkomaiset matkustajat kävivät Suomessa yhteensä 317 000 kertaa Suomessa sijaitsevan työpaikan vuoksi ja näistä vierailuista 18 000 oli Venäjältä ja 18 000 Ruotsista. Virosta vierailuja tehtiin 235 000. (Rajahaastattelututkimus 2012.)

Suomessa asuu suhteellisen suuri määrä Venäjän kansalaisia, venäjää äidinkielenään puhuvia henkilöitä tai entisessä Neuvostoliitossa syntyneitä henkilöitä. Kuvioista 1 nähdään, että vuonna 2012 Suomessa asui reilut 30 000 Venäjän kansalaista. Vain Viron kansalaisia oli venäläisiä enemmän. Venäjänkielisten määrä samana vuonna oli yli 62 000. Vuonna 2012 Suomessa asui 52 339 Neuvostoliitossa syntyneitä henkilöä ja Venäjällä syntyneitä puolestaan 10 020 henkilöä. (Maahanmuuttajien määrä 2014.)

KUVIO 1. Suomen ulkomaalaisväestö kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan mukaan 2012 (Maahanmuuttajien määrä 2012)

2.2 Venäjä-toiminta ja venäläiset Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa

Venäjä-toiminta ja Venäjä-yhteistyö ovat osa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston kansainvälistä toimintaa. SAMIn kv-koordinaattori Irja Härmälän (2014) mukaan kansainvälinen toiminta SAMIissa käynnistyi Suomen Euroopan Unioniin liittymisen myötä 1990-luvun puolivälissä, jolloin EU:n ja pohjoismaisen rahoituksen kautta opilaitoksille alkoi avautua mahdollisuuksia toteuttaa opiskelija- ja opettajavaihtoja. Alussa Eurooppaan lähtevien opiskelijoiden määrät olivat SAMIissa suhteellisen pieniä, kymmenisen opiskelijaa vuosittain, mutta määrät ovat kasvaneet tasaisesti vuosien myötä. Tällä hetkellä SAMIsta lähtee Euroopan maihin vuosittain noin 30 opiskelijaa työssäoppimaan ja lisäksi 30–40 opiskelijaa lyhyemmille opintomatkoille. Opettajien matkoja Eurooppaan kertyy vuosittain noin 30. Eurooppalaisista ammattioppilaitoksista SAMIin saapuu opiskelijoita vuosittain 30–40 ja opettajia noin 20. SAMIlla on yhteistyötä noin 20 Euroopan maan oppilaitosten kanssa. (Härmälä 2014.)

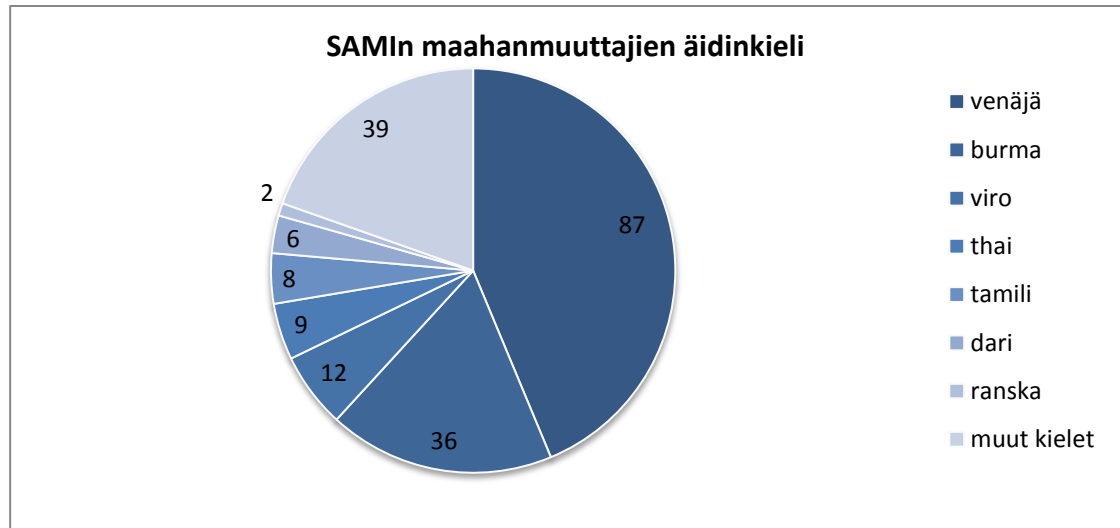
Venäjä-yhteistyö käynnistyi SAMIissa hieman myöhemmin kuin Eurooppa-yhteistyö eli vasta 2000-luvun puolivälissä. SAMIn ensimmäiset venäläiset yhteistyökumppanit sijaitsivat Petroskoissa ja Pietarissa. Tuolloin Venäjä-toiminnassa painottui erityisesti se, että venäläisillä yhteistyökumppaneilla oli kova halu tutustua suomalaiseen koulutukseen ja sitä kautta kehittää omaa koulutustaan sekä opettajiensa pedagogista osaamista. Näin ollen toimintamuotona oli lähinnä venäläisten opettajien ja asiantuntijoiden matkat SAMIin. Pikkuhiljaa vierailuja ja opintomatkoja alettiin tehdä myös SAMIsta Venäjälle päin. (Härmälä 2014.)

Venäjä-toiminta on ollut SAMIn kansainvälisen toiminnan strategisena kehittämis-kohteena 2010-luvun alusta lähtien. Tätä kehitystä vauhdittamaan vuonna 2011 SAMI ja Etelä-Savon ammattiopisto Esedu käynnistivät yhteisen Euroopan aluekehitysrahaston tukeman *Venäjä-yhteistyön kehittäminen ammatillisella toisella asteella, EASTWAY* -hankkeen. Hanketta haettiin, koska nähtiin, että Venäjää ei pystytty yhtä helposti ”tavoittamaan” kuin eurooppalaisia yhteistyökumppaneita esimerkiksi erilaisien toimintatapojen, byrokratian ja rajanylitysmuodollisuuksien vuoksi. Lisäksi tarve Venäjä-osaamisen lisäämiselle Etelä-Savossa oli ilmeinen ja nähtiin, että opiskelijoille täytyy voida tarjota valmiuksia toimia Venäjän ja venäläisten kanssa. (Härmälä 2014.)

EASTWAY-hanke päättyi vuoden 2012 lopussa ja tällä hetkellä meneillään oleva Eastway 2 -hanke on jatkoa aiemmalle hankkeelle. Hankkeiden ansiosta SAMIn kumppaniverkosto Venäjällä on kasvanut, Venäjä-toiminta on laajentunut koskemaan yhä useampia aloja ja Venäjä-toiminta on myös tullut monipuolisemmaksi verrattuna 2000-luvun toimintaan. Tällä hetkellä Venäjä-toiminta käsittää mm. suomalaisten opiskelijoiden työssäoppimisjaksot Venäjällä, venäläisten opiskelijoiden työssäoppimis- tai oppilaitosvaihtojaksot Suomessa, maiden välisen ammattitaitokilpailuyhteistyön sekä Venäjä-tietouden levittämisen SAMIn sisällä. Venäjä-toiminta on pikkuhiljaa noussut Eurooppaan suuntautuvan toiminnan rinnalle. (Härmälä 2014.)

Vuosittain SAMIn opiskelijoita lähtee Venäjälle työssäoppimaan keskimäärin 5–10 henkilöä. Kilpailu- tai opintomatkoille lähtee vuosittain noin 10–15 opiskelijaa. Opettajien matkoja Venäjälle tulee vuosittain noin 5–10. SAMiin saapuvien venäläisten opiskelijoiden ja opettajien määrän arvioidaan olevan vuonna 2014 yhteensä noin 15, josta 10 on opiskelijoita ja 5 opettajia. (Härmälä 2014.)

SAMIssa on melko paljon venäläisiä, venäläistaustaisia tai venäjää äidinkielenään puhuvia opiskelijoita. Syksyllä 2013 SAMIssa opiskeli yhteensä 198 maahanmuuttajaa eli toisin sanoen näiden henkilöiden äidinkieli oli jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Venäjänkielisten osuus tuosta määrästä oli 87 henkilöä eli 43,9 % kaikista maahanmuuttajista. Toisena olivat burmankieliset, joiden osuus maahanmuuttajista oli 36 henkilöä eli 18,2 %. Kolmanneksi suurin ryhmä olivat vironkieliset, joita oli 12 henkilöä eli noin 6 %. (Härkönen 2013b, 2.) Kuviosta 2 nähdään SAMIssa opiskelevien maahanmuuttajien äidinkielten jakauma lukuina.

KUVIO 2. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat SAMI:ssa (n=198)

Syksyllä 2013 maahanmuuttajien valmentavilla kursseilla, suomen kielen kursseilla ym. näihin verrattavilla kursseilla opiskeli yhteensä 83 henkilöä, joista 46 oli venäjänkielisiä. Ammatillisessa koulutuksessa opiskeli 115 maahanmuuttajaa, joista 41 henkilöä oli venäjänkielisiä. Eniten venäjänkielisiä opiskeli matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla. (Härkönen 2013a.)

Syrjälän (2013, 248–249, 256) mukaan ammatillisen koulutuksen suosio kasvaa selvästi koko ajan ja kasvu näkyy myös maahanmuuttajataustaisten hakijoiden määrässä. Esimerkiksi vuosien 2008 ja 2009 keväällä ammatilliseen peruskoulutukseen haki 80 % kaikista vieraskielisistä hakijoista ja lukioon vain 20 %. Syrjälä on sitä mieltä, että vaikka oppilaitoksessa olisikin maahanmuuttajiin erikoistunut opinto-ohjaaja, täytyisi jokaisella oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvalla olla monikulttuurisia taitoja. Tietenkään jokaisen ei tarvitse tietää kaikkea kaikista kulttuureista, mutta jokaisen tulisi tiedostaa, kuinka kulttuurit vaikuttavat niin henkilön omaan kuin opiskelijankin persoonaan ja toimintaan. Syrjälän mielestä jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa pitäisi panostaa siihen, että henkilökunnalla on valmiuksia kohdata maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Nimenomaan opetushenkilöstön ja muun henkilökunnan suhtautumisella maahanmuuttajataustaisiin opiskelijoihin on hyvin suuri merkitys. Suurena haasteena tulevaisuudessa Syrjälä näkee monikulttuurisen ohjauksen kehittämisen sekä monikulttuurisen tietoisuuden lisäämisen ammatillisissa oppilaitoksissa. (Syrjälä 2013, 248–249, 256.)

Yhteenvedona voidaan todeta, että SAMI:ssa opettajat ja ohjaushenkilöstö tarvitsevat Venäjä-osaamista mm. venäläistaustaisten maahanmuuttajaopiskelijoiden tai Venäjältä tulevien vaihto-opiskelijoiden ohjauksessa ja opetuksessa, suomalaisten opiskelijoiden valmentamisessa ulkomaanjaksoja varten, suomalaisopiskelijoiden opetuksessa, jos aiheena on esimerkiksi Venäjänkauppa tms. sekä osallistuttaessa erilaisiin tapahtumiin tai seminaareihin Venäjällä. Opettajien lisäksi myös oppilaitoksen johto tarvitsee Venäjä-osaamista, kun venäläisten kanssa neuvotellaan yhteistyöstä tai kun vierailaan Venäjällä tai otetaan vastaan venäläisiä yhteistyökumppaneita. Tällä hetkellä SAMI:n henkilöstön on mahdollista opiskella venäjän kieltä kolmella eri kurssilla iltaisin. Erillisiä venäläisen kulttuurin tai Venäjän maantuntemuksen kursseja SAMI:ssa ei järjestetä.

3 VENÄJÄ-OSAAMINEN

Termit *Venäjä-osaaminen* ja *Venäjä-osaaja* vilisevät tiedotusvälineissä tuon tuosta. Tuntuu siltä, että erityisesti venäläismatkailijoiden lisääntyvästä määrästä uutisoitaessa aina painotetaan, että Suomessa tulisi olla enemmän Venäjä-osaajia. Mutta onko Suomessa kuitenkaan syvällisesti pohdittu ja analysoitu, mitä tuo termi itse asiassa tarkoittaa?

Kaiston (2009, 20) mukaan, vaikka Venäjä-osaamisesta puhutaan ja sitä painotetaan Suomessa nykyään todella paljon, on se käsitteenä hyvin abstrakti, ja vasta viime vuosina on alettu miettiä, mitä tuo termi oikeasti tarkoittaa. Venäjä-osaaminen on pinnalla koko ajan, mutta silti sitä on tutkittu Suomessa hyvin vähän. Tutkimuksia ei ole myöskään siitä, mistä termi Venäjä-osaaminen on tullut kieleemme, mutta voidaan olettaa, että sitä on alettu käyttää 1990-luvun puolivälissä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, sillä neuvostoaikana ei Suomessa tunnettu termiä *Neuvostoliitto-osaaminen*. (Kaisto 2009, 20.)

Yritykset alkoivat tarvita Venäjä-osaajia, kun Venäjällä siirryttiin neuvostoaajan säädellystä suunnitelmataloudesta venäläiseen markkinatalouteen, sillä muutkin länsimaat pyrkivät Suomen tapaan Venäjän markkinoille. Osaamisen käsite puolestaan on kytköksissä 1990-luvun tietoyhteiskunnan tapaan ajatella. Tuolloin korostettiin palveluita ja tietotyötä teollisuuden ja tavaratuotannon sijaan. Tietoyhteiskunnassa tieto,

osaaminen ja teknologia saivat painoarvoa – niin myös Suomessa. (ks. Kaisto 2009, 20; Mikkola ym. 2009, 3.)

Kaisto (2009, 22–23) on sitä mieltä, että Venäjä-osaaminen on itse asiassa kansainvälistymistä, sillä kansainvälistyminen tarkoittaa toimintaa tai suhdetta, johon osallistuu vähintään kaksi eri kansalaisuuden omaavaa henkilöä. Tästä toiminnasta tekee kansainvälistä vuorovaikutus vieraiden kulttuurien ja valtioiden kanssa. Hän pohtiikin, miksi Venäjä-osaamista tarvitaan ja miksi samanlaista käsitettä ei ole käytössä useampia muita maita tai maanosia koskien. Kaiston omassa tutkimuksessa selvisi, että kansainvälistyminen nähtiin suuntautumisenä länteen, kun taas Venäjällä ja venäläisten kanssa toimiessa oletettiin tarvittavan toisenlaisia taitoja, ja Venäjä-osaamisen tarve perusteltiin kulttuurieroilla maiden välillä. (Kaisto 2009, 22–23.)

Ehkä kyse onkin juuri tästä. Venäläinen kulttuuri poikkeaa suhteellisesti enemmän suomalaisesta kulttuurista kuin esimerkiksi ruotsalainen kulttuuri. Yhtenä syynä *Venäjä-osaaminen* -termin suosioon lienee myös se, että venäläiset ovat hyvin merkittävä matkailijaryhmä Suomessa ja tuovat erityisen paljon tuloja yrityksille. Näin ollen heidän kulttuurinsa kannattaisi tuntea hyvin, jotta heitä voisi palvella entistä paremmin. Mielestäni Kaiston tutkimustulos kertoo paljon siitä, miten suomalaiset suhtautuvat Venäjään ja venäläiseen kulttuuriin tai siitä, miten huonosti monet suomalaiset itse asiassa tuntevat Venäjää. Näkisin, että monet suomalaiset pitävät venäläistä kulttuuria ja venäläisiä toimintatapoja jotenkin outoina tai ylitsepääsemättöminä, vaikka eivät olisi Venäjällä ikinä käyneetkään. On mielenkiintoista pohtia, mistä tuo mystisyyden verho Venäjän ja venäläisyyden yllä johtuu.

Laukkanen (2013, 87) toteaaakin, että Venäjä on jäänyt yllättävän vieraaksi suurelle osalle suomalaisia, mutta hänen mielestään Venäjä-osaamista ei tulisi kuitenkaan lii-
 kaa mystifioida. Laukkanen pitää Venäjä-osaamisessa ensisijaisen tärkeänä monipuolista tietämystä Venäjästä, mutta valitettavasti suomalaisten Venäjä-tietämys voisi olla nykyistä paljon laajempaa. Joka puolella maailmaa ihmiset peilaavat ympäröivää maailmaa omaan kansalliseen identiteettiinsä. Itäisen naapurimaamme historian ja kulttuurin tuntemus auttaisivat Laukkanen mukaan ymmärtämään eroja maiden välillä sekä myös niiden syitä ja vaikutuksia jokapäiväiseen elämäämme. Tämä tietämys sekä oman alan ammattitaito luovat vahvan pohjan Venäjä-osaamiselle varsinkin, jos lisänä

on vielä edes jonkinlainen venäjän kielen taito. (Laukkanen 2013, 87.) Mikkola ym. (2009, 3) toteavat, että Suomessa on suhteellisen vähän tehty tutkimuksia siitä, mitä Venäjä-osaamista suomalaisyritykset tarvitsisivat. Tarkoittaako se, että osaa venäjän kieltä, vai kenties kykyä selviytyä byrokratian kiemuroissa ja luoda suhteita venäläisiin toimijoihin vaiko kenties yleisen kansainvälisen liiketoiminnan osaamista? (Mikkola ym. 2009, 3.)

Eri tutkijat näkevätkin Venäjä-osaamisen hieman eri tavoin. Mustajoki (2007, 19) määrittelee Venäjä-osaamisen tietovarannoksi, ”joka syntyy Venäjään maana, valtiona, yhteiskuntana, kulttuurina tai kielenä kohdistuvasta tutkimuksesta ja siihen perustuvasta koulutuksesta”. Mustajoki (2010, 44) jakaa Venäjä-osaamisen kahteen päälohkoon: tieteelliseen (tai tutkimukselliseen) ja praktiseen eli käytännölliseen. Ensimmäisellä hän tarkoittaa suomalaisten tutkijoiden vaikuttavuutta ja näkyvyyttä maailmanlaajuisessa Venäjä-tutkimuksen kentässä, kun taas jälkimmäinen puolestaan on esimerkiksi liikemiesten, poliitikkojen ja tavallisten ihmisen tietotaitoa, jota voidaan hyödyntää kanssakäymisessä venäläisten kanssa. Se on Mustajoen mukaan niin sanottua kommunikatiivista kompetenssia, joka muodostuu kokemuksen tuomasta ymmärryksestä sekä venäläisen kulttuurin ja historian tuntemisesta. Edellä mainittua osaamista voi hänen mukaansa olla ilman venäjän kielen taitoakin, mutta tuskin ilman jonkinlaista venäläisyyden peruselementtien tiedostamista. Kielitaito auttaa syventämään ja monipuolistamaan kanssakäymistä ja auttaa avaamaan venäläisten sielunelämää. (Mustajoki 2010, 44.)

Mikkola ym. (2009) ovat tutkineet Venäjä-osaamisen luonnetta ja merkitystä kansainvälisissä suomalaisyrityksissä ja tuon tutkimuksen mukaan tärkeitä Venäjä-osaamisen elementtejä ovat kielitaito, toimintaympäristön hallinta ja liiketoiminnan operatiivinen osaaminen (Mikkola ym. 2009, 2). Ollus (2008, 96) puolestaan näkee Venäjä-osaamisen kykynä ymmärtää ja ennakoida Venäjän kehitystä ja sen vaikutusta Suomeen. Osaaminen lähtee hänen mukaansa ensisijaisesti asenteesta ja koostuu kahdesta osasta: ymmärtämisestä ja aktiivisuudesta. Hän sanoo Venäjän olevan maan muiden joukossa, jolla on omat erityispiirteensä ja historiallinen perintönsä ja joilla on vaikutusta maan kehittymiseen. Hänen mukaansa Venäjän ymmärtämistä ei pitäisi nähdä vaikeana, eikä siihen tarvita esimerkiksi maisterin tutkintoa. Ymmärtäminen ei myöskään tarkoita, että pitäisi esimerkiksi osata venäjän kieli täydellisesti ja osata lausua

Pushkinin runoja ulkoa. Hänen mielestään Venäjä-osaamisen tärkein elementti ei ole niinkään syvällinen Venäjä-tietämys vaan Venäjän harrastaminen. Koko yhteiskunnan tasolla tarvitaan hänen mielestään tietynlaista Venäjän ymmärtämistä, joka voi syntyä vain ennakkoluulojen karsimisesta ja halusta toimia naapurimaamme kanssa. (Ollus 2008, 96.)

Seppänen (2010, 196) kritisoi kirjassaan Olluksen ajatuksia Venäjä-osaamisesta ja ihmettelee, kuinka pelkkä asenne, halu ja harrastus voivat syntyä ilman, että henkilö on kiinnostunut kielestä. Miten ilman kielitaitoa voi tosissaan ”harrastaa Venäjää” tai kuinka ihminen voi pitää itseään Venäjä-osaajana, jos hän ei ole perehtynyt kieleen. Seppänen (2010, 194) kysyykin, onko Venäjä-osaaminen ja Venäjän mysteerin ymmärtäminen ”salatiedettä” vai kaikkien normaalijärjellä varustettujen ihmisten ulottuvissa olevaa tietotaitoa ja mitä muita ominaisuuksia ja taitoja kielen ohella Venäjä-osaajalta vaaditaan. Hän pohtii myös, millainen on kielen asema ja rooli Venäjä-osaamisen kokonaisuudessa erityisesti suhteessa ammattitaitoon. (Seppänen 2010, 194.)

Seppänen (mts. 193–195) toteaa, että Venäjä-osaaminen käsitteenä on monisisältöinen, vivahderikas, usealla eri tavalla ja painotuksella ymmärretty käsite. Mielipiteitä Venäjä-osaamisesta tuntuu olevan niin monta kuin on mielipiteen lausujia. Hänen mukaansa jokainen ihminen näkee Venäjä-osaamisen omasta näkövinkkelistään. Tämän lisäksi Venäjä-osaaminen on laaja ja moniulotteinen käsite, jota tulisi käyttää yksilöidysti ja tarkkaan määriteltynä riippuen siitä, mitä se kullekin henkilölle merkitsee. (Seppänen mts. 193–195.) Laukkasen (2013, 87) mukaan Venäjä-osaaminen ei ole mystiikkaa, vaan perustuu ammattitaitoon ja osaamiseen, joita täydentävät kokemuksen mukanaan tuoma kyky ottaa riskejä hallitusti.

Kaisto (2009, 21) jakaa osaamisen kolmeen näkökulmaan selkiyttääkseen osaamisen käsitettä (taulukko 1). Hänen mukaansa ensimmäisessä niistä tarkastellaan, mistä Venäjä-osaaminen koostuu eli se nähdään ikään kuin resurssina tai välineenä. Tällöin osaamisen alakäsitteitä ovat esimerkiksi tieto, taito, tietotaito ja kompetenssi. Toinen näkökulma tarkastelee sitä, miten Venäjä-osaamista kerrytetään tai miten sitä mitataan. Tällöin keskiössä on osaamisen muodostumisen prosessi ja laatu. Kolmas näkö-

kulma kysyy, miksi Venäjä-osaamista tarvitaan eli määräävässä asemassa ovat arvioijan oma maailmankatsomus sekä Venäjän ja Venäjä-osaamisen luomat mielikuvat.

TAULUKKO 1. Kolme näkökulmaa Venäjä-osaamisen tarkasteluun (Kaisto 2009, 22)

1. Resurssinäkökulma	2. Prosessinäkökulma	3. Arvonäkökulma
Mitä Venäjä-osaaminen on?	Miten Venäjä-osaaminen kertyy?	Miksi Venäjä-osaamista tarvitaan?
Yksilön tai organisaation hallussa oleva tieto, taito, tietotaito, kompetenssi tai kyky toimia.	Jatkuva oppimisprosessi, johon vaikuttavat erityisesti käytännön kokemus ja vuorovaikutus sekä arvot.	Venäjä-osaamista määritellään aina subjektiivisesti omista lähtökohdista ja arvomaailmasta käsin.

Mustajoen (2013, 13) mukaan Venäjä-osaamista on olemassa monenlaista ja monentasoista. Se voi olla esimerkiksi liike-elämän edustajien tai julkisen sektorin Venäjä-osaajien monivuotisen kokemuksen kautta hankkimaa tietotaitoa. Toisaalta yksi tärkeä näyttämö, jolla Venäjä-osaamista voidaan nähdä, on Suomen ja Venäjän poliittisen johdon tapaamiset. (Mustajoki 2013, 13.)

Kivinen (2013, 60) on samoilla linjoilla ja hänen mukaansa Venäjä-osaamisesta puhuttaessa pitäisi ajatella, mikä on asiantuntijuuden käyttötarkoitus. Esimerkiksi kauppa käyvän liikemiehen ei tarvitse hallita kirkkoslaavia tai ulkopoliitikassa toimivan asiantuntijan ymmärtää venäläisen runouden vivahteita. Jos esimerkiksi venäläisten runouden kääntäjät ovat erikoistuneet sataprosenttisesti Venäjään, niin suomalainen työelämä tarvitsee myös niitä, joilla Venäjä-osaamisen taso on parikymmentä, kymmenen tai jopa vain viisi prosenttia. Kivisen mukaan asiantuntijoille olisi kysyntää enemmän kuin on tarjontaa ja edelleenkin yksityisellä ja julkisella sektorilla tehdään Venäjä-yhteistyötä ilman asiantuntemusta tai kielitaitoa ja tämän lisäksi jopa sellaisilla paikkakunnilla, joiden kauppa ja matkailu ovat venäläisten varassa, ei venäläisille edelleenkaan ole palvelua omalla kielellä. (Kivinen 2013, 60.)

Kaisto (2009, 22) toteaa, että eri alojen määritelmät Venäjä-osaamisesta kertovat siitä tosiasiaista, että käsitteen sisältö on tilannesidonnainen ja usein myös hyvin subjektiiv-

vinen. Niinpä käsitteen osa *Venäjä* voi tarkoittaa hyvin erilaisia asioita kuten valtiota, ihmisiä, toimintaympäristöä tai kieltä. Olluksen (2008, 96–97) mielestä Suomessa soisi olevan enemmän eri alojen osaajia, jotka ovat hyviä omalla alallaan mutta myös tietävät jotakin Venäjästä tai vähintään suhtautuvat ennakkoluulottomasti Venäjään. Hänen mukaansa kunnianhimoisten nuorten kannattaisi vieläkin paremmin ymmärtää perustason Venäjä-osaamisen hyödyt tulevaisuudessa. Yrityksille puolestaan on tärkeää löytää osaavia työntekijöitä Venäjällä toimiviin tytäryhtiöihinsä ja hoitamaan Venäjän operaatioita. Niinpä venäläisen yhteiskunnan ja venäjän kielen kurseja tulisi olla tarpeeksi tarjolla sekä peruskoulussa että toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Tällä tavoin Suomeen saadaan luotua laajempaa osaamista ja kannustetaan suomalaisia yhteistyöhön venäläisten kanssa. Myös lisääntynyt keskustelu lisää venäjän kielen opiskelua. (Ollus 2008, 96–97.)

Ollus (2008, 96–97) toteaaakin, että vuorovaikutus maidemme kansalaisten välillä tulee joka tapauksessa lisääntymään, joten tähän olisi järkevää varautua. Yleisen osaamisen lisäksi Suomessa tarvitaan myös Venäjään erikoistuneita tutkijoita ja virkamiehiä. Myös Laukkanen (2013, 88) toteaa, että maidemme välinen kanssakäyminen vain lisääntynee viisumikäytäntöjen helpottumisen ja myöhemmin viisumivapauden myötä ja myös kaupan ja investointien määrä kasvaneen tulevaisuudessa. Nämä asiat lisäävät Venäjä-osaajien tarvetta, oli kyse sitten liikejuristista tai eräoppaasta. Laukkanen mukaan Venäjä-osaajan tulee olla ensisijaisesti ammattilainen omalla alallaan. Hän ei näe kielitaidon puutetta esteenä, mutta se selkeästi rajoittaa osaamista. (Laukkanen 2013, 88.)

Kuten edellisestä ilmenee, eri tutkijat ja asiantuntijat ovat osittain eri mieltä siitä, mistä Venäjä-osaaminen koostuu, vaikka yhtäläisyyksiäkin määritelmistä toki löytyy. Koska Venäjä-osaamisen käsite riippuu aina kontekstista, myös tässä työssä olen joutunut itse määrittelemään, mitä tarkoitan Venäjä-osaamisella, kun puhun Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstöstä. Eri tutkijoiden määritelmistä tulee esille niin venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan kuin myös venäjän kielen osaaminen. Lisäksi tutkijat mainitsevat tärkeänä osa-alueena oman alan osaamisen. Eri tutkijoiden näkökantoihin peilaten olen oman opinnäytetyöni viitekehyksessä määritellyt Venäjä-osaamisen koostuvan seuraavista osatekijöistä: venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan

tuntemuksesta, alakohtaisesta toimintaympäristön tuntemuksesta sekä venäjän kielen taidosta. Seuraavaksi käsitellään jokainen näistä kolmesta osa-alueesta tarkemmin.

3.1 Kulttuurin ja maan tuntemus

Korhosen (2013b, 34) mukaan Eliasophin ja Lichtermannin (2003) mielestä käsitettä *kulttuuri* käytetään paljon, mutta samalla se on käsitteenä monimerkityksinen ja myös melko epämääräinen. Kulttuurin käsitteelle on olemassa lukuisia erilaisia määritelmiä ja ilmaisutapoja. Salo-Leen (2004, 4) mukaan kulttuurista puhuttaessa voidaan tarkoittaa kansallista kulttuuria, etnistä kulttuuria tai alueellista kulttuuria. Kulttuuri-käsitettä voidaan käyttää myös puhuttaessa ikäpolvista, sukupuolesta tai organisaatiokulttuurista.

Kulttuurin määritelmät vaihtelevat tieteenalasta riippuen. Salo-Lee (2004, 4) mainitsee, että esimerkiksi yhdysvaltalainen ei-kielellisen viestinnän tutkija Edward T. Hall määrittelee kulttuurin viestinnäksi. Työelämän arvoja tutkineen Geert Hofsteden mielestä kulttuuri on mielen ohjelmointia, kun taas liike-elämän tapakulttuurin tutkija John Mole on todennut kulttuurin tarkoittavan sitä, ”miten asiat tehdään täällä”. Kulttuuri laajassa merkityksessä on ihmisten tapa elää ja toimia, mutta käsite *kulttuuri* voi myös sen suppeammassa merkityksessä tarkoittaa vain kulttuurin tuotteita eli ns. korkeakulttuuria. Melko helposti havaittavia ja tutkittavia kulttuurin ilmenemismuotoja ovat erilaiset tavat, kieli, ruoka ja vaatetus, kun taas hieman vaikeammin suoraan havaittavia ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi arvot, arvostukset, uskomukset tai asenteet. Näiden ilmenemismuotojen välisestä vuorovaikutuksesta muodostuu tietyn yhteisön kulttuuri, sen kollektiivinen todellisuus. (Salo-Lee 2004, 4.)

Korhonen (2013b, 34) mainitsee, että Eliasoph ja Lichtermann (2003) ovat samoilla linjoilla ja heidän mukaansa esimerkiksi ihmisiä ja yhteisöjä yhdistävät arvot, tottumukset, tavat, viestinnän muodot ym. ovat asioita, joita voidaan pitää kulttuurina. Perinteisen näkemyksen mukaan kulttuuri välittyy yhteisön eri sukupolvien ja jäsenten välillä sekä oppimisen että sosialisoinnin välityksellä. Kulttuuri on siis jaettu merkityksen systeemi, mikä tarkoittaa yhteistä kieltä, symboleja ja koodeja. Nämä asiat värittävät yhteisössä elävien toimintaa ja ajattelua. Puukari ja Korhonen (2013, 12) mainitsevat, että Axelsonin (1993) mielestä laajasti ymmärrettynä ihmiset kuuluvat samaan

kulttuuriin, jos heillä on yhteyksiä toisiinsa samankaltaisten jaettujen pyrkimysten, tarpeiden tai taustojen takia.

Kulttuurin määritelmässä on myös omat rajoitteensa, koska ihmiset eivät nykyään elä vain yhden kulttuurin vaikutuspiirissä. Kansainvälistyminen, kulttuurienvälinen lisääntyvä vuorovaikutus, kasvava muuttoliike jne. värittävät myös suomalaisten arkipäivää ja emme enää voi välttyä eri kulttuurien vaikutuksilta. Niinpä muuttuva maailma edellyttää myös muuttuvaa käsitystä kulttuurista ja kulttuurisesta sosialisatiosta. (Korhonen, 2013b, 35.)

Salo-Lee (2004, 5) on havainnut, että monikulttuurisen työelämän haasteita ovat erityisesti etnosentrisyys eli omakulttuurikeskeisyys, nonverbaalinen viestintä, kielellinen viestintä, korkean ja matalan kontekstin viestintätyyli (high & low context) sekä arvot kuten esimerkiksi valtaetäisyys, yksilöllisyys vs. yhteisöllisyys, universalismi vs. partikularismi sekä aikakäsitys. Koivisto (2002, 256–257) on samoilla linjoilla mainitessaan, että tutkimuksissa on ilmennyt kulttuurien eroavan esimerkiksi sen suhteen, miten niissä painottuvat yksilökeskeisyys vai ryhmäkeskeisyys, universalismi vai partikularismi, eettinen vai esteettinen suuntautuneisuus, korkea vai matala hierarkia, viestinnän suoruus vai epäsuoruus, aikakäsitteen ja siten ajankäytön yksi- ja monitasoisuus ja lineaarisuus vs. sykliisyys, maskuliinisuus vai feminiinisyys sekä epävarmuuden kohtaaminen uhkana vai mahdollisuutena. (Koivisto 2002, 256–257.)

Omakulttuurikeskeisyys eli etnosentrismi tarkoittaa maailman tarkastelemista yksipuolisesti omasta kulttuurista käsin. Omakulttuurikeskeinen ihminen ajattelee oman elin- ja kulttuuriympäristönsä tapojen ja käsitysten olevan yleismaailmallisia ja pitää muita tapoja ja käsityksiä poikkeavina. Osittain etnosentrismi on tiedostamatonta ja automaattista. Se on myös luonnollista, mutta kulttuurien kohdatessa se voi johtaa väärinkäsityksiin. Kuitenkin mitä enemmän tulemme tutuiksi erilaisten kulttuurien ja tapojen suhteen, sitä todennäköisemmin emme pidä omia tapojamme ainoana normaaleina, vaan opimme myös joustamaan omista periaatteistamme. (ks. Korhonen 2013a, 63; Salo-Lee 2004, 6.)

3.1.1 Suomalaisten ja venäläisten suhteesta

Mustajoki (1996, 151) toteaa artikkelissaan, että suomalaiset ja venäläiset ovat olleet naapureita ainakin tuhat vuotta ja tähän tilanteeseen ei ole näkyvissä muutosta. Venäjä on siis Suomen kohtalo – halusimme sitä tai emme. Naapuruus on usein otollinen maaperä erilaisille epäluuloille ja myös suomalaisten suhtautumisessa venäläisiin voidaan havaita tällaisia piirteitä. Toisaalta on myös väitetty, että suomalaiset ymmärtävät venäläisiä paremmin kuin useat muut kansat. Suomalaiset ja venäläiset eivät toki ole ainoita naapurikansoja, joiden välillä on ristiriitoja. Suomalaisten epäluuloja venäläisiä kohtaan ruokkinee myös se, että olemme pieni maa suuren varjossa ja kulttuurimme eroavat melko paljon toisistaan. (Mustajoki 1996, 151.)

Mustajoen mukaan (1996, 151–152) sotien arvet eivät ole ainoana syynä suomalaisten epäluuloon ja arasteluun venäläisiä kohtaan. Itärajalla kohtaavat kaksi hyvin erilaista maailmankatsomusta - protestanttinen ja ortodoksinen – ei uskontoina vaan kansakuntien luonteiden ilmentäjinä. Protestanttisessa maailmankuvassa työnteon kunnioitus, järjestys ja täsmällisyys, rationaalisuus sekä tietynlainen elämän askeettisuus ovat ylikorostettuja. Suomalaisille nämä arvot ovat itsestäänselvyyksiä – meille ne edustavat ”oikeaa” tapaa ajatella. Näin ollen meidän mittapuullamme venäläiset ovat laiskoja, epäluotettavia ja epärationaalisia. Työssä raatamista ei ole pidetty hyveenä edes venäläisessä kansanrunoudessa, venäläisten suhtautuminen lupausten pitämiseen on melko väljää ja epärationaalisuus näkyy siinä, että venäläiset kykenevät uskomaan ihmeisiin, jotka lopulta pelastavat heidät pälkähästä. Niinpä suomalaiset tekevät helposti sen johtopäätöksen, että venäläiset ovat erilaisia, mutta juuri saksalaispohjoismaalainen protestanttinen kulttuuri on itse asiassa poikkeus maailman mitta-kaavassa ajateltuna. Lisäksi on muistettava, että eroja löytyy myös ihan suomalaisten kesken: karjalaisia, savolaisia, hämäläisiä ja pohjalaisia ei voida luokitella samaan kategoriaan. (Mustajoki 1996, 151–152.)

Tutkimuksessa, jossa selvitettiin venäläisten ja suomalaisten stereotyyppioita, venäläisiä parhaiten kuvaaviksi piirteiksi saatiin vieraanvaraisuus, sosiaalisuus, huumorintajuisuus, kärsivällisyys, sitkeys, alkoholiin taipuvaisuus ja laiskuus. Suomalaiset puolestaan korostivat itsessään erityisesti patrioottisuutta, sisukkuutta ja rehellisyyttä. Myös ahkeruus, itsekunnioitus, huolellisuus, kunnianhimoisuus, määrätietoisuus, kunnolli-

suus, kurinalaisuus ja vakavuus olivat ominaisuuksia, joita suomalaiset korostivat itessään. Tutkimuksessa venäläisistä ei siis löytynyt yhtään piirrettä, joka olisi ominaista suomalaiselle luonteelle. Positiiviset piirteet liittyivät useimmiten venäläisten sosiaalisuuteen. (Seppänen 2010, 317.)

Mustajoki (1996, 152) muistuttaakin, että vaikka suomalaisilla on paljon negatiivisyytteisiä mielikuvia venäläisistä, niin toisaalta saatamme tiedostamattamme kadehtia heitä, sillä venäläiset ovat optimistisia, heillä on vahva usko ja luottamus tulevaan, he ovat vieraanvaraisia ja osaavat tehdä pienistä iloista juhlahetkiä. Julkinen Venäjä voi näyttää karulta ja ankealta, mutta yksityinen Venäjä on ihmisläheinen ja lämmin yhteisö, jossa ystävien verkosto luo turvaa. (Mustajoki 1996, 152.) Seppänen (2010, 327) tekeekin yhteenvedon, että suomalaisten suhtautuminen Venäjään ja venäläisiin on jakautunut kahtia: kielteinen asennoituminen – ryssäviha ja ryssänpelko – kohdistuu usein Venäjään maana, valtiona ja yhteiskuntana, kun taas myönteinen suhtautuminen ja russofiiliset tunteet kohdistuvat inhimillisiin asioihin kuten venäläisyyteen, venäläisiin ihmisiin ja hyvinä naapureina.

Mustajoen (2007, 24) mukaan lisääntyvä kiinnostus Venäjää kohtaan heijastaa uudenlaista ajattelutapaa Suomessa. Hänen mukaansa suomalaiset voidaan jakaa karkeasti neljään ryhmään heidän suhteessaan Venäjään. Entusiastit ovat innoissaan Venäjästä ja venäläisistä ja haluavat olla mahdollisimman paljon ja monipuolisesti tekemisissä venäläisten kanssa. Realistit eivät välttämättä pidä venäläisistä tai Venäjästä, mutta näkevät suomalaisten kannalta edullisena tuntea naapurimaamme mahdollisimman hyvin. Välinpitämättömät eivät ole kiinnostuneita Venäjästä ja he koettavat unohtaa sen tosiasian, että Venäjä on Suomen naapurimaa. Vihaajat puolestaan vastustavat kaikkea kanssakäymistä venäläisten kanssa, heillä on naapureistamme yksipuolisen kielteinen kuva ja tätä kuvaa he levittävät mielellään ympäristöönsä. (Mustajoki 2007, 24.)

Mustajoki (mts. 24) toteaa, että entusiasteja on aina ollut melko vähän, ja heidän määränsä kasvaa hitaasti. Olennaisinta hänen mukaansa sen sijaan on se, että realistien määrä näyttää lisääntyvän välinpitämättömien ja vihaajien kustannuksella. Realisteja on kahdenlaisia: toisten mielestä Venäjä on aina ollut ja tulee olemaan Suomelle uhka, ja siitä huolimatta tai juuri sen vuoksi suomalaisten tulisi tuntea Venäjä mahdollisim-

man hyvin. Toisen näkökannan realistit puolestaan korostavat Venäjään liittyviä mahdollisuuksia ja ovat sitä mieltä, että Venäjän tuomia mahdollisuuksia tulisi puhtaasti itsekkäistä syistä hyödyntää. (Mustajoki 2007, 24.)

3.1.2 Suomalaisen ja venäläisen kulttuurin eroista

Tässä luvussa tarkastelen joitakin monikulttuurisen kanssakäymisen haasteita, joita suomalaisen ja venäläisen kulttuurin edustajien kohtaamisissa saattaa ilmetä kulttuuri-erilaisuudesta johtuen. Olen valinnut tarkasteluun nimenomaan ne alueet, joilla suomalainen ja venäläinen kulttuuri eroavat toisistaan paljon. Näitä ovat valtaetäisyys/hierarkia, individualismi vs. kollektivismi, epävarmuuden välttäminen, aikakäsitys, viestintä, emotionaalisuus vs. rationaalisuus, henkilökohtaisten suhteiden merkitys sekä kasvojen menettäminen.

Näistä kolme eli valtaetäisyys/hierarkia, individualismi vs. kollektivismi ja epävarmuuden välttäminen juontavat juurensa Geert Hofsteden (The Hofstede Centre 2014) tutkimuksesta, jossa ilmeni, että Suomi ja Venäjä ovat kyseisillä alueilla melko kaukana toisistaan. Erot aikakäsityksessä, viestinnässä, emotionaalisuudessa ja rationaalisuudessa henkilökohtaisten suhteiden merkityksessä sekä kasvojen menettämisessä on poimittu muista lähteistä, joissa käsitellään suomalaisen ja venäläisen kulttuurin eroja.

Kulttuuri on mielen kollektiivista ohjelmointia, joka erottaa tietyn ryhmän tai kategorian ihmiset toisistaan. Näin on sanonut Geert Hofstede (The Hofstede Centre 2014), joka on tutkinut, kuinka kulttuuri vaikuttaa työpaikkojen arvoihin. Hänen tutkimuksensa on yksi laajimmista tällä alueella. Hän analysoi vuosien 1967–1973 välillä IBM:n työntekijöiden arvoja yli 70 maassa, joista hän käytti vain 40 suurinta ja jälkeensä laajensi analyysin 50 maahan ja kolmeen alueeseen. Hofstede erottaa neljä kulttuurien ulottuvuutta, jotka ovat valtaetäisyys, yksilöllisyys vs. kollektiivisuus, maskuliinisuus vs. feminiinisyys sekä epävarmuuden välttäminen. (The Hofstede Centre 2014.)

Valtaetäisyys sekä individualismi vs. kollektivismi

Valtaetäisyydessä on kysymys siitä tosiasiaista, etteivät kaikki yksilöt ole yhteiskunnassa tasa-arvoisia. Se kertoo, kuinka kulttuurissa asennoidutaan näihin epätasa-arvon ilmentymiin. Valtaetäisyys ilmaisee, missä määrin vähemmän vaikutusvaltaa omaavat instituutioiden ja organisaatioiden jäsenet maan sisällä hyväksyvät ja olettavat, että valta on jakautunut epätasaisesti. Suomen valtaetäisyysaste on 33, kun Venäjällä se on 93. Suomelle tyypillistä on muun muassa se, että ollaan itsenäisiä, hierarkiaa on vain mukavuussyistä, ihmisillä on tasa-arvoiset oikeudet, esimiehet ovat helposti lähestyttäviä, johtaminen on valmentavaa, johto johtaa ja valtuuttaa, valtaa on hajautettu, päälliköt luottavat tiimensä jäsenten kokemukseen. Työntekijät odottavat, että heidän mielipidettään kysytään. Kontrollista ei pidetä, asenne päälliköitä kohtaan on epämuodollinen ja heitä puhutellaan etunimellä. Kommunikointi on suoraa ja osallistuvaa. (The Hofstede Centre 2014.)

Venäjä puolestaan on yksi niistä 10 prosentista maailman maita, joissa on korkein valtaetäisyys. Tätä korostaa se tosiseikka, että maailman suurin maa on todella pääkaupunkikeskeinen: 2/3 kaikista ulkomaalaisista sijoituksista keskittyy Moskovaan, missä myös 80 % kaikesta rahallisesta potentiaalista on. Valtava kuilu vähän ja paljon vaikutusvaltaa omaavien ihmisten välillä johtaa siihen, että statussymboleilla on suuri merkitys. Käyttäytymisen tulee heijastaa ja edustaa statusrooleja liikesuhteiden kaikilla alueilla: on kyse sitten vierailuista, neuvotteluista tai yhteistyöstä, asenne tai lähestymistapa on ylhäältä alaspäin ja mille tahansa tehtävälle annetaan selkeä toimeksianto. (The Hofstede Centre 2014.)

Individualismi vs. kollektivismi -ulottuvuus tarkoittaa, missä määrin yhteiskunnan jäsenet ovat riippuvaisia toisistaan eli määrittelevätkö he minäkuvansa ”minä” vai ”me” -ajattelun kautta. Individualistissa maissa ihmisten oletetaan pitävän huolta itsestään ja vain ydinperheestään. Kollektiivisissa maissa ihmiset kuuluvat ryhmiin, jotka pitävät heistä huolta uskollisuuden vastineeksi. Suomessa luku on 63, mikä tarkoittaa, että Suomi on individualistinen maa. Venäjän luku on 39 ja näin ollen maa on kollektiivisempi kuin Suomi. Perheellä, ystävillä ja usein myös naapureilla on Venäjällä todella suuri merkitys arkipäivän haasteista selviämisessä. (The Hofstede Centre 2014.)

Epävarmuuden välttäminen

Hofsteden (The Hofstede Centre 2014) luokittelussa epävarmuuden välttäminen tarkoittaa, kuinka yhteiskunta käsittelee sitä tosiasiaa, ettei tulevaisuutta voi ennustaa: tulisiko meidän kontrolloida sitä vai antaa kaiken vain tapahtua? Tämä kahtiajako tuo mukanaan epävarmuutta ja eri kulttuurit ovatkin oppineet selviämään tästä epävarmuudesta eri tavoin. Hofsteden luokittelusta voidaan nähdä, missä laajuudessa kulttuurin jäsenet pelkäävät tätä kahtiajakoa tai outoja tilanteita ja kuinka he ovat luoneet uskomuksia ja instituutioita välttääkseen niitä.

Suomen epävarmuuden välttämisen luku on 59, jolla se sijoittuu luokittelussa keskiuureen kategoriaan. Maat, joilla on korkea epävarmuuden välttämisen tarve, pitävät yllä jäykkiä uskomus- ja käytössääntöjä ja eivät suvaitse epätavallista käytöstä tai epätavallisia ideoita. Näissä maissa ihmisillä on tunteen tasolla tarve säännöille (vaikka säännöt eivät koskaan näyttäisikään toimivan), aika on rahaa, ihmisillä on sisäinen tarve olla kiireisiä ja tehdä töitä ahkerasti, tarkkuus ja täsmällisyys ovat normeja, innovaatioita saatetaan vastustaa ja turvallisuus on tärkeä osa yksilön motivaatiota. (The Hofstede Centre 2014.)

Venäläisten epävarmuuden välttämisen luku on korkea eli peräti 95 ja he tuntevatkin olonsa todella uhatuiksi outojen tilanteiden edessä. Venäläiset ovatkin luoneet yhden monimutkaisimmista byrokraatioista maailmassa. Esitelmiä ei joko valmistella ollenkaan esim. kun neuvottelut on jo aloitettu ja fokus on suhteiden luomisessa tai esitelmät ovat todella yksityiskohtaisia ja hyvin valmisteltuja. Myös yksityiskohtainen suunnittelu ja ohjeistus on hyvin yleistä. Venäläiset haluavat yleensä tietoa asiayhteydestä ja taustoista. Venäläiset ovat hyvin virallisia ja etäisiä vieraiden ihmisten seurassa ja samaan aikaan virallisuus on merkki kunnioituksesta. (The Hofstede Centre 2014.)

Byrokratiaa kohtaa Venäjällä jokapäiväisessä elämässä kaikkien käytännön asioiden hoidossa kuten pankeissa, kouluissa ja liiketapaamisten järjestelyissä. Byrokratian ilmentymiä ovat jäykät prosessit, jolloin pääpaino on itse prosessissa eikä niinkään tuloksessa. Kaikki asiat tulee todistaa oikeiksi ja paljon papereita ja allekirjoituksia tarvitaan erilaisiin toimenpiteisiin. (Kaader 2013, 104.)

Aikakäsitys

Eri kansat suhtautuvat aikaan hyvin eri tavoin. Vaikka Suomi ja Venäjä ovat naapureita, niiden käsitys ajasta on hyvin erilainen. Toisaalta myös Venäjän sisällä aikaan suhtautuminen on erilaista esimerkiksi kaupungissa kuin maaseudulla. (Obolgoviani 2013, 7.) Sanonta ”Suuressa maassa minuutitkin ovat pitkiä” kuvastaa hyvin venäläisten suhtautumista aikaan. Venäläisten aikakäsitys on väljempi verrattuna suomalaisten käsitykseen ajasta. (Hakala 2010, 125.)

Itse muistan erään matkaoppaan maininneen, että vain sveitsiläiset ovat suomalaisia täsmällisempiä. Yksi suomalaisten arvostamista hyveistä onkin juuri täsmällisyys. Kun tapaaminen on sovittu kymmeneksi, suurin osa suomalaisista saapuu paikalle vähintään kymmentä vaille. Obolgovianin (2013, 7) mukaan venäläiset puolestaan eivät ota paineita myöhästymisestä, mutta jaksavat toisaalta odottaa kärsivällisesti myöhässä olevaa kumppaniaan, sillä Venäjällä vuosisataiset juuret omaavan ortodoksisuuden perushyveisiin kuuluu kärsivällisyys. Suomalainen aikakäsitys on ns. lineaarista, eli aika on jana, jossa on menneisyys ja tulevaisuus ja jossa aika kulkee vakaasti eteenpäin. Sen sijaan esimerkiksi Venäjällä ja Aasiassa aikakäsitys on syklinen eli moniaikainen, jolloin aika on loputon virta ja kiertää kehää. (Obolgoviani 2013, 7.)

Aikakäsitys ja täsmällisyys ovatkin Obolgovianin (mts. 7–8) mukaan usein niitä asioita, joihin suomalaiset hermostuvat aloittaessaan yhteistyön venäläisten kanssa. Kuitenkin venäläisten erilaiseen aikakäsitykseen tulisi koettaa sopeutua, sillä ei pidä olettaa, että pitkiä perinteitä voisi noin vain muuttaa. Venäläinen joustava käsitys ajasta ei ole ainutlaatuisia maailmassa, vaan pikemminkin suomalaisten täsmällisyys on harvinaisempaa maailman mittakaavassa ajateltuna. Toisaalta nykyajan venäläisillä liike-elämän edustajilla saattaa jo olla länsimaisten kollegoidensa tapaan minuuttiaikataulu, ja yksikin myöhästymisen voi sekoittaa koko päivän ohjelman. Kuten mekin yritämme sopeutua venäläiseen aikakäsitykseen, myös venäläiset opettelevat meidän täsmällisyyttämme ja oppivat pikkuhiljaa, että täsmällisyys on meille tärkeää. (Obolgoviani 2013, 7–8.)

Venäjällä on olemassa sanonta: ”Jos haluat Jumalan kuolevan nauruun, kerro hänelle suunnitelmistasi”. Sanonta kuvaa mielestäni hyvin venäläisten asennetta tulevaisuuden

suunnitteluun. Obolgovianin (2013, 8) mukaan venäläiset eivät nimittäin suunnittele tulevaisuuttaan kovin pitkälle etukäteen. Esimerkiksi lomia ei kovinkaan monissa yrityksissä lyödä lukkoon aikaisin keväällä kuten Suomessa tehdään tai esimerkiksi liikeneuvotteluja ei sovita viikkoja etukäteen.

Salo-Lee (2004, 7–8) mainitsee, että tutkija Edward T. Hall puhuu ns. monokronisesta ja polykronisesta aikakäsityksestä. Monokronisuus tarkoittaa, että henkilö keskittyy yhteen tehtävään ja yhteen henkilöön kerrallaan. Polykronisuus taas tarkoittaa, että henkilö hoitaa useita tehtäviä ja kohtaa useita henkilöitä samanaikaisesti. Monokronisuus on usein tehtäväkeskeistä, kun taas polykronisuus on ihmissuhdekeskeistä. Monokronisuus on tyypillistä suomalaisille, samoin kuin muun muassa muille pohjoismaalaisille, saksalaisille, briteille ja pohjoisamerikkalaisille. (Salo-Lee 2004, 7–8.)

Monokronisissa maissa aika on rahaa ja ihmiset ovat hyvin aikaorientoituneita. Tehtävät tehdään yksi kerrallaan, vuoronperään. Jos sopimuksia ei pidetä, se on merkki järjestyksen puutteesta tai siitä, ettei kumppania kunnioiteta. Tarkat suunnitelmat, tiedot ja logistiikka ovat tärkeitä. Ihmisillä on sisäinen tarve toimintaan ja työhön. Ihmisten tavoitteena on pitää sopimuksista ja aikatauluista kiinni sekä saada tuloksia aikaan. Asioita suunnitellaan pitkälle tulevaisuuteen. (Persolog 2014.)

Venäjä sen sijaan on polykroninen maa, jossa henkilöt hoitavat montaa asiaa yhtä aikaa ja sovittujen tapaamisten aikatauluissa voidaan joustaa. Muita polykronisia maita ovat esimerkiksi Intia, Indonesia, Puola, Thaimaa, Meksiko ja Saudi-Arabia. Polykronisissa maissa monet samanaikaiset tapahtumat ovat sallittuja. Toisten ihmisten tunteille annetaan enemmän arvoa kuin sille, että sopimukset pidettäisiin. Ennalta määritellyt ajat ovat vain suuntaa-antavia ja niihin tulee jatkuvasti muutoksia. Ihmiset haluavat tuntoa mukavaa rentouden tunnetta ja kovaa työtä tehdään vain, jos se on täysin välttämätöntä. Tavoitteena on edistää suhteita ja hyviä saavutuksia töissä. Asioita suunnitellaan vain lähitulevaisuuteen tai ei ollenkaan. (Persolog 2014.)

Viestintä

Maat voidaan jakaa kommunikoinnin kontekstuaalisuuden mukaan matalan merkitysyhteyden (low context, LC) ja korkean merkitysyhteyden (high context, HC) mai-

hin. Tyypillisiä LC-maita ovat esimerkiksi Yhdysvallat ja Saksa, kun taas tyypillisiä HC-maita ovat Kiina ja Japani. Suomi sijoittuu kommunikoinnissa näiden kahden merkitysyhteyden puolivälin tienoille. Suomalaisten HC-ominaisuuksia ovat suoruus, kritiikin esittäminen ja sanattoman viestinnän vähyys. LC-ominaisuuksia ovat puolestaan monologisuus, hiljaisuus, nimien käyttämättömyys ja vain ajatuksen lopputuloksen ilmaiseminen. (Mikluha 1998, 17, 148.)

Vuorovaikutustilanteissa suomalaiset ovat tyypillisesti hiljaisia, pidättyviä, värittömiä, passiivisia ja keskusteluissa he ovat hitaita ja perusteellisia. Sen, mitä suomalaiset sanovat, tulee olla tarkkaan harkittua. Suomalaiset sanovat suoraan, mitä ajattelevat ja mitä tuntevat. Suomalaiset pyrkivät olemaan samaa mieltä muiden kanssa ja yrittävät karttaa ristiriita- ja väittelytilanteita vaikenemalla. Suomalaisten on lisäksi vaikeaa valehdella valkoisia valheita, ja kiitoksen tai kehun antaminen ja vastaanottaminen on suomalaisille vaikeaa. Suomalaiseen kohteliaisuuteen kuuluvat mm. vaatimattomuus ja vähättely. Suomalaiset eivät halua keskeyttää keskustelukumppaniaan ja he kuuntelevatkin toista hiljaa ja puhuvat vasta omalla vuorollaan. Sanattoman viestinnän osalta voidaan todeta, että suomalaiset välttävät toisen koskettamista ja oma reviiiri on vähintään kädenmitan pituinen. Suomalaiset arvostavat katsekontaktia ja katsekontaktin välttely tulkitaan jonkinlaiseksi epärehellisyudeksi. (Mikluha 1998, 148–150.)

Venäläiset kuuluvat viestinnässä tyypillisemmin HC-kontekstuaalisuuden kulttuureihin. Tätä ilmentävät epäsuora kommunikointi ja sanattoman viestinnän merkitys. LC-kontekstuaalisuutta ilmentää puolestaan sanavuolaus. Venäläiset ovat puhelias ja vilkas kansa ja heidän on helppoa puhua julkisesti. Puheet ovat usein paatoksellisia. Venäläinen kulttuuri on sanojen kulttuuri ja sanojen vuolaus onkin tyypillinen piirre keskusteluissa. Venäjällä sanotun ja tekojen suhde on väljä ja teorian ja käytännön ristiriitaa ei useinkaan pidetä vakavana asiana. Venäläiset ovatkin enemmän ajatteluun kuin tekemiseen suuntautuneita. Asiat esitetään usein vihjailemalla ja kiertäen ja venäläiset ovatkin hyviä lukemaan rivien välistä. Toisaalta he arvostavat suoraan puhumista. Venäläiset ovat tottuneet, että keskustelukumppani reagoi keskusteluissa ja niinpä heitä ihmetyttää suomalaisten hiljaa ja ilmeettömästi kuunteleminen. Venäläiset odottavat vastaväitteitä mielipiteisiinsä ja heidän vastauksensa kysymyksiin ovat pitkiä ja vuolaita. He ovat myös huumorintajuisia ja lämpimiä ihmisiä. (Mikluha 1998, 169–170.)

Sanattomalla viestinnällä on Venäjällä suuri merkitys. Venäläiset käyttävät ajatustensa ja tunteidensa ilmaisemiseen paljon käsiä, jalkoja ja ilmeitä. He saattavat myös tulkita suomalaisten eleettömyyttä väärin. Virallisissa tilanteissa ollaan usein jäykkiä ja hitaita, mutta yksityiselämässä paljon ilmeikkäämpiä. Venäläiset puhuvat usein kovaan ääneen. Venäjällä ihmisten välinen välimatka ja keskusteluetäisyys ovat pienempiä kuin Suomessa. Fyysinen koskettaminen on normaalia Venäjällä myös vieraiden ihmisen kesken. Fyysinen kosketus kertoo, että asiat sujuvat hyvin. Venäjällä katsotaan toisia silmiin, mutta vieraille ihmisille ei yleensä hymyillä. Venäläiset pitävät jatkuvaa hymyilemistä naivina tai jopa epäilyttävänä. (Mikluha 1998, 171.)

Emotionaalisuus vs. rationaalisuus

Venäläisiä luonnehditaan usein emotionaalisiksi, tunneihmisiksi, kun halutaan tehdä eroa esimerkiksi rauhallisiin suomalaisiin tai pidättyväisiin englantilaisiin. Venäläiset ovat sentimentaalisia ja näyttävät tunteensa toisin kuin esimerkiksi suomalaiset. Tunteellisuutta pidetäänkin venäläisten ominaispiirteenä ja sitä onkin hyvin kuvattu esimerkiksi venäläisessä klassisessa kirjallisuudessa. (ks. Tiri 2013, 10; Hakala 2010,123.)

Tunteellisuus ilmenee esimerkiksi kehonkielessä eli käsiä käytetään tehokeinona enemmän kuin Suomessa ja keskittyneisyys tai esimerkiksi innostuneisuus näkyy keskustelijan kasvoilta. Emotionaalisuus ilmenee venäläisten arkielämässä muun muassa television keskusteluohjelmissa, joissa väitellään kovaan ääneen tai ollaan itkun partaalla. Samoin venäjän kieli on hyvin emotionaalista – perussanoista, ihmisten nimistä ja jopa verbeistä voidaan muodostaa useita hellittelysanoja ja -nimiä. Fyysisyys on myös ominaista venäläisille ja kotioloissa halaukset ja kädestä pitäminen on tavallista. (Tiri 2013, 10.)

Sekä iloa että surua ilmaistaan Venäjällä voimakkaasti. Tunteenpurkaukset saattavat olla voimakkaita. Tunteenpurkausten jälkeen palataan myös nopeasti normaaliin päiväjärjestykseen ja ei muistella pahalla. Liikeneuvotteluissa sen sijaan tunteenpurkauksia ei juurikaan näe, vaan vieraiden seurassa ollaan korrekteja, mutta jos keskustelukumppani on jo tutumpi, voidaan tunteitakin ilmaista helpommin. Vakavan erimieli-

syiden sattuessa venäläinen keskustelukumppani saattaa jopa kävellä ulos huoneesta. Jos venäläinen ei jostain syystä pidä neuvottelukumppanista, on varmaa, ettei kommunikaatiota eikä myöskään kauppoja synny. (Tiri 2013, 10–11.)

Henkilökohtaisten suhteiden merkitys ja kasvojen menettäminen

Venäjän kansa suhtautuu valtaan kielteisesti eikä useinkaan luota vallanpitäjiin. Jos apua ei saada valtaapitäviltä, kansalaiset ratkaisevat ongelmansa henkilökohtaisten suhteidensa avulla. Jokainen kansalainen rakentaa itselleen tällaisia verkostoja. Voidaan sanoa, että venäläisten moraaliperustuu oikeudenmukaisuuden noudattamiseen lakien noudattamisen sijaan. (Hakala 2010, 131.)

Sosiaaliset verkostot ovat olleet Venäjällä tärkeässä asemassa jo kauan ennen esimerkiksi nykypäivän sosiaalista mediaa. Näitä verkostoja on kutsuttu suhteiksi tai kehittyneen sosialismin aikana ”hyvä veli -järjestelmäksi”. Neuvostoliiton aikaan verkostot auttoivat ihmisiä selviämään, sillä esimerkiksi kaupoissa ei ollut juuri mitään saatavilla. Suhteet auttoivat mm. oppilaitoksiin pääsemisessä tai vaikeasti saatavien tuotteiden hankkimisessa. Vaikka rajoitukset ovat poistuneet, ei suhteiden merkitys nykypäivänä ole vähentynyt, vaan itse asiassa on käynyt juuri päinvastoin. Nykyään suhteet ratkaisevat pienten asioiden sijaan suurempia asioita kuten tarjouskilpailuja tai vallanpitäjien valintoja. (Vinnik 2013, 137.)

Käsitteellä *kasvot* tarkoitetaan ihmisen julkista kuvaa, jollaisen hän toivoo ja uskoo muilla ihmisillä olevan itsestään. Voidaan puhua kasvojen säilyttämisestä, loukkaamisesta tai menettämisestä. Toisen kasvoja voidaan loukata esimerkiksi kritisoimalla henkilöä julkisesti paikassa, jossa julkinen kritiikki ei ole sopivaa. (Kasvot ja kunnioitus 2014.) Krabben (2008, 11) mukaan venäläisessä kulttuurissa kasvojen menettämisestä pelätään, joten esimerkiksi neuvottelut voivat jumittua, jos venäläinen pakotetaan myöntämään omat virheensä. Näin ollen venäläisten kanssa ei tulisi takertua epäloogisuuksiin tai selviin valheisiin.

3.2 Alakohtainen toimintaympäristön tuntemus

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto tekee yhteistyötä Venäjällä toimivien ammat- tioppilaitosten ja yritysten kanssa, lähettää opiskelijoita Venäjälle vaihtojaksoille, vastaanottaa venäläisiä vaihto-opiskelijoita sekä kouluttaa venäläisiä ja venäläistaustaisia henkilöitä niin maahanmuuttajien kursseilla kuin ammatillisissa tutkinnoissakin. Muun muassa näistä syistä johtuen Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön tulisi tuntea edes jollain tasolla venäläistä koulutusjärjestelmää, venäläistä ammatti- koulutusta sekä myös eri ammattialoja koskevaa toimintaa kuten esimerkiksi matkai- lu-, rakennus-, kulttuuri- tai sosiaalialaa Venäjällä.

Toisen maan koulutusjärjestelmän ja yritys ympäristön tunteminen SAMIn henkilöstön keskuudessa on välttämätöntä, jotta yhteistyö Venäjällä toimivien oppilaitosten ja yri- tysten kanssa olisi tuloksellista. Koulutusjärjestelmän ja yritys ympäristön tunteminen on tarpeen esimerkiksi silloin, kun SAMIsta lähetetään opiskelijoita työssäoppimis- jaksolle Venäjälle. Ennen jokaista työssäoppimisjaksoa opiskelijalle asetetaan oppi- mistavoitteet, jotka jakson aikana tulisi saavuttaa. Ulkomailla suoritetun työssäoppi- misjakson tavoitteiden toteutumisen tunnistaminen ja opintojen tunnustaminen osaksi opiskelijan tutkintoa kotimaassa edellyttävät, että SAMIn opettajat tuntevat venäläistä toimintaympäristöä.

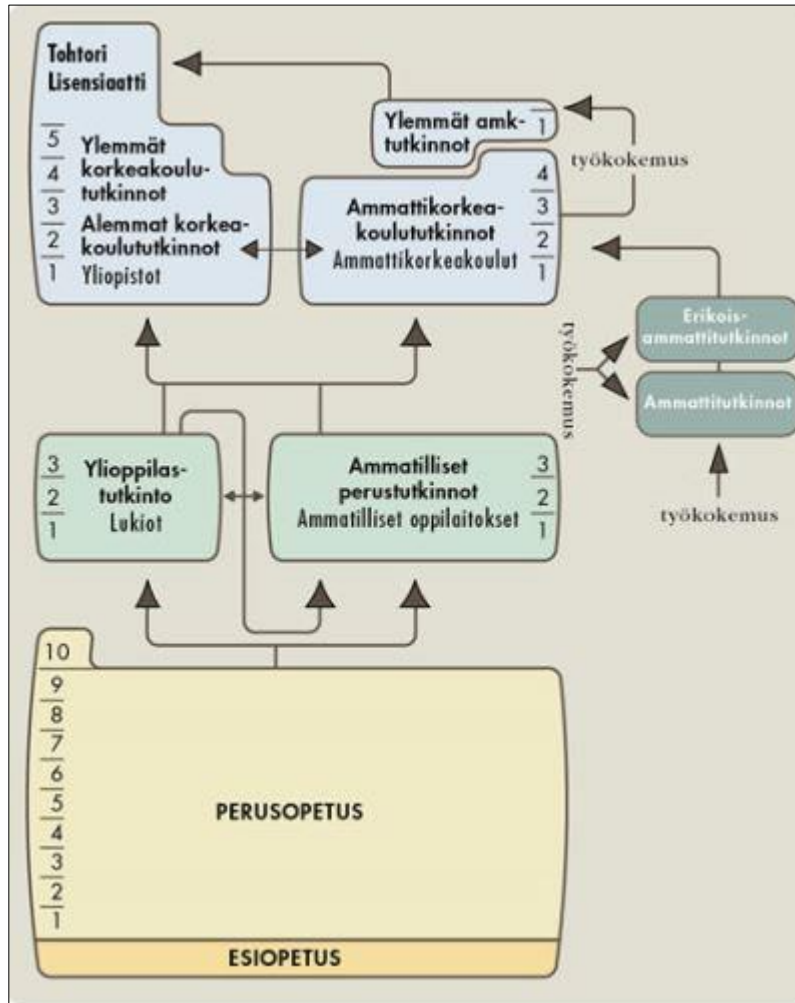
Myös Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston venäläistaustaisten opiskelijoiden aiem- pien opintojen ja työkokemuksen ym. aiemman osaamisen tunnistamiseksi ja tunnus- tamiseksi on tärkeää, että SAMI:ssa tunnettaisiin venäläistä koulutusjärjestelmää ja työelämää. Sama pätee myös venäläisiin vaihto-opiskelijoihin, jotta heidän vaihtojak- sonsa osattaisiin rakentaa opiskelijan tausta ja taidot huomioon ottaen.

Seuraavaksi käsitellään Suomen ja Venäjän koulutusjärjestelmät lyhyesti sekä muu- tamia asioita maiden opiskelukulttuureihin liittyen.

3.2.1 Koulutusjärjestelmä ja ammattikoulutus Suomessa

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu yhdeksän vuotta kestävästä yleissivistävästä koulutuksesta eli peruskoulusta, peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta (ammatillinen

koulutus ja lukiokoulutus) sekä korkea-asteen koulutuksesta, joka tapahtuu ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Ennen peruskoulua lapsella on oikeus osallistua vuoden kestävään esiopetukseen. Kun oppilas on suorittanut peruskoulun, hän on suorittanut myös oppivelvollisuutensa. Peruskoulutus ei anna oppilaalle tutkintoa, mutta se antaa kelpoisuuden hakea peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. (Koulutusjärjestelmä 2014.)

KUVA 1. Suomen koulutusjärjestelmä (Koulutus ja tutkinnot 2014)

Peruskoulun jälkeen opiskelija voi valita joko lukion tai ammatillisen koulutuksen. Kolmivuotinen lukiokoulutus on yleissivistävää koulutusta ja sen jälkeen oppilas voi hakea joko ammatilliseen peruskoulutukseen tai korkeakouluihin. Ammatillinen koulutus koostuu ammatillisista perustutkinnoista sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Ammatillinen perustutkinto antaa oman alan perusammattitaidon ja työelämässä tarvittavan alan ammatillisen pätevyyden. Opiskeluaika on kolme vuotta, mutta

aiemmat opinnot tai työkokemus voivat lyhentää tuota aikaa. Ammatillisen perustutkinnon suorittanut voi jatkaa opintojaan korkeakouluissa. Ammatti- ja erikoisammatti-tutkinnot ovat ammatillista lisäkoulutusta. (Koulutusjärjestelmä 2014.)

3.2.2 Koulutusjärjestelmä ja ammattikoulutus Venäjällä

Venäläistä koulutusjärjestelmää ja näin ollen myös ammatillista koulutusta uudistetaan parhaillaan, ja kaikkein uusimpia tietoja koulutusjärjestelmäuudistuksesta ei ole valitettavasti vielä saatu tähän opinnäytetyöhön. Seuraavaksi käsiteltävät asiat perustuvat pääasiassa Opetushallituksen Venäjän koulutusjärjestelmä -julkaisuun vuodelta 2006 sekä CIMOn Maatieto-internetsivujen tietoihin.

Venäjällä lapset aloittavat koulunkäynnin 6–7-vuotiaina ja yleinen oppivelvollisuus loppuu 15 vuoden iässä. Täysi yleissivistävä koulutus kestää 11 vuotta. Venäläinen yleissivistävä koulutusjärjestelmä koostuu yleissivistävästä ala-asteen koulutuksesta (luokat 1–4), yleissivistävästä peruskoulutuksesta (luokat 5–9) sekä yleissivistävästä toisen asteen täydestä koulutuksesta (luokat 10–11). Yleissivistävä ala-asteen koulutus ja peruskoulutus ovat oppivelvollisuuden piirissä. Ennen varsinaista koulun aloittamista on mahdollista osallistua esikouluopetukseen. (Venäjän koulutusjärjestelmä 2006, 6.)

Yhdeksän vuotta kestävä yleissivistävän peruskoulun jälkeen koululaiset suorittavat valtakunnallisen loppukokeen. Peruskoulun hyväksytyllä päättötodistuksella he voivat hakea opiskelemaan yleissivistävää toisen asteen täyttä koulutusta tarjoaviin, suomalaisia lukioita vastaaviin, kouluihin (luokat 10 ja 11) tai ammatillista peruskoulutusta tai opistoasteen ammatillista koulutusta tarjoavaan oppilaitokseen. (ks. Venäjän koulutusjärjestelmä 2006, 6; Venäjän koulutusjärjestelmä 2014.)

lisessa peruskoulutuksessa ei järjestetä yleensä pääsykokeita. (ks. Venäjän koulutusjärjestelmä 2006, 9; Venäjän koulutusjärjestelmä 2014.)

Ylemmän ammatillisen koulutuksen pohjana voi olla mm. ammatillinen perustutkinto, ja koulutus kestää yhdestä kolmeen vuotta. Ylempiin ammatillisiin tutkintoihin on pääsykokeet. Ylempää ammatillista koulutusta tarjoavista oppilaitoksista valmistuu mm. työntekijätasoa lähinnä olevia esimiehiä, ylimmän tason asiantuntijoiden apulaisia sekä itsenäisten vaativien työtehtävien suorittajia. Koulutuksessa korostetaan ammatillisen osaamisen ja ammatillisten taitojen lisäksi teoreettista koulutusta. (Venäjän koulutusjärjestelmä 2006, 9; Venäjän koulutusjärjestelmä 2014.)

3.2.3 Opiskelukulttuurien eroja

Suomalainen ja venäläinen opiskelukulttuuri eroavat jollain muotoa toisistaan ja siksi on tärkeää, että SAMIn henkilökunta, erityisesti opetus- ja ohjaushenkilöstö, tietää, mitä eroja opiskelukulttuureiden välillä saattaa olla. Tiedostamalla erot voidaan muun muassa välttää väärinkäsityksiä ja helpottaa opiskelijan opintojen sujumista.

Turun kaupungin sivistystoimen julkaisemassa *Kysymyksiä kohtaamassa II: Opas maahanmuuttajanuorten opetuksesta ja ohjauksesta vastaaville -teoksessa* (2013) käsitellään maahanmuuttajanuorten kohtaamista opetus- ja ohjaustilanteissa. Teoksen mukaan kouluissa ja oppilaitoksissa väärinymmärryksiä kulttuurien välillä voivat aiheuttaa mm. erilaiset käsitykset opettajan ja opiskelijan rooleista, auktoriteetista, tasarvosta, aikakäsityksestä sekä asioiden tärkeysjärjestyksestä. Väärinkäsityksiä aiheuttavat erityisesti sellaiset käytännöt, jotka ovat aivan päinvastaisia kuin mihin maahanmuuttaja on entisessä kotimaassaan tottunut. Myös opettaja voi kokea kulttuurishokin, jos opiskelijoiden moninaiset kulttuuritaustat kyseenalaistavat aiemmin hyviksi ja toimiviksi koetut toimintatavat. (Kysymyksiä kohtaamassa II 2013, 5.)

Monissa maissa opettajaa arvostetaan enemmän kuin Suomessa. Yksi arvostuksen merkki voi olla, että joidenkin maahanmuuttajaopiskelijoiden on vaikea kutsua opettajaa nimellä. Esimerkiksi venäjän kielessä teitittely on hyvin yleistä ja opettajaa teititelläänkin aina. Yleisesti ottaen opettaja nähdään useimmiten muiden maiden kulttuureissa vahvana auktoriteettina, joten opiskelijat kiinnittävät helposti huomiota esimer-

kiksi opettajan pukeutumiseen ja vaikkapa paljastava pukeutuminen voi laskea opettajan arvostusta. (Kysymyksiä kohtaamassa II 2013, 8.)

Yksi haaste, johon maahanmuuttajaopiskelijoiden (kuten varmasti myös suomalaisopiskelijoidenkin) kanssa opettaja voi törmätä, on luntaaminen. *Kysymyksiä kohtaamassa II* -teoksen (2013, 10) mukaan luntaamiseen on varmasti niin monta syytä kuin on luntaajiakin, mutta usein voi olla kysymys siitä, että maahanmuuttajalla on liian kovat paineet menestyä uudessa kotimaassa. Toisaalta monissa muissa kulttuureissa kuin Suomessa luntaamista ei välttämättä pidetä yhtä tuomittavana kuin Suomessa. Esimerkiksi Venäjällä luntaaminen on joissain oppilaitoksissa epävirallisesti täysin hyväksyttyä.

3.3 Venäjän kieli

Yhtenä Venäjä-osaamisen osa-alueena pidetään useimmiten myös venäjän kielen taitoa. Mustajoen (2010, 44) mukaan Venäjä-osaamista voi toki olla ilman kielitaitoakin, mutta kielitaito auttaa syventämään ja monipuolistamaan kanssakäymistä ja auttaa avaamaan venäläisten sielunelämää. Olen Mustajoen kanssa samaa mieltä, että edes auttava kielitaito tai kielen peruselementtien ymmärtäminen auttavat ymmärtämään venäläisiä ja Venäjää paremmin. Kieli on aina osa kulttuuria.

Mustajoki (2012, 221) toteaa, että vaikka Suomen politiikassa ja liike-elämässä on jo vuosia puhuttu venäjän kielen osaamisen puolesta, on tilanne lähes yhtä huono kuin ennenkin. Suomen peruskouluissa venäjää lukee noin prosentti oppilaista ja lukiossakin prosenttiosuus on vain hieman korkeampi. Seppänen (2010, 179) toteaa, että vain joka 50:s eli pari prosenttia suomalaisista pystyy jollain tasolla kommunikoimaan venäjäksi. Hieman lohdullisempi on vuonna 2006 tehty tutkimus, jonka mukaan 18–64-vuotiaista noin kuusi prosenttia sanoi osaavansa venäjän kieltä, kun vastaavat luvut englannin, saksan ja ranskan osalta olivat 82, 33 ja 11 prosenttia.

Seppäsen (2010, 180) mielestä on täysin perusteltu puhua Venäjä-osaamisen aallonpohjasta, kun otetaan huomioon, kuinka lähellä Venäjää Suomi sijaitsee sekä Venäjän kasvava rooli markkina-alueena, Suomen yhteistyökumppanina ja kulttuurin suurvaltana. Seppänen viittaa Mustajoen vuonna 2007 eduskunnalle tekemään Venäjä-

osaamisen tutkimukseen, jossa todetaan, että venäjän kielen osaajien vähäinen määrä rajoittaa suomalaista eri alojen Venäjä-yhteistyötä eri aloilla sekä suhteiden kehittämistä, minkä tulisi herättää huolestuttavia ajatuksia. Jos asiaan halutaan parannusta, on Mustajoen (2012, 221) mielestä otettava huomioon muutamia seikkoja. Nimittäin mitään vierasta kieltä ei pysty oppimaan pakottamalla, Suomen eri osissa on hyvin erilaisia tarpeita vieraiden kielten osaamiselle ja eurooppalaisen suosituksen mukaan kaikkien tulisi lukea koulussa vähintään kahta vierasta kieltä, joista toisen tulisi olla jonkin naapurimaan kieli tai jokin maan omista vähemmistökielistä. Näitä kieliä Suomessa ovat ruotsi, venäjä, saame, viro ja norja.

Jos tarkastellaan hieman Suomen historiaa suhteessa venäjän kieleen, Mustajoki (2012, 218–219) toteaa, että vaikka vuosisatoja kestänyt Ruotsin vallan aika merkitsi läntisten vaikutteiden kasvua ja Turku ja muu länsirannikko olivat läheisesti tekemisissä Ruotsin kanssa, niin itäsuomalaisille Venäjä sijaitsi paljon lähempänä. Suomen tultua osaksi Venäjän suurruhtinaskuntaa, muuttui myös kielipolitiikka. Tsaari määräsi, että venäjstä tulee valtionhallinnon virallinen kieli, mutta tietenkään hallinnon kieli ei hetkessä muuttunut, vaan ruotsi säilyi pitkään hallinnon kielenä. Kiinnostus venäjän kieltä kohtaan alkoi kuitenkin kasvaa ja valtiollista uraa havittelevalle oli tärkeää osata venäjää. Lisäksi Venäjä oli 1800-luvun alkupuolella johtava talousmahti, mikä osaltaan lisäsi positiivista asennetta kieltä kohtaan. (Mustajoki 2012, 218–219.)

1800–1900-lukujen taitteessa venäjän kieleen ja Venäjään alettiin suhtautua negatiivisesti, mikä johtui muun muassa tsaarin venäläistämistoimista sekä itsenäisyyteen tähtäävästä kansallisromanttisesta liikkeestä. Venäjän kieli ajettiin niin ahtaalle kuin mahdollista ja esimerkiksi Helsingin yliopiston venäjän kielen oppituoli lopetettiin ja kieltä opetettiin ”naamioituna” slaavilaisen filologian oppiaineen alaisuudessa. (Mustajoki 2012, 219.)

Kiinnostus venäjän kieleen heräsi 1960-luvulla, kun Neuvostoliitto nousi johtavaksi teknologiamaaksi mm. avaruuslentojen ansiosta. Lisäksi tuohon aikaan kiinnostus venäjän kieleen oli vahvasti sidoksissa vasemmistolaiseen aatemaailmaan, mikä esti myös luontevan suhtautumisen venäjän kieleen ja venäläiseen kulttuuriin. (mts. 219.) Vielä kylmän sodan viimeisinä vuosina 1980-luvun puolivälissä venäjän kielen opiskelijamäärä oli huipussaan. Kuitenkin Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen 1990-luvun

alkupuoliskolla venäjän kielen lukijoiden määrä alkoi laskea ja vuosina 1994–1995 venäjän lukijoiden määrä putosi lähes kolmannekseen huippuvuosista. Nykyään vuosittain lyhyen venäjän kirjoittaa ylioppilaskirjoituksissa noin 500 oppilasta, kun huippuvuosina se oli yli 2000. (Seppänen 2010, 181–182.)

Mustajoen (2012, 219) mukaan Suomessa venäjän kieleen suhtaudutaan vielä nykyäänkin tunteenomaisesti. Sitä ei pidetä normaalina osana ihmisen osaamista, vaan monet ajattelevat, että kontaktit venäläisiin voidaan säilyttää pelkästään asiaan vihkiytyneille. Toiset taas ajattelevat, että Venäjä-osaaminen voidaan jättää Suomessa asuville venäläisille – aivan kuten kontaktit Pohjoismaihin voitaisiin jättää täysin suomenruotsalaisten hoidettaviksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohderyhmä

Hirsjärvi ym. (2007, 130) erottavat kolme erilaista tutkimusstrategiaa, joita ovat kokeellinen tutkimus, tapaustutkimus (case study) sekä survey-tutkimus. Kokeellisessa tutkimuksessa mitataan jonkun muuttujan vaikutusta toiseen, kun taas tapaustutkimuksessa kerätään yksityiskohtaista tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta, joka sisältää toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Opinnäytetyöni tutkimusstrategiaksi valittiin kolmas strategioista eli survey-tutkimus.

Survey-tutkimuksessa tietoa kerätään standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Standardoituus tarkoittaa, että jos halutaan saada selville esimerkiksi vastaajien koulutustausta, on tätä asiaa kysyttävä kaikilta vastaajilta samalla tavalla. Survey-tutkimukselle tyypillistä on, että jostain joukosta ihmisiä valitaan tietty otos yksilöitä, joilta jokaiselta kerätään aineisto strukturoidussa muodossa esimerkiksi kyselylomakkeen tai strukturoidun haastattelun avulla. Kun aineisto on kerätty, sen avulla pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään ilmiöitä. Survey-tutkimuksen avulla kerätty aineisto käsitellään useimmiten kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 130, 188–189.) Koska opinnäytetyössäni halusin selvittää samoja asioita tietyltä joukolta ihmisiä eli tässä tapauksessa joukolta Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstöä, valikoitui tutkimusstrategiaksi nimenomaan survey-tutkimus.

Tutkimus toteutettiin sähköisen Webropol-kyselyn avulla. Hirsjärven ym. (2007, 190) mukaan kyselyiden etuna on se, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, sillä tutkimukseen voidaan saada mukaan useita henkilöitä ja kyselyjen avulla voidaan kysyä monia erilaisia asioita. Kyselymenetelmä säästää tutkijan aikaa ja vaivaa. Jos kysely on suunniteltu hyvin, myös tulokset voidaan analysoida nopeasti ja helposti esimerkiksi tietokoneen avulla. Kyselyiden käyttämiseen liittyy myös heikkouksia esimerkiksi se, miten vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat tai miten vastaajat ovat selvillä kysyttävästä asiasta. Lisäksi hyvän kyselyn laatiminen vie aikaa ja vaatii paljon tietoa ja taitoa tutkijalta. Myös keto eli vastaamattomuus voi joissain tapauksissa nousta suureksi. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Hirsjärven ym. (2007, 193–195) mukaan on olemassa kolme kysymysten perustyyppiä, joita yleensä kyselyissä käytetään. Niitä ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin perustuvat kysymykset. Avoin kysymys tarkoittaa kysymystä, johon on annettu vain tyhjä tila vastaamista varten. Monivalintakysymyksissä tutkija on laatinut valmiit numeroidut vastausvaihtoehdot, joista vastaaja ruksaa tai rengastaa valmiin vaihtoehdon tai useamman vaihtoehdon. Kyselyssä voi olla myös strukturoidun kysymyksen ja avoimen kysymyksen välimuoto, eli ts. valmiiden vaihtoehtojen jälkeen on tilaa avoimelle kommentille. Avoimen vastausvaihtoehdon avulla voidaan saada esille jotain, mitä tutkija ei ole ehkä etukäteen osannut ajatella. Asteikkoihin eli skaaloihin perustuvissa kysymyksissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee niistä sen, miten voimakkaasti hän on samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. (Hirsjärvi ym. 2007, 193–195.)

Ne, jotka suosivat avoimia kysymyksiä, näkevät, että niiden avulla annetaan vastaajille mahdollisuus sanoa, mitä heillä todella on mielessään, kun taas monivalintakysymykset kahlitsevat ajattelua. Monivalintakysymysten suosijat puolestaan näkevät, että avointen kysymysten vastauksia on todella vaikeaa käsitellä eli koodata. (Hirsjärvi ym. 2007, 196.)

Oman opinnäytetyöni kysely sisälsi sekä avoimia, asteikkoihin perustuvia että monivalintakysymyksiä. Kysely oli puolistrukturoitu eli sisälsi kysymyksiä, joihin oli annettu valmiit vastausvaihtoehdot sekä kysymyksiä, joihin pystyi vastaamaan vapaasti.

Pääosa kysymyksistä oli strukturoituja, koska yhteenvetojen tekeminen oli näin helppoa melko suuren vastaajamäärän takia. Kyselyn kysymykset jaoteltiin alaotsikoiden alle, joita olivat Taustatiedot, Venäjä-osaamisen käsite, Oma Venäjä-osaaminen ja Venäjä-osaamisen tarve, Kulttuurin ja maan tuntemus, Venäjän kieli sekä Venäjä-osaamisen vahvistaminen. Kyselyn lopussa oli tilaa myös vapaalle kommentoinnille. Kyselyni löytyy tämän opinnäytetyön liitteistä.

Opinnäytetyöni on sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on muun muassa se, että havaintoaineisto soveltuu määrälliseen, numeeriseen mittaamiseen ja että tulokset ovat tilastollisesti analysoitavissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii paljastamaan odottamattomia seikkoja ja siksi lähtökohtana ei olekaan teorian tai hypoteesien testaaminen vaan aineistoa tarkastellaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu työn edetessä ja suunnitelmia saatetaan muuttaa olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 136, 160.)

Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin opettajat, opetuksessa apuna toimivat erikoisammattihenkilöt ja koulunkäynninohjaajat; oppilaanohjaajat, kuraattori ja palveluohjaajat sekä ylin johto ja koulutuspalveluiden johto (rehtori, apulaisrehtori, palvelupäällikkö, neljä koulutus­päällikköä). Eri alojen opettajat sekä ohjaushenkilöstö tapaavat työssään jatkuvasti venäläistaustaisia opiskelijoita tai venäläisiä vaihto-opiskelijoita tai -opettajia, ja puolestaan johto on se, jonka tulee käydä viralliset neuvottelut venäläisten yhteistyökumppanien kanssa. Sen sijaan esimerkiksi kiinteistöhuollossa kohtaamiset venäläistaustaisten tai venäläisten henkilöiden kanssa eivät ole niin yleisiä tai keskeisessä asemassa kuin esimerkiksi opettajilla ja siksi tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin tarkoituksella opinto- ja toimistosih­teerit sekä talous-, kiinteistö-, ruokahuoltopalvelujen; henkilöstö- ja tietohallintopalvelujen sekä kehittämis- ja viestintäpalvelujen henkilöstö.

4.2 Aineiston keruu ja analysointi

Webropol-kyselylomakkeen linkki lähetettiin omasta Microsoft Outlook -työsähköpostistani 182 vastaanottajalle marraskuun loppupuolella 2013. Vastaanottajat valittiin sähköpostin osoitekirjan valmiiden vastaanottajaryhmien perusteella. Esi-

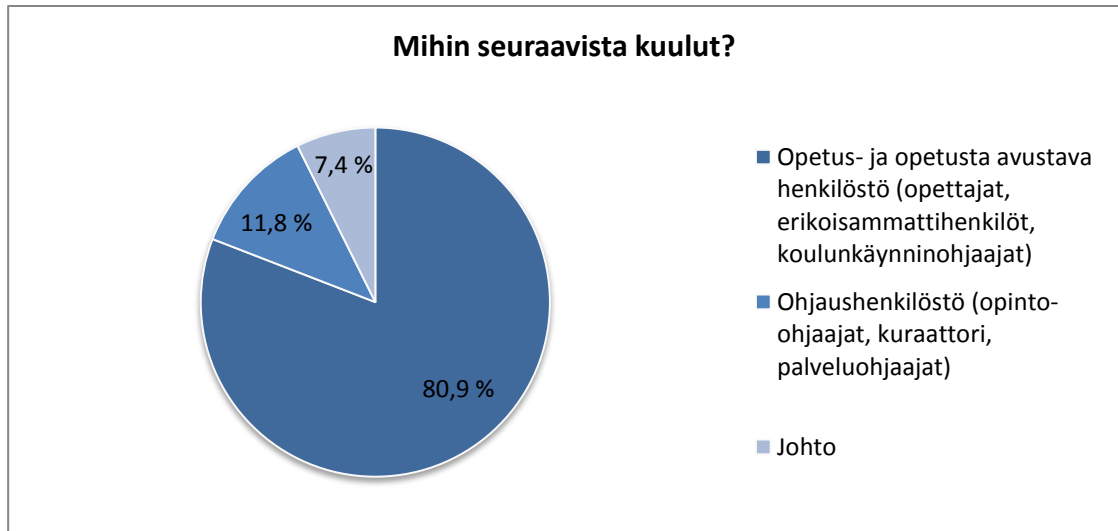
merkiksi yksi näistä ryhmistä on nimeltään *Opinto-ohjaajat*. Vastaanottajiksi ei näin ollen valittu esimerkiksi *Kiinteistö*-vastaanottajaryhmää. Koska olisi ollut mahdotonta käydä läpi jokaisen vastaanottajan nimi ja toimi, sähköpostin viestikentässä tarkennettiin vielä, että kysely koskee ainoastaan opettajia, erikoisammattihenkilöitä, koulunkäynninohjaajia, opinto-ohjaajia, kuraattoria, palveluohjaajia ja johtoa. Vastaanottajien joukossa oli 7 johtoon kuuluvaa, 11 ohjaushenkilöstöön kuuluvaa ja loppujen eli 164 henkilön oletettiin kuuluvan opetus- ja opetusta avustavaan henkilöstöön.

Kyselyyn vastaamisesta muistutettiin ensimmäisen kerran 1,5 viikkoa kyselyn lähettämisen jälkeen ja toisen kerran 3,5 viikkoa kyselyn lähettämisen jälkeen. Vastaamishalukkuuden parantamiseksi vastaajien oli kyselyn lopuksi mahdollista osallistua kolmen lahjakortin arvontaan. Kysely suljettiin joulukuun loppupuolella 2013 ja analyysi aloitettiin välittömästi kyselyn sulkemisen jälkeen joulukuun lopussa 2013. Suurin osa tuloksista oli ns. kvantitatiivista tietoa, mutta avointen vastausten suhteen myös kvalitatiivinen analyysi tuli kyseeseen.

5 TULOKSET

Kysely lähetettiin 182 vastaanottajalle ja vastauksia saatiin 68. Vastausprosentiksi tuli näin ollen 37,4 %. Vastajamäärä olisi voinut olla suurempi, jotta tulokset olisivat luotettavampia. Syytä vastaamattomuuteen voidaan vain arvailla, mutta syitä voivat olla esimerkiksi, että Venäjä-asia ei kosketa tai kiinnosta henkilöstöä tai että aikaa vastaamiseen ei ole löytynyt. Tulosten analyysissä on siis otettava huomioon, että todennäköisesti kyselyyn ovat jättäneet vastaamatta melko monet sellaiset henkilöt, joita aihe ei kosketa tai kiinnosta, ja sen vuoksi tuloksista ei voida tehdä tyhjentäviä yhteenvetoja, jotka koskisivat koko kohderyhmää, vaan tuloksiin täytyy suhtautua pienellä varauksella.

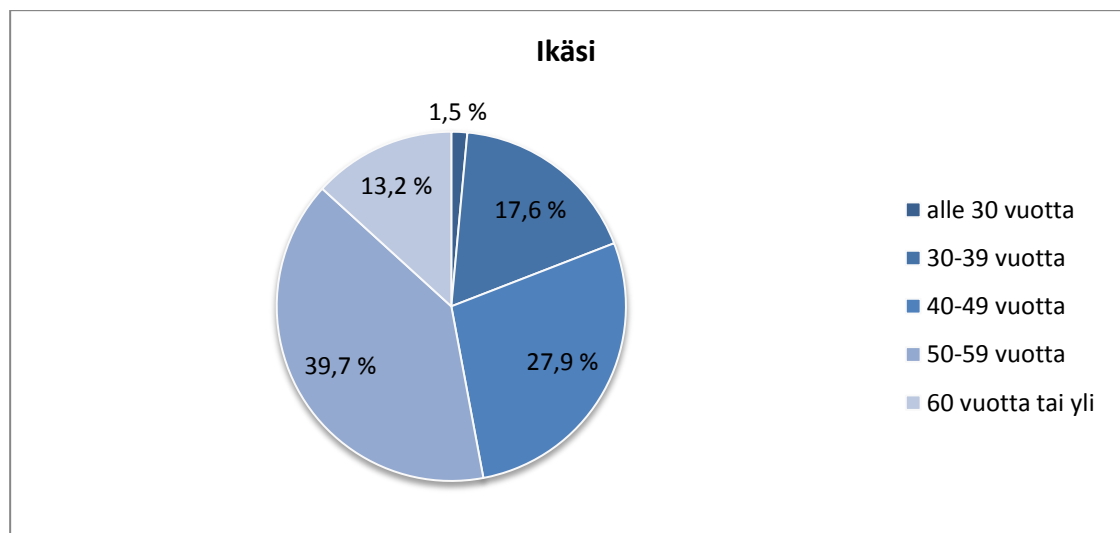
Johdosta suurin osa eli viisi seitsemästä kuin myös enemmistö ohjaushenkilöstöstä eli kahdeksan yhdestätoista vastasi kyselyyn. Opettajilta sekä opetusta avustavalta henkilöstöltä saatiin puolestaan vain 55 vastausta. Heidän kokonaismääräkseen arvioitiin 164 henkilöä. Kuvioista 3 selviää, että suurin osa vastaajista edusti opetus- ja ohjaushenkilöstöä, mikä on loogista, sillä heitä oli vastaajien joukossa eniten.

KUVIO 3. Vastaajien työnkuva (n=68)

5.1 Taustatiedot

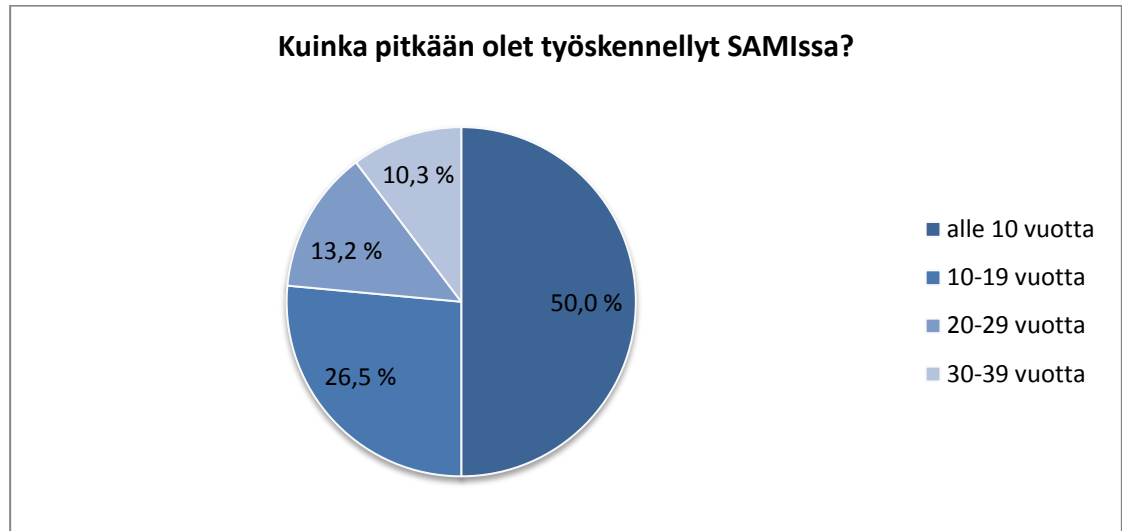
Kyselyyn vastasi 35 miestä ja 33 naista. Kuviosta 4 nähdään, että suurimmat vastaajaryhmät olivat 50–59-vuotiaat sekä 40–49-vuotiaat. Kolmanneksi eniten vastaajia oli 30–39-vuotiaiden ikäryhmästä.

KUVIO 4. Ikäjakauma (n=68)

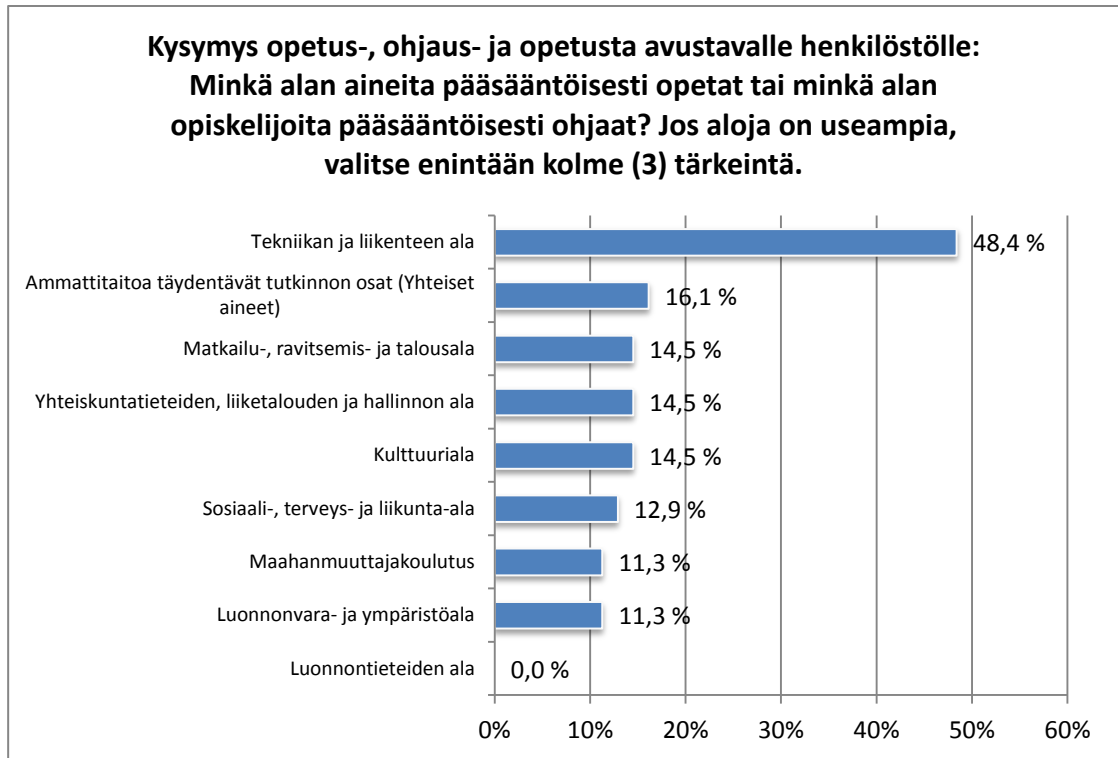
Suurimmalla osalla vastaajista eli 83,4 %:lla on joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Muilla vastaajista on joko keskiasteen, tutkija- tai jokin muu koulutus. Kuviosta 5 havaitaan, että puolet vastaajista on työskennellyt SAMIssa alle 10 vuotta ja

26,5 % puolestaan 10–19 vuotta. Loput vastaajista ovat työskennelleet SAMI:ssa 20 vuotta tai yli.

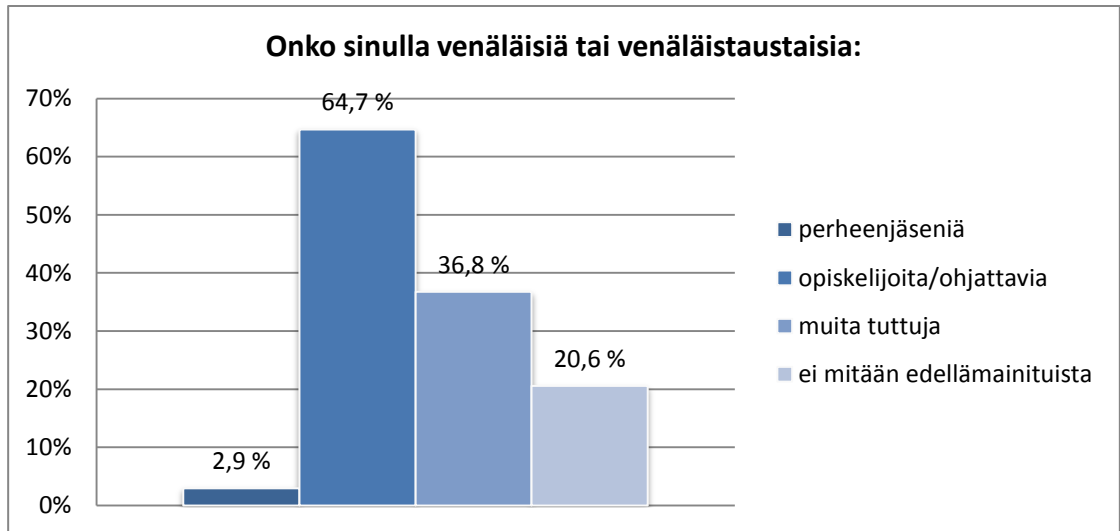
KUVIO 5. Työskentelyaika SAMI:ssa vuosina (n=68)

Kysymykseen, millä alalla vastaaja pääosin opettaa tai ohjaa, vastasi 62 henkilöä ja heidän oli mahdollista valita enintään kolme alaa. Seuraavalta sivulta kuviosta 6 selviää, että lähes puolet kyselyyn vastanneista opetus- ja ohjaushenkilöstön edustajista opettaa tai ohjaa tekniikan ja liikenteen alalla. Muut vaihtoehdot saivat jokainen melko tasaisesti vastauksia. Vastaajista kukaan ei toiminut luonnontieteiden alalla.

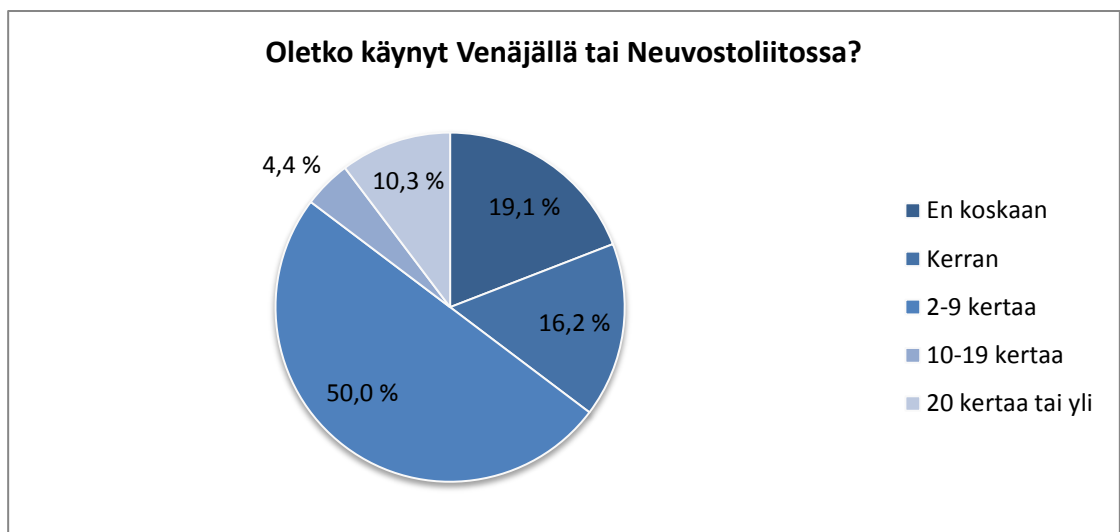
KUVIO 6. Koulutusalat (n=62)

Vastaajilta kysyttiin myös, onko heillä venäläisiä tai venäläistaustaisia opiskelijoita tai ohjattavia, muita tuttuja tai perheenjäseniä. Vastaajien oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Kuvioista 7 nähdään, että peräti 64,7 %:lla vastaajista on venäläisiä tai venäläistaustaisia opiskelijoita tai ohjattavia. Muita venäläisiä tai venäläistaustaisia tuttuja on 36,8 %:lla vastaajista. Perheenjäseniä on vain noin kolmella prosentilla henkilöstöstä. On melko yllättävä tulos, että peräti viidesosalla ei ole mitään edellä mainituista. Voi olla, että näin todella on, mutta on myös mahdollista, että henkilöllä itse asiassa on venäläistaustaisia opiskelijoita tai tuttuja, mutta henkilö ei tiedä tätä tai hän ei tunnista, että henkilöllä on juuret Venäjällä.

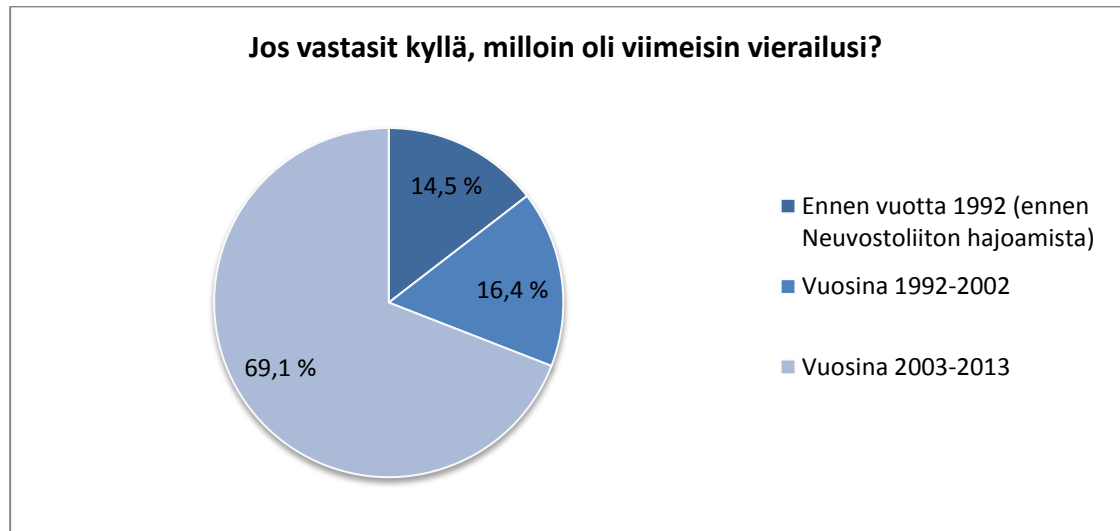
KUVIO 7. Venäläiset ja venäläistaustaiset (n=68)

Taustatiedoissa kysyttiin myös, ovatko vastaajat käyneet Venäjällä tai Neuvostoliitossa ja montako kertaa. Vastaajista yhteensä 55 eli 80,9 % oli joskus käynyt Venäjällä tai Neuvostoliitossa. Kaikista vastaajista puolet oli käynyt maassa 2–9 kertaa. Vastaajista 13 eli lähes viidesosa (19,1 %) ei puolestaan koskaan ollut käynyt Venäjällä tai Neuvostoliitossa. Määrä toisaalta yllättää, toisaalta ei. Kyseessä on kuitenkin Suomen naapurimaa ja on yllättävää, että peräti viidesosa SAMIn henkilöstöstä ei ole siellä käynyt. Toisaalta tulos ei ole yllättävä siinä valossa, että on tosiasia, että suomalaiset tuntevat Venäjän edelleen verrattain huonosti ja harva suomalainen on siellä käynyt. Kuvioista 8 selviävät vastaajien käyntikertojen prosenttiosuudet.

KUVIO 8. Käynnit Venäjällä tai Neuvostoliitossa (n=68)

Suurin osa Venäjällä tai Neuvostoliitossa käyneistä on käynyt siellä viimeksi nimenomaan Venäjän valtion olemassaolon aikana eli Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Kuvio 9 nähdään, että vuosina 2003–2013 Venäjällä oli käynyt 69,1 % vastaajista, vuosina 1992–2002 puolestaan 16,4 % vastaajista ja Neuvostoliiton aikana 14,5 %. Ehkä hieman yllättävä tulos on se, että niinkin moni on käynyt viimeksi Venäjällä nimenomaan viimeisen kymmenen vuoden aikana.

KUVIO 9. Viimeisin vierailu Venäjällä (n=55)

5.2 Venäjä-osaamisen käsite

Kyselyssä haluttiin selvittää, mitä vastaajille tulee mieleen käsitteestä Venäjä-osaaminen, sillä kuten aiemmin on todettu, käsite on verrattain epäselvä ja voi sisältää eri tahojen mielestä eri asioita. Tällä kysymyksellä haluttiin selvittää, näkeekö henkilöstö käsitteen samalla vai eri tavalla kuin useimmat tutkijat. Kysymykseen ei haluttu antaa valmiita vaihtoehtoja, jotta vastaajien ajattelua ei kahlittaisi, vaan kysymys oli ns. avoin.

Suurin osa vastaajista käsitti Venäjä-osaamisen venäläisen kulttuurin ja venäjän kielen tuntemisena. Vastaajista 54 henkilöä eli 79,4 % oli sitä mieltä, että Venäjä-osaamisen yksi osa-alue on nimenomaan venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tunteminen. Vastauksissa käytettiin ilmaisuja kuten: *kulttuuri, toimintatavat, käyttäytyminen, venäläinen luonne, yhteiskunta, maa, historia*. Venäjän kielen mainitsi 45 henkilöä, mikä on 66,2 % kaikista vastaajista. Venäjän kielen maininneista muutama tarkensi, ettei venä-

jän kieltä tarvitse hallita täydellisesti, vaan esimerkiksi alkeet ja peruskielitaito riittävät. Venäjä-osaamista määriteltiin muun muassa seuraavasti:

”Tietoa venäläisestä kulttuurista ja toimintatavoista. Taitoa toimia ja tehdä yhteistyötä venäläisten kanssa. Positiivista asennetta, kiinnostusta ja vähän kielitaitoa”

”Venäjän kulttuurin, eri tilanteisiin liittyvien toimintatapojen, aikakäsityksen, venäläisten luonteen ym. ymmärtäminen”

”Maan ja kulttuurin tunteminen sekä jonkin tasoinen kielen osaaminen.”

”Kulttuurin ja tapojen tuntemus, kielitaidon alkeet...”

Opinnäytetyössä haluttiin myös selvittää, tarvitaanko SAMIn henkilöstön mielestä venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa toimiessa erilaista osaamista kuin muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa. Kysymys haluttiin esittää, koska muun muassa Kaisto (2009) on pohtinut artikkelissaan, miksi Venäjä-osaamista ylipäättään tarvitaan ja miksi samanlaista käsitettä ei ole syntynyt koskien muita maailman maita.

Seuraavalla sivulla oleva kuvio 10 osoittaa, että vastaajista lähes puolet oli sitä mieltä, että venäläisten kanssa toimiessa tarvitaan erilaista osaamista kuin muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa. Vastaajista 30,9 % puolestaan näki, ettei osaamisessa ole eroa ja vastaajista 23,5 % ei osannut sanoa, onko osaamistarpeissa eroja.

KUVIO 10. Osaaminen (n=68)

Vastaajien oli myös mahdollista kuvailla, millaista erilaista osaamista venäläisten kanssa tarvitaan verrattuna muihin ulkomaalaisiin. Kysymykseen antoi vastauksen 28 henkilöä. Vastauksista kävi ilmi, ettei kovin moni osannut määritellä konkreettisesti, millaista tuo osaaminen on. Noin puolet totesi, että tarvitaan kulttuurin ja kielen tuntemusta mutta he eivät olleet määritelleet, tarvitaanko venäläisten kanssa nimenomaan erilaista osaamista kuin muiden ulkomaalaisten tai ulkomaalaistaustaisten kanssa.

Joissakin vastauksissa asiaa oli pohdittu syvällisemmin ja niissä tuli esille, että vastaajien mielestä jokaisella kulttuurilla on omat tapansa toimia ja näin ollen on ilmeistä, että erilaista osaamista tarvitaan. Joissakin vastauksissa tuli myös esille, että erityistä osaamista tarvitaan, koska venäläisten luonteen laatu sekä opiskelukulttuuri poikkeavat suomalaisesta. Lisäksi viitattiin siihen, että naapurimaan kulttuuri täytyy tuntea paremmin kuin jokin kaukaisempi kulttuuri sekä siihen, että venäläiset ovat suuri ja merkittävä matkailijaryhmä Suomessa ja siksi heidät tulee tuntea hyvin. Avoimissa vastauksissa oli muun muassa seuraavanlaisia kommentteja:

”Tottakai, kaikilla kansalaisuuksilla on omat tapansa toimia.”

”Löytyy venäläisiä, jotka eivät osaa muuta kuin äidinkieltään, joten tällöin tarvitaan venäjän kielen taitoa.”

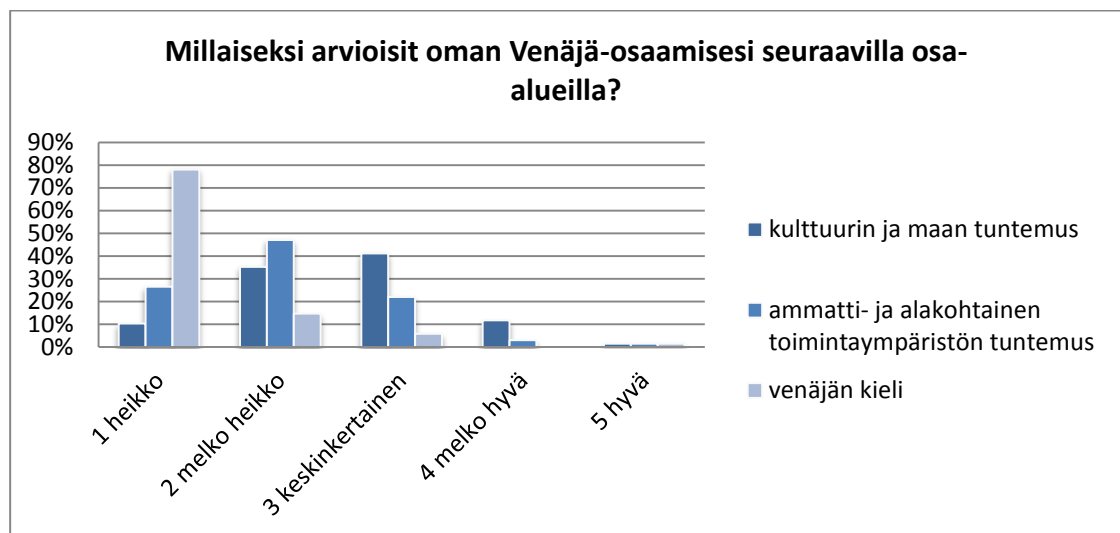
”Jokaisessa kulttuurissa on omat tapansa, mutta tämä on ymmärrettävä molempin puolelta.”

”Kyllähän meidän yhteinen historia velvoittaa tuntemaan esim. kulttuurin paremmin kuin jostain kauempaa tulevien kohdalla”

”Tulee tuntea venäläisten luonteen laatu, joka poikkeaa merkittävästi esim. meistä suomalaisista”

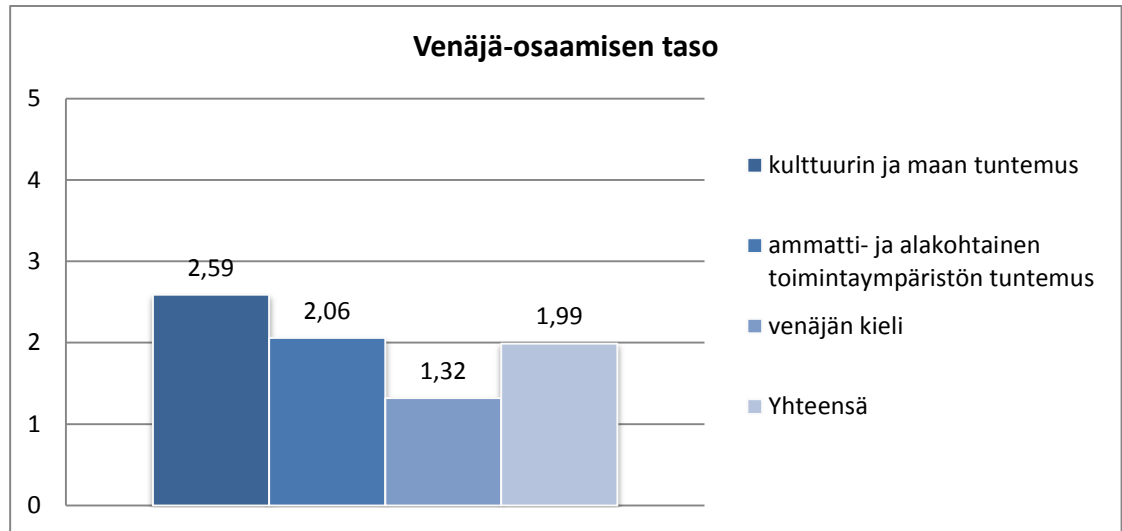
”Opetustyö on tehtävä napakammin ja ohjatumminkin”

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan omaa Venäjä-osaamistaan kolmella osa-alueella, joita olivat kulttuurin ja maan tuntemus, ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristön tuntemus sekä venäjän kieli. Venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntee heikosti 10,3 % ja melko heikosti 35,3 % vastaajista. Ammatti- ja alakohtaisen toimintaympäristön hallitsee heikosti 26,5 % ja melko heikosti 47,1 % henkilöstöstä. Venäjän kielen hallinta on kolmesta osa-alueesta heikointa. Sen hallitsee heikosti 77,9 % ja melko heikosti 14,7 % vastaajista.

KUVIO 11. Venäjä-osaamisen taso (n=68)

Seuraavan sivun kuviosta 12 nähdään, että Venäjä-osaamisen keskiarvoksi henkilöstön keskuudessa saatiin 1,99 eli osaaminen on melko heikkoa käytettäessä asteikkoa 1–5. Numero 1 merkitsee heikkoa osaamista ja numero 5 hyvää osaamista. Kulttuurin ja maan tuntemus on henkilöstön keskuudessa parasta, sillä sen keskiarvo on 2,59. Luku sijoittuu melko heikon ja keskinkertaisen välille. Ammatti- ja alakohtaisen toimintaympäristön tuntemuksen keskiarvo on 2,06 eli melko heikko. Sen sijaan Venäjän kielen osaaminen on heikkoa, sillä sen keskiarvoksi saatiin vain 1,32.

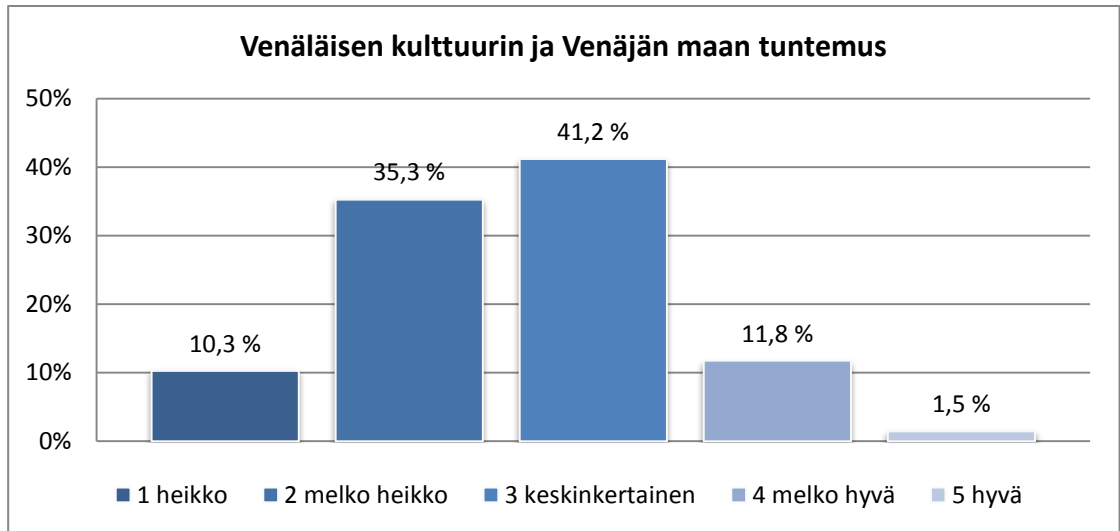

KUVIO 12. Venäjä-osaamisen keskiarvo (n=68)

Seuraavaksi käsitellään kaikkien kolmen osa-alueen osaamistaso ja -tarve henkilöstön keskuudessa erikseen omassa luvussaan. Ensin käsitellään kulttuurin ja maan tuntemus, sitten ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristön tuntemus ja viimeiseksi venäjän kielen osaaminen.

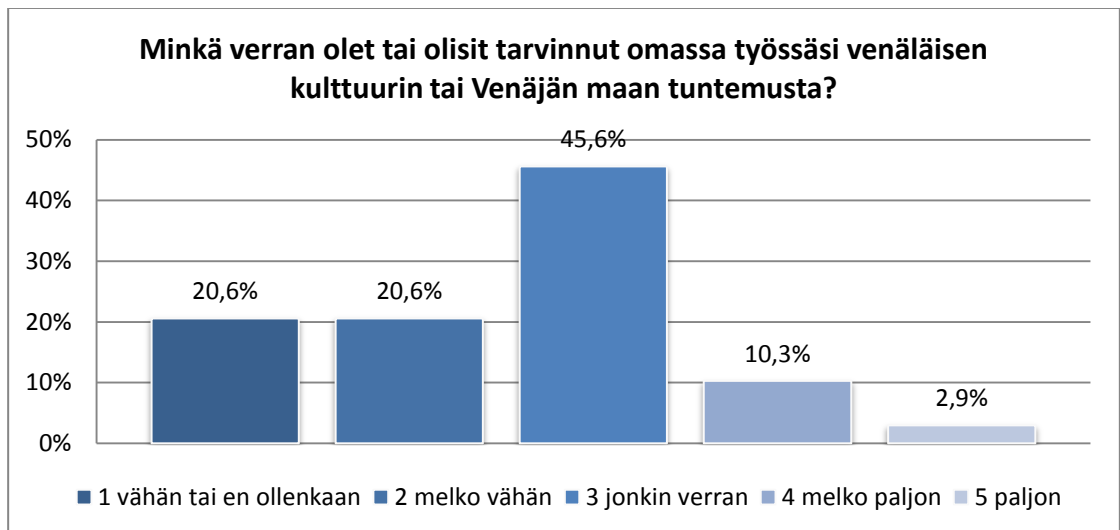
5.3 Kulttuurin ja maan tuntemus

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan omaa Venäjän maan ja venäläisen kulttuurin tuntemustaan sekä tämän osaamisen tarvetta. Kuvioista 13 seuraavalta sivulta nähdään, että henkilöstöstä reilu 40 % pitää osaamistaan tällä alueella keskinäisenä ja 35,3 % melko heikkona. Osaamistaan melko hyvänä pitää 11,8 %.

KUVIO 13. Venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemus (n=68)

Kuvio 14 kertoo, että omassa työssään venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemusta oli tarvinnut jonkin verran lähes puolet (45,6 %) vastaajista. Kymmenisen prosenttia oli tarvinnut osaamista melko paljon. Vähän tai ei ollenkaan tätä osaamista oli tarvinnut noin viidesosa samoin kuin melko vähän noin viidesosa vastaajista.

KUVIO 14. Venäjän maan ja venäläisen kulttuurin tuntemuksen tarve (n=68)

Opinnäytetyössä haluttiin myös selvittää, millaisena henkilöstö näkee venäläisen kulttuurin ja toimintatavat verrattuna suomalaiseen: ovatko he kohdanneet mahdollisesti kulttuurista johtuvia haastavia tai epäselviä tilanteita työssään ja jos, niin mistä kulttuurin tai toimintatapojen piirteistä nuo tilanteet ovat voineet johtua.

Kuviosta 15 nähdään, että enemmistö vastaajista (80,9 %) oli sitä mieltä, että venäläinen kulttuuri, kansanluonne, toimintatavat ym. eroavat suomalaisesta, kun taas 16,2 % ei osannut sanoa, eroavatko kulttuurit. Olipa jokunen vastaajista myös sitä mieltä, etteivät kulttuurit eroa toisistaan, mikä on hieman yllättävä tulos.

KUVIO 15. Venäläisen ja suomalaisen kulttuurin erot (n=68)

Kysymykseen myöntävästi vastanneilla oli myös mahdollista tarkentaa, miten kulttuurit heidän mielestään eroavat. Tarkentavan vastauksen antoi 23 henkilöä. Vastauksissa tulivat esille oikeastaan kaikki ne kulttuurien osa-alueet tai ilmentymät, joilla suomalainen ja venäläinen kulttuuri eroavat toisistaan paljon ja joita olen käsitellyt tässä opinnäytetyössä aiemmin. Osa-alueita ovat valtaetäisyys/hierarkia, individualismi vs. kollektivismi, epävarmuuden välttäminen, aikakäsitys, viestintä, emotionaalisuus vs. rationaalisuus, henkilökohtaisten suhteiden merkitys asioiden hoidossa sekä kasvojen menettämisen pelko. Vastauksissa mikään osa-alue ei noussut ylitse muiden, vaan kaikki saivat tasaisesti mainintoja. Tarkentavissa vastauksissa tuli esille muun muassa seuraavaa:

"Asiat hoituvat sitten kun hoituvat, päälliköt suurempia kuin Suomessa"

"He ovat huolettomampia ja suurpiirteisempiä. Säännöillä ei ole niin väliä"

"Voivat esiintyä erittäin vaativina, suorastaan aggressiivisina ja välillä yrittävät toimia suhteilla. Esim. luntauskäytäntö on täysin erilainen kuin Suomessa."

”Venäläiset näyttävät tunteensa avoimemmin, joskus ”dramaattisemmin”, ovat usein kunnianhimoisia opiskelussa ja koska - ainakin aikuisopiskelijoilla - aikaisempi tutkinto, monet pelkäävät kasvojen menettämistä.”

”Hierarkisempi, mutta tutustumisen jälkeen lämpimämpi.”

”Aikataulukäsite on erilainen. Venäläiset kunnioittavat opettajia enemmän kuin suomalaiset opiskelijat.”

Vastaajista puolet eli 34 henkilöä oli kohdannut erityisen haastavia tai epäselviä tilanteita toimiessaan venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa, kun taas puolet vastaajista ei ollut tällaisia tilanteita kohdannut. Kysymykseen, mistä nuo tilanteet ovat voineet johtua, vastasi 38 henkilöä. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin venäjän kielen ohella mainitsemani suomalaisen ja venäläisen kulttuurin erot, jotka voivat helposti aiheuttaa epäselvyyksiä, väärinymmärryksiä tai kummeksuntaa, mikäli henkilö ei tunne venäläistä kulttuuria. Vastaajien oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto.

KUVIO 16. Syyt haastaviin tai epäselviin tilanteisiin (n=38)

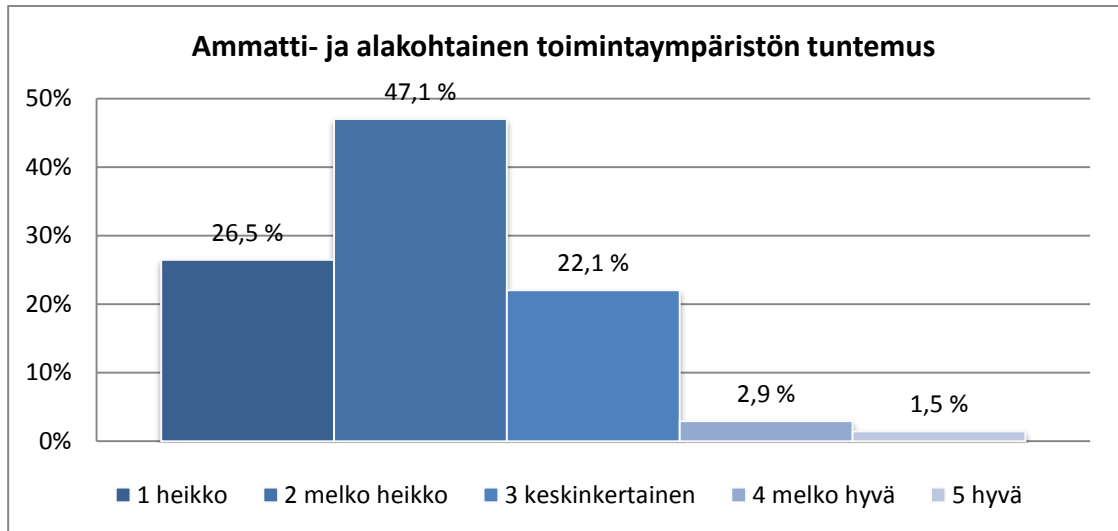
Suurimpana syynä haastaviin tilanteisiin nähtiin venäjän kieli ja toiseksi suurimpana syynä pidettiin erilaista aikakäsitystä tai tapaa suunnitella/järjestellä asioita. Myös byrokratian suuri määrä sekä erilainen valtaetäisyys ja hierarkia olivat yli kolmasosan mielestä syynä haastaviin tilanteisiin.

Henkilöstöltä kysyttiin myös, tuleeko heille mieleen jokin konkreettinen esimerkki jostakin haastavasta tai epäselvästä tilanteesta, jonka he ovat kohdanneet toimiessaan venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa. Tähän kysymykseen vastasi 21 henkilöä. Vastauksista ilmeni, että haastavia ja epäselviä tilanteita on ollut muun muassa opiskelijan poissaoloihin tai opintojen keskeyttämiseen liittyen, opiskelijan tai henkilöstön edustajan puutteellisen kielitaidon takia, hierarkian ja byrokratian takia sekä aikataulujen vuoksi.

5.4 Alakohtainen toimintaympäristön tuntemus

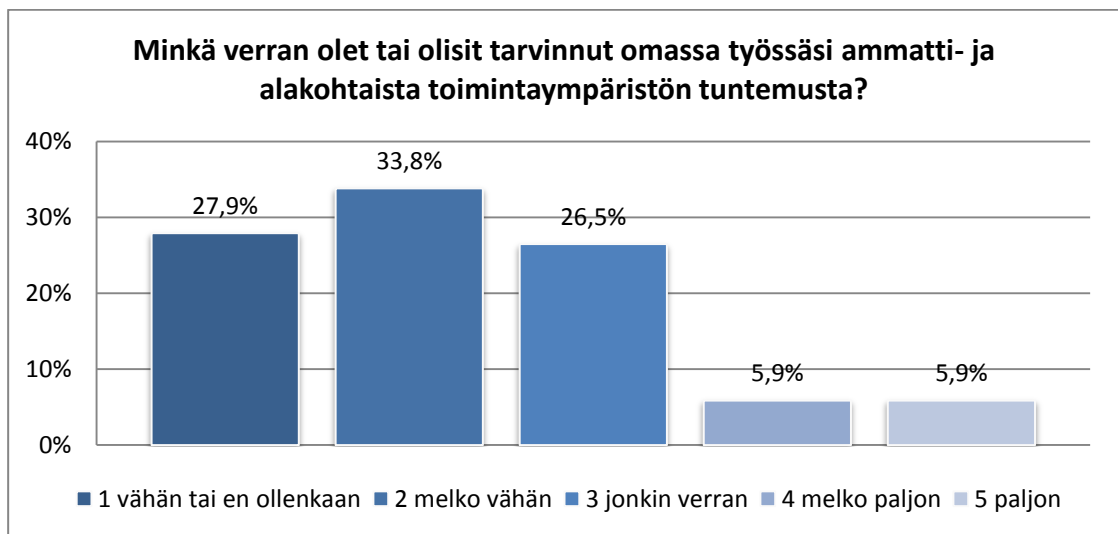
Tässä luvussa käsitellään sitä, millaiseksi henkilöstö on arvioinut oman ammatti- ja alakohtaisen toimintaympäristön tuntemuksensa ja tarpeensa. Ammatti- ja alakohtaisella toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä työssä esimerkiksi ammatillista koulutusta ja opettajan omaa opettamaa ammattialaa, esimerkiksi rakennusala, Venäjällä.

Seuraavalta sivulta kuviosta 17 ilmenee, että henkilöstöstä lähes puolet eli 47,1 % pitää ammatti- ja alakohtaista toimintaympäristön tuntemustaan melko heikkona ja 26,5 % heikkona. Keskinkertaisena sitä pitää reilu viidesosa. Melko hyvänä tai hyvänä tämän alueen osaamista ei pidä kuin muutama prosentti vastaajista.

KUVIO 17. Ammatti- ja alakohtaisen toimintaympäristön tuntemus (n=68)

Kuvio 18 puolestaan havainnollistaa, että ammatti- ja alakohtaista toimintaympäristön tuntemusta oli tarvinnut melko vähän 33,8 % vastaajista, 27,9 % oli tarvinnut sitä vähän tai ei ollenkaan ja 26,5 % oli tarvinnut osaamista jonkin verran.

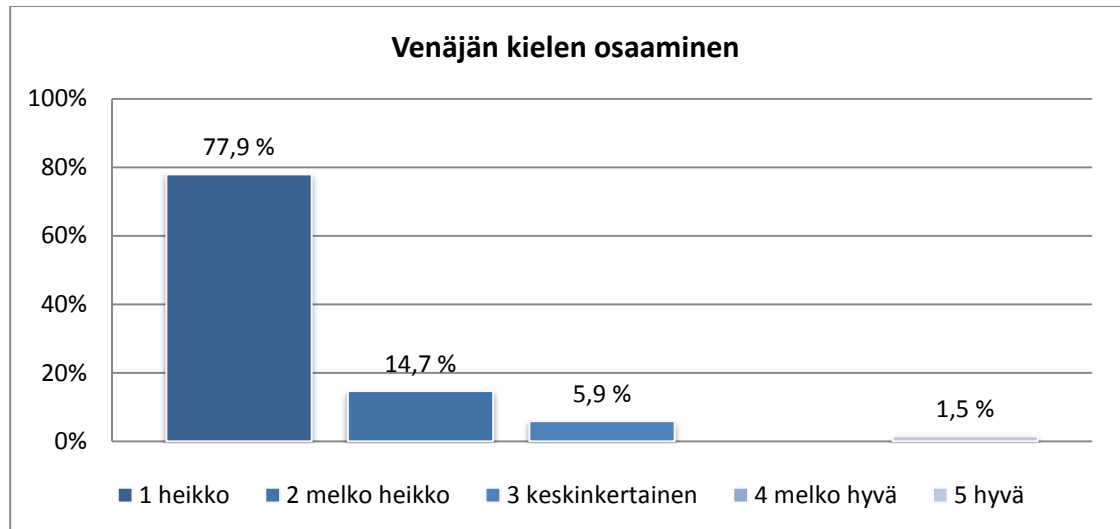

KUVIO 18. Ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristö, tarve (n=68)

5.5 Venäjän kieli

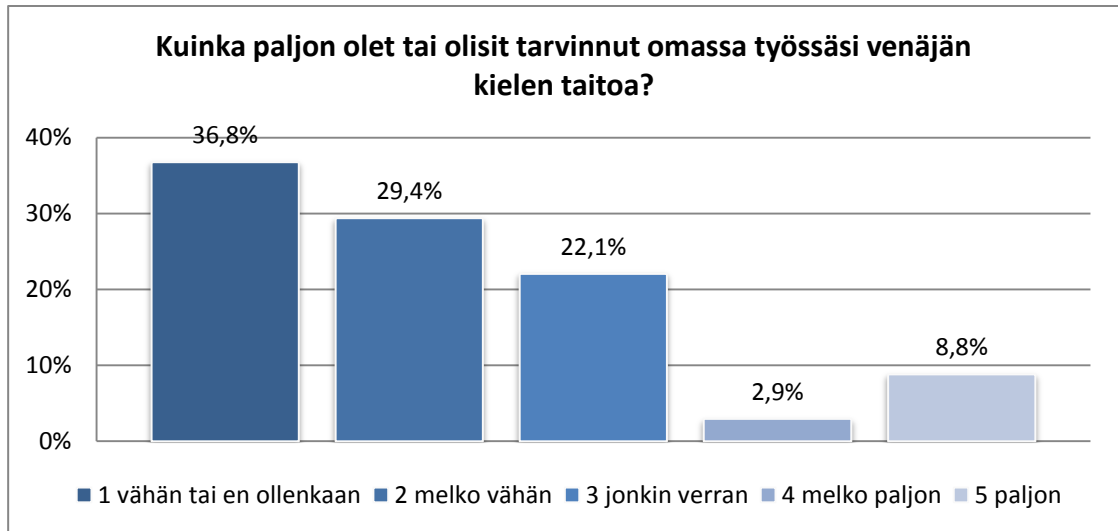
Venäjä-osaamisen yhtenä osa-alueena tässä työssä pidetään venäjän kielen osaamista. Niinpä kyselyssä kartoitettiin henkilöstön venäjän kielen osaamisen tasoa ja tarvetta sekä sitä, onko henkilöstö opiskellut venäjän kieltä ja olisiko heillä kiinnostusta opiskella sitä tulevaisuudessa.

Kuviosta 19 nähdään, että venäjän kielen taito on heikko lähes 78 %:lla vastaajista ja melko heikko lähes 15 %:lla vastaajista. Kuitenkin jopa 5,9 % kokee venäjän kielen taitonsa keskinkertaiseksi.

KUVIO 19. Venäjän kielen osaaminen (n=68)

Seuraavan sivun kuvio 20 kertoo, että vastaajista 36,8 % oli tarvinnut vain vähän tai ei ollenkaan venäjän kieltä omassa työssään. Vastaajista 29,4 % oli tai olisi tarvinnut venäjän kieltä melko vähän työssään ja 22,1 % jonkin verran. Näin pieni venäjän kielen osaamisen tarve henkilöstön keskuudessa on melko yllättävää, sillä SAMI:ssa on suhteellisen paljon venäläistaustaisia opiskelijoita, ja nimenomaan venäjän kieli nähtiin haastavien tai epäselvien tilanteiden yleisimmäksi aiheuttajaksi.

KUVIO 20. Venäjän kielen tarve (n=68)

Kuvio 21 havainnollistaa, että venäjän kieltä on opiskellut lähes kolmasosa vastaajista. Kieltä opiskelleiden määrä on yllättävän suuri mutta se ei heijastu kuitenkaan henkilöstön venäjän kielen osaamiseen.

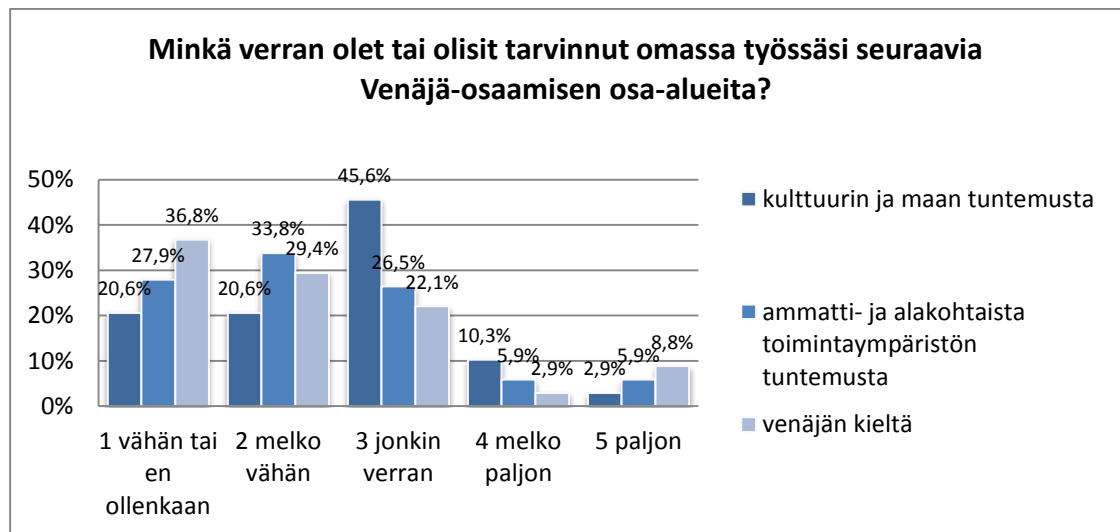
KUVIO 21. Venäjän kielen opiskelu (n=68)

Henkilöstöltä kysyttiin myös, opiskelevatko he tällä hetkellä venäjän kieltä. Tällä hetkellä henkilöstöstä venäjää opiskelee 14,7 %. Kysymykseen, kiinnostaisiko henkilöstöä aloittaa tai jatkaa venäjän kielen opiskelua, vastasi 61 henkilöä ja heistä reilu puolet eli 55,7 % haluaisi aloittaa tai jatkaa kielen opiskelua, kun taas vajaa puolet eli 44,3 % vastaajista ei haluaisi.

5.6 Venäjä-osaamisen tarve nyt ja tulevaisuudessa

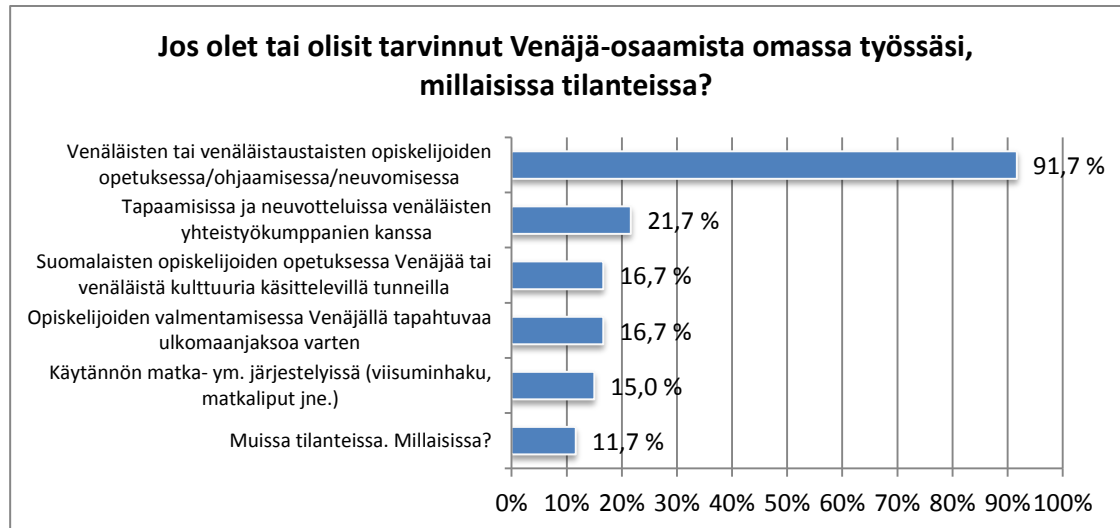
Tässä työssä haluttiin selvittää, minkä verran SAMIn henkilöstö on tai olisi tarvinnut omassa työssään Venäjä-osaamista ja minkälaisena he näkevät Venäjä-osaamisen tarpeen tulevaisuudessa.

Kuvio 22 kertoo, että henkilöstö on tai olisi tarvinnut eniten omassa työssään venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemusta. Paljon tätä osaamista oli tai olisi tarvinnut 2,9 %, melko paljon 10,3 % ja jonkin verran 45,6 % vastaajista. Toiseksi eniten oli tarvittu ammatti- ja alakohtaista osaamista. Sitä oli tai olisi tarvinnut paljon 5,9 %, melko paljon 5,9 % ja jonkin verran 26,5 %, vastaajista. Venäjän kieltä omassa työssään oli tai olisi tarvinnut paljon 8,8 %, melko paljon 2,9 % ja jonkin verran 22,1 % henkilöstöstä.

KUVIO 22. Venäjä-osaamisen tarve omassa työssä (n=68)

Kyselyssä haluttiin selvittää myös sitä, millaisissa tilanteissa henkilöstö oli tai olisi tarvinnut Venäjä-osaamista. Vastaajat saivat valita valmiista vastausvaihtoehdoista tai kertoa oman muun tilanteen tarvittaessa. Kysymykseen vastasi 60 henkilöä.

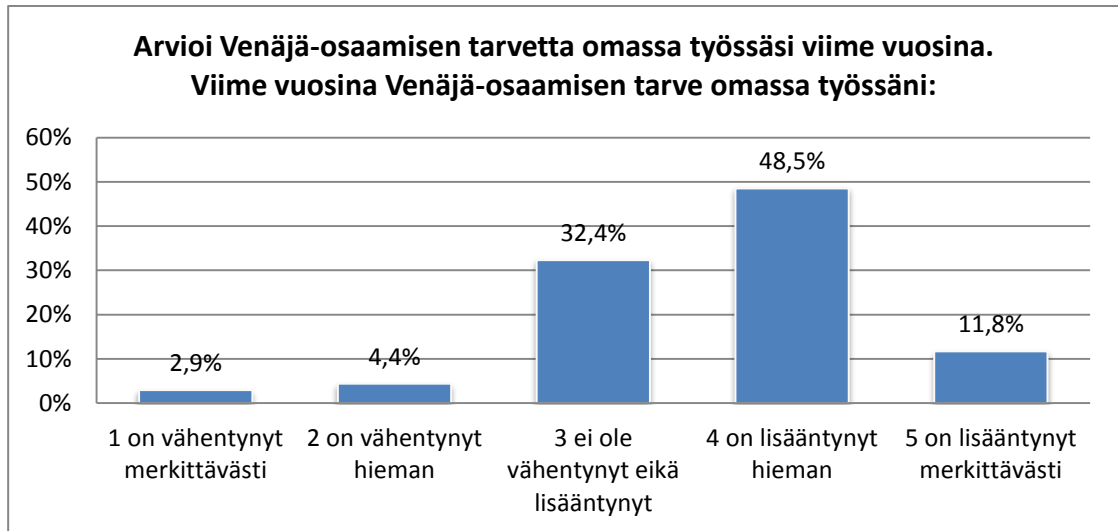

KUVIO 23. Venäjä-osaamisen tarve eri tilanteissa (n=60)

Kuviosta 23 nähdään, että lähes kaikki vastaajat olivat tai olisivat tarvinneet Venäjä-osaamista venäläisten tai venäläistaustaisten opiskelijoiden opetuksessa, ohjaamisessa tai neuvomisessa. Reilu viidesosa oli tarvinnut Venäjä-osaamista tapaamisissa ja neuvotteluissa venäläisten yhteistyökumppanien kanssa ja muut vastausvaihtoehdot saivat keskenään lähes yhtä paljon kannatusta. Muita tilanteita olivat esimerkiksi hanketyö, matkailu Venäjällä, kumppanuusverkostot sekä ammattitaitokilpailut.

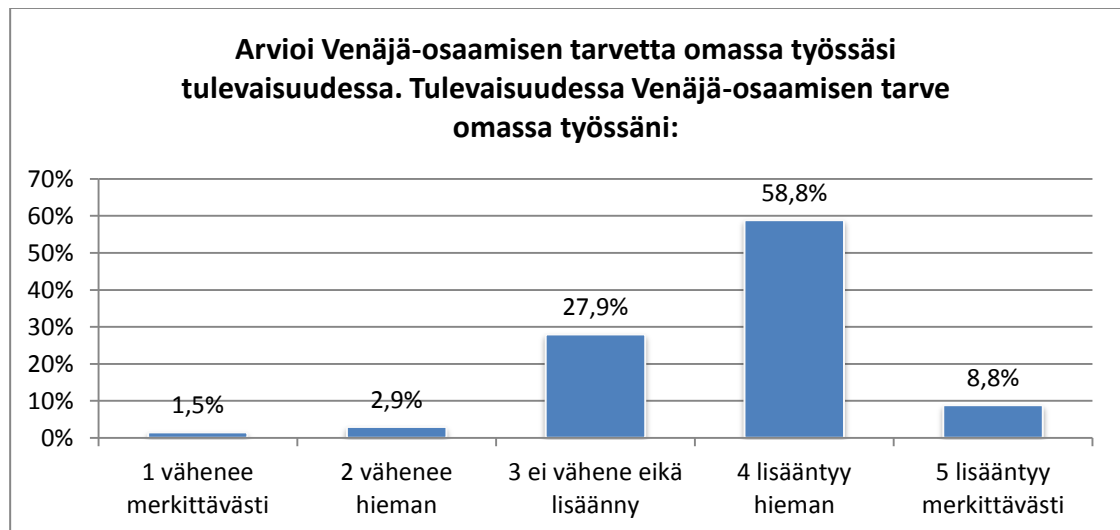
Vastaajia pyydettiin myös kertomaan, mikäli heillä olisi jokin konkreettinen esimerkki tilanteesta, jossa he ovat tai olisivat tarvinneet Venäjä-osaamista omassa työssään. Enemmistö vastaajien kertomista tilanteista liittyi venäläistaustaisen opiskelijan ohjaamiseen tai opettamiseen ja joissakin vastauksissa tarkennettiin, että olisi tarvittu erityisesti venäjän kielen taitoa. Myös Venäjällä vierailu tai työskentely sekä opiskelijavaihdot ovat vaatineet vastaajien mukaan Venäjä-osaamista.

Kyselyllä haluttiin myös selvittää, miten henkilöstö näkee Venäjä-osaamisen tarpeen omassa työssään viime vuosina sekä tulevaisuudessa. Seuraavan sivun kuviosta 24 nähdään, että vastaajista lähes puolet oli sitä mieltä, että viime vuosina Venäjä-osaamisen tarve heidän omassa työssään on lisääntynyt hieman, ja lähes kaksitoista prosenttia vastaajista näki, että tarve on merkittävästi lisääntynyt. Vastaajista lähes kolmasosa oli sitä mieltä, ettei osaaminen ole vähentynyt eikä lisääntynyt.

KUVIO 24. Venäjä-osaamisen tarve viime vuosina (n=68)

Kuvio 25 havainnollistaa, että vastaajista lähes 60 % oli sitä mieltä, että tulevaisuudessa Venäjä-osaamisen tarve heidän omassa työssään lisääntyy hieman ja lähes 9 %:n mielestä tarve lisääntyy merkittävästi. Reilu neljännes vastaajista näkee, ettei osaamisen tarve vähene eikä lisäänty tulevaisuudessa.

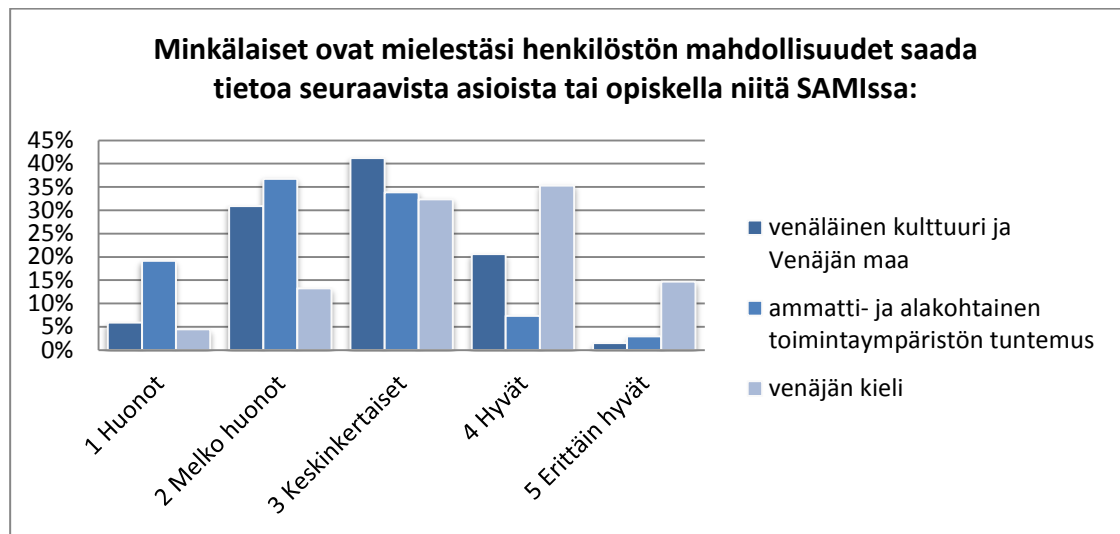

KUVIO 25. Venäjä-osaamisen tarve tulevaisuudessa (n=68)

5.7 Venäjä-osaamisen vahvistaminen

Koska tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa henkilöstön koulutustarpeita Venäjä-osaamisen suhteen, kyselyssä haluttiin myös selvittää, minkälaisina henkilöstö näkee mahdollisuudet saada tietoa tai opiskella seuraavia asioita SAMI:ssa: venäläinen

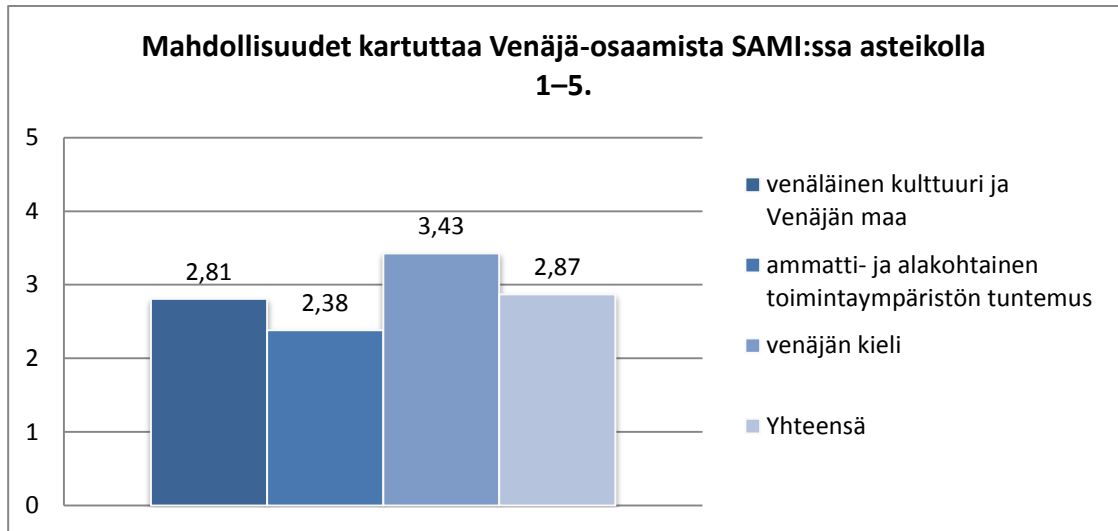
kulttuuri ja Venäjän maa, ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristön tuntemus sekä venäjän kieli.

KUVIO 26. Mahdollisuudet saada tietoa (n=68)

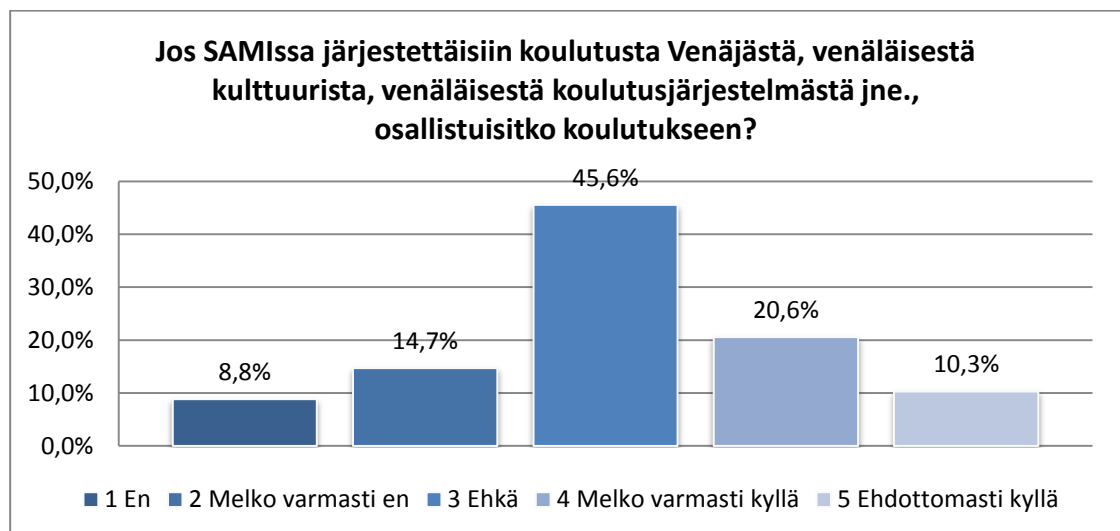
Kuviosta 26 nähdään, että venäjän kielen opiskelun mahdollisuuksia pidetään kaikista parhaimpina muihin osa-alueisiin verrattuna. Keskinäisinä, hyvinä tai erittäin hyvinä niitä pitää yhteensä 82,4 % vastaajista. Tämä tulos onkin linjassa sen kanssa, että SAMI:ssa järjestetään venäjän kielen opetusta iltaisin ja henkilöstöllä on mahdollista osallistua kursseille maksutta. Mahdollisuuksia saada tietoa venäläisestä kulttuurista ja Venäjältä maana pitää keskinäisinä, hyvinä tai erittäin hyvinä yhteensä 63,2 % vastaajista, kun taas mahdollisuuksia saada tietoa ammatti- ja alakohtaisesta toimintaympäristöstä pitää keskinäisinä, hyvinä tai erittäin hyvinä yhteensä vain 44,1 %. On kuitenkin hyvä muistaa, että tietoa venäläisestä kulttuurista ja Venäjän maasta henkilöstö saa myös venäjän kielen kursseilla. Tällä hetkellä kulttuurista ja maasta ei kuitenkaan järjestetä erillisiä kursseja tai luentoja SAMI:ssa.

Seuraavan sivun kuvio 27 kertoo, että mahdollisuudet opiskella venäjän kieltä SAMI:ssa ovat henkilöstön mielestä paremmat kuin keskinäiset, sillä keskiarvoksi saatiin 3,43. Kaksi muuta osa-aluetta jäivät sen sijaan keskinäisen eli luvun 3 alapuolelle. Kaikkien osa-alueiden yhteinen keskiarvo on 2,87 eli mahdollisuudet kartuttaa Venäjä-osaamista SAMI:ssa ovat lähes keskinäiset henkilöstön mielestä.

KUVIO 27. Mahdollisuudet saada tietoa, keskiarvo

Henkilöstön kiinnostusta kouluttautua selvitettiin kyselyn loppuvaiheessa. Henkilöstöltä kysyttiin, osallistuisivatko he, jos SAMI:ssa järjestettäisiin koulutusta Venäjästä, venäläisestä kulttuurista, venäläisestä koulutusjärjestelmästä jne. Kuvioista 28 nähdään, että vastaajista lähes puolet osallistuisi ehkä koulutukseen ja noin 20 % melko varmasti. Ehdottomasti koulutukseen osallistuisi reilu kymmenen prosenttia vastaajista, kun taas koulutus ei kiinnosta yhteensä reilua kahtakymmentä prosenttia vastaajista.

KUVIO 28. Kiinnostus osallistua koulutukseen (n=68)

Kyselyn loppuksi kysyttiin, mistä aiheista vastaajat haluaisivat ensisijaisesti tietoa. Annetuista vaihtoehtoista oli mahdollista valita kaksi kiinnostavinta.

KUVIO 29. Kiinnostavimmat koulutuksen aiheet (n=68)

Vaihtoehtoista eniten kiinnosti venäläinen kansanluonne, käyttäytyminen, tapakulttuuri, neuvottelukulttuuri jne. Tämän vaihtoehdon valitsi 63,2 % vastaajista. Lähes yhtä paljon kiinnosti koulutusjärjestelmä, ammatillinen koulutus sekä oma opetettava ala tai ammattiala Venäjällä, sillä sen vaihtoehdon valitsi 55,9 %. Venäjä maana ja yhteiskuntana kiinnosti yli neljäsosaa vastaajista. Käytännön asioista tietoa halusi lähes viisitoista prosenttia. Muina kiinnostuksen kohteina kaksi mainintaa saivat kieli-kurssit, vaikka kysymyksenasettelussa mainittiin, että kurssuja järjestetään jo ja sen vuoksi kielten opiskelua ei ollut vastausvaihtoehtona.

Lopuksi vastaajilla oli mahdollisuus vapaaseen kommentointiin ja muutama oli sen tehnytkin. Vapaissa kommentteissa tuli lähinnä esille se, että aihe kiinnostaa ja on hyvä, että aihe on esillä.

6 PÄÄTELMÄT

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstölle suunnatulla kyselyllä onnistuttiin saamaan selville henkilöstön Venäjä-osaamisen taso ja Venäjä-osaamisen ja siihen liittyvän koulutuksen tarve sekä henkilöstön kiinnostus koulutuksia kohtaan. Lisäksi kyselyllä saatiin selville mm. se, millaisia haastavia tilanteita henkilöstö on kohdannut toimiessaan venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa ja mistä nuo tilanteet ovat mah-

dollisesti johtuneet. Kerätty aineisto antaa hyvän pohjan Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamisen kehittämiseksi.

Tämän tutkimuksen kohderyhmällä eli Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston opetus- ja ohjaushenkilöstöllä sekä koulutuspalvelujen johdolla ja ylemmällä johdolla lähes kahdella kolmesta on venäläisiä tai venäläistaustaisia opiskelijoita tai ohjattavia ja lisäksi muita venäläisiä tai venäläistaustaisia tuttuja on yli kolmasosalla vastaajista. Tämä tulos on linjassa sen tosiasian kanssa, että jo pelkästään SAMissa opiskelee 87 äidinkieltään venäläistä henkilöä. Lisäksi koko Suomea tarkastellessa maassamme asui vuonna 2012 yli 62 000 venäjänkielistä henkilöä ja kansallisuuden mukaan jaoteltuna vuonna 2012 Suomessa asui reilut 30 000 Venäjän kansalaista. (Härkönen 2013a, Maahanmuuttajien määrä 2012.)

Toisaalta peräti viidesosalla kyselyyn vastanneista ei ole minkäänlaisia siteitä venäläisiin tai venäläistaustaisiin, mikä on melko yllättävä tulos. Henkilöstöstä yli 80 % on joskus käynyt Venäjällä tai Neuvostoliitossa. Suurin osa itänaapurissamme käyneistä eli 85,5 % oli vierailut siellä Venäjän valtion olemassaolon aikana eli Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuosina 1992–2013.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamisen tasoa voidaan luonnehtia tämän opinnäytetyön kyselyn tulosten perusteella melko heikoksi. Osaamisen keskiarvoksi saatiin 1,99 asteikolla 1–5, jossa numero 1 merkitsi heikkoa ja numero 5 hyvää osaamista. Numero 2 merkitsi siis melko heikkoa osaamista. Osaamisen heikko taso ei sinänsä ole yllätys. Esimerkiksi Laukkanen (2013, 87) on todennut, että Venäjä on jäänyt yllättävän vieraaksi suurelle osalle suomalaisista ja valitettavasti suomalaisten Venäjä-tietämys voisi olla nykyistä paljon laajempaa. Venäjän historian ja kulttuurin tuntemus auttaisivat hänen mukaansa ymmärtämään eroja maiden välillä sekä myös niiden syitä ja vaikutuksia jokapäiväiseen elämäämme. Myös Kivinen (2013, 60) on samoilla linjoilla ja toteaa, että edelleenkin yksityisellä ja julkisella sektorilla tehdään Venäjä-yhteistyötä ilman asiantuntemusta tai kielitaitoa. Olluksen (2008, 96–97) mielestä Suomessa soisi olevan enemmän eri alojen osaajia, jotka ovat hyviä omalla alallaan mutta myös tietävät jotakin Venäjästä tai vähintään suhtautuvat ennakkoluulottomasti Venäjään.

Parhaiten Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstö tuntee venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan, mutta tämänkin osa-alueen keskiarvoksi saatiin vain 2,59 eli osaaminen ei ole edes keskinkertaista. Ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristö tunnetaan myös melko heikosti, sillä sen osaamisen keskiarvoksi saatiin 2,06. Kaikista huonoiten henkilöstö hallitsee venäjän kielen, sillä sen keskiarvoksi tuli 1,32, joka merkitsee heikkoa osaamista.

Vastaajista reilu 40 % piti kulttuurin ja maan tuntemustaan keskinkertaisena ja 35 % melko heikkona. Osaamistaan melko hyvänä piti 11,8 %. Lähes puolet eli 47,1 % piti ammatti- ja alakohtaista toimintaympäristön tuntemustaan melko heikkona ja 26,5 % heikkona. Keskinkertaisena sitä piti 22,1 %. Venäjän kielen taito on heikko lähes 78 %:lla vastaajista ja melko heikko lähes 15 %:lla vastaajista. Kuitenkin jopa 5,9 % koki venäjän kielen taitonsa keskinkertaiseksi, mikä on paremmin kuin Suomessa keskimäärin, sillä Seppäsen (2010, 179) mukaan vain pari prosenttia suomalaisista pystyy jollain tasolla kommunikoimaan venäjäksi. Toisaalta tämän opinnäytetyön kyselyn tulosten kanssa linjassa on toinen Seppäsen mainitsema, vuonna 2006 tehty tutkimus, jonka mukaan 18–64-vuotiaista noin kuusi prosenttia sanoi osaavansa venäjän kieltä.

Pienoinen yllätys tuloksissa on se, että venäjän kieltä oli opiskellut peräti 30,9 % vastaajista. Kielen opiskelu ei kuitenkaan valitettavasti heijastu kielen osaamiseen. Tällä hetkellä venäjää opiskelee 14,7 % vastaajista. Niistä, jotka eivät tällä hetkellä opiskele venäjän kieltä, peräti yli puolet haluaisi aloittaa tai jatkaa keskeytynyttä venäjän kielen opiskeluaan.

Vastaajista puolet oli kohdannut haastavia tai epäselviä tilanteita toimiessaan venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa. Eniten haasteita oli aiheuttanut venäjän kieli, sillä sen vaihtoehdon oli valinnut 63,2 % vastaajista. Toiseksi eniten haastavia tai epäselviä tilanteita oli aiheuttanut erilainen aikakäsitys tai tapa suunnitella/järjestellä asioita. Sen vaihtoehdon oli valinnut 47,7 % vastaajista. Byrokratian suuren määrän oli valinnut 36,8 % ja erilaisen valtaetäisyyden/korkean hierarkian puolestaan 34,2 % henkilöstöstä. Tulos on linjassa sen tosiasian kanssa, että henkilöstön venäjän kielen osaaminen on heikolla tasolla ja näin ollen venäjän kieli on väistämättäkin aiheuttanut haastavia tai epäselviä tilanteita.

Ei myöskään yllätä, että seuraavaksi eniten haastavia tilanteita on aiheuttanut aikakäsitys tai tapa suunnitella/järjestellä asioita, sillä Venäjällä aikakäsitys ja tapa suunnitella asioita ovat hyvin erilaisia kuin Suomessa. Suomessa aikakäsitys on lineaarinen eli aika on jana, jossa on menneisyys sekä tulevaisuus ja aika kulkee tuolla janalla vakaasti eteenpäin. Venäjällä puolestaan aikakäsitys on syklinen eli aika on loputon virta ja sen kiertää kehää. Venäläiset eivät myöskään suunnittele tulevaisuuttaan pitkälle eteenpäin kuten suomalaiset. (Obolgoviani 2013, 7–8.) Lisäksi suomalaisten aikakäsitys on ns. monokronista eli tehtävät hoidetaan yksi kerrallaan vuoronperään, kun taas Venäjällä on yleisempää polykroninen aikakäsitys, joka tarkoittaa, että henkilö saattaa hoitaa useita tehtäviä ja kohdata useita henkilöitä samanaikaisesti. (Salo-Lee 2004, 7–8, Persolog 2014.)

Byrokratian suuri määrä nähtiin myös useissa vastauksissa syynä haastaviin tilanteisiin. Byrokratia liittyy ns. epävarmuuden välttämiseen eli siihen, kuinka yhteiskunta käsittelee sitä tosiasiaa, ettei tulevaisuutta voi ennustaa: tulisiko yhteiskunnan kontrolloida tulevaisuutta vai antaa kaiken vain tapahtua? Suomen epävarmuuden välttämisen luku on 59 ja Venäjän luku peräti 95. (The Hofstede Centre 2014.) Ei olekaan ihme, että myös SAMIn henkilöstön vastauksissa byrokratian suuri määrä korostuu syynä haastaviin tilanteisiin. Kaaderin (2013, 104) mukaan byrokratiaa kohtaa Venäjällä jokapäiväisessä elämässä kaikkien käytännön asioiden hoidossa kuten pankeissa, kouluissa ja liiketapaamisten järjestelyissä. Byrokratian ilmentymiä ovat jäykät prosessit, jolloin pääpaino on itse prosessissa eikä niinkään tuloksessa.

Hofsteden (The Hofstede Centre 2014) luokittelussa Suomen valtaetäisyysaste on 33, kun taas Venäjällä se on 93. Venäjä onkin yksi niistä 10 prosentista maailman maita, joissa on korkein valtaetäisyys. Näin ollen oli odotettavissa, että erilainen valtaetäisyys tai korkea hierarkia nähtäisiin myös SAMIn henkilöstön keskuudessa syynä haastaviin tilanteisiin.

Lähes kaikki vastaajat olivat tai olisivat tarvinneet Venäjä-osaamista venäläisten tai venäläistaustaisten opiskelijoiden opetuksessa, ohjaamisessa tai neuvomisessa. SAMIn verraten suuri venäläisten opiskelijoiden määrä selittänee, että niin moni on työssään tarvinnut Venäjä-osaamista. Reilu viidesosa oli tarvinnut Venäjä-osaamista myös tapaamisissa ja neuvotteluissa venäläisten yhteistyökumppanien kanssa. Eniten henki-

löstö oli tai olisi tarvinnut työssään venäläisen kulttuurin ja Venäjän maan tuntemusta, toiseksi eniten oli tarvittu ammatti- ja alakohtaista osaamista ja vähiten venäjän kielen osaamista.

Vastaajista 48,8 % näki, että Venäjä-osaamisen tarve heidän omassa työssään on lisääntynyt hieman ja 11,8 %:n mielestä tarve on merkittävästi lisääntynyt. Vastaajista lähes kolmasosa oli sitä mieltä, ettei osaaminen ole vähentynyt eikä lisääntynyt. Vastaajista 58,8 %:n mielestä Venäjä-osaamisen tarve heidän omassa työssään lisääntyy tulevaisuudessa hieman ja 8,8 % näkee, että tarve lisääntyy merkittävästi. Syynä siihen, että tarpeen uskotaan lisääntyvän voi olla se, että henkilöstö uskoo venäläisten opiskelijoiden määrän sekä Venäjä-yhteistyön SAMI:ssa lisääntyvän tulevaisuudessa.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstö pitää venäjän kielen opiskelun mahdollisuuksia SAMI:ssa parempina kuin keskikertaisina, sillä tuon osa-alueen keskiarvoksi saatiin 3,43 asteikolla 1–5. Tämä tulos onkin linjassa sen kanssa, että SAMI:ssa järjestetään venäjän kielen opetusta iltaisin ja henkilöstöllä on mahdollista osallistua kursseille maksutta. Sen sijaan mahdollisuudet saada tietoa venäläisestä kulttuurista ja Venäjästä maana ovat henkilöstön mielestä ovat huonommat kuin keskinkertaiset eli keskiarvoksi tuli 2,81. Mahdollisuudet saada tietoa ammatti- ja alakohtaisista asioista ovat henkilöstön mielestä myös huonommat kuin keskinkertaiset – 2,38. Kaikkien osa-alueiden yhteinen keskiarvo on 2,87 eli mahdollisuudet kartuttaa Venäjä-osaamista SAMI:ssa ovat henkilöstön mielestä lähes keskinkertaiset.

Yli 70 prosenttia vastaajista on jollain muotoa kiinnostunut osallistumaan, jos SAMI:ssa järjestettäisiin koulutusta Venäjästä, venäläisestä kulttuurista, venäläisestä koulutusjärjestelmästä jne. Koulutusaiheista eniten kiinnostivat venäläinen kansanluonne, käyttäytyminen, tapakulttuuri, neuvottelukulttuuri jne. sekä koulutusjärjestelmä, ammatillinen koulutus ja oma opetettava ala tai ammattiala Venäjällä.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön kyselyn vastauksista välittyi verraten positiivinen ja kiinnostunut asenne venäläisiä ja Venäjää kohtaan. Vain muutamista vastauksista välittyi negatiivinen asenne venäläisiä ihmisiä tai venäläistä yhteiskuntaa kohtaan. Henkilöstö nä-

kee, että Venäjä-osaamiselle on ollut ja tulevaisuudessa on yhä enemmän tarvetta heidän omassa työssään. Vaikka tällä hetkellä Venäjä-osaamisen taso on henkilöstön keskuudessa verraten heikko, on enemmistö vastaajista kiinnostunut osallistumaan koulutukseen, mikäli sellaista järjestettäisiin. Tämä opinnäytetyö antaa vahvistusta sille, että SAMI:ssa täytyy tulevaisuudessa järjestää jonkinlaista koulutusta Venäjästä.

Tätä opinnäytetyötä oli motivoivaa ja mielekästä tehdä, sillä se tukee työtä, jota tällä hetkellä itse teen Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa. Haasteena oli kuitenkin se, että sain idean opinnäytetyöhöni itse enkä varsinaisesti suoraan työnantajaltani. Toimin ikään kuin osittain itse itseni toimeksiantajana, mikä toisaalta luonnollista, koska mielestäni juuri itse tunnen parhaiten SAMIn tämänhetkisen Venäjä-toiminnan. Tietenkin keskustelin työn edetessä myös työnantajan edustajan kanssa ja kerroin tutkimuksen etenemisestä ja sain työnantajan edustajalta hyviä ideoita työhöni.

Opinnäytetyön aiheen rajaaminen osoittautui välillä haasteelliseksi, sillä aihetta olisi mahdollista tutkia monella eri tavalla ja monesta eri näkökulmasta. Lisäksi oma kiinnostukseni aihetta kohtaan synnytti välillä liikaakin ideoita. Loppujen lopuksi kuitenkin alun perin hyvin runsaasta ideamäärästä sain muokattua vain tärkeimpiin tutkimuskysymyksiin keskittyvän kyselylomakkeen ja opinnäytetyön. Siitä huolimatta esimerkiksi kyselystä tuli melko laaja, ja mielestäni suppeammallakin kyselyllä olisi saatu tarpeeksi tutkimusaineistoa kasaan. Yhtenä haasteena näen myös puolueettomana pysymisen.

Opinnäytetyöprosessin aikana toimeksiantajan taholta on tullut vahva viesti siitä, että tulevaisuudessa olisi hyvä myös kartoittaa, mitä odotuksia ja tarpeita Savonlinnan seudun yrityksillä on Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistolle Venäjä-osaajien kouluttajana. Aihetta olisi kiintoisaa tutkia, sillä työelämän tarpeet sanelevat pitkälti sen, millaista koulutusta oppilaitosten tulee tarjota. Toinen itseäni kiinnostava aihe liittyy asenteisiin venäläisiä ja Venäjää kohtaan, mutta tässä työssä en tietoisesti halunnut tutkia henkilöstön asenteita, sillä aihe on verraten arka. Näen, että tämä opinnäytetyön tulokset toimivat hyvänä taustatietona ja perusteluna sille, että SAMI:ssa pitää ja kannattaa järjestää Venäjään liittyvää koulutusta henkilöstölle tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Bogdanoff, Kari 2012. Liiketalouden opiskelijoiden työelämälähtöisen Venäjä-osaamisen lisääminen Saimaan ammattikorkeakoulussa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Liiketalouden yksikkö, Lappeenranta. Opinnäytetyö. Pdf-dokumentti.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42744/Bogdanoff_Kari.pdf?sequence=1. Päivitetty 22.4.2012. Luettu 16.8.2013.
- Eastway 2 -hankkeen lyhyt kuvaus 2013. Word-dokumentti. Eastway 2-hanke.
- Etelä-Savo ennakoi 2013. Ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymisten määrä jatkaa kasvuaan vuonna 2012. WWW-dokumentti. http://www.esavoennakoi.fi/keskeiset-toimialat_matkailu. Päivitetty 30.7.2013. Luettu 7.3.2014
- Hakala, Anna 2010. Bisnesetiketti: Tapakulttuuria meillä ja maailmalla. Kuopio: Savonia-ammattikorkeakoulu.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Härkönen, Sari 2013a. Haastattelu 13.11.2013. Palveluohjaaja. Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto.
- Härkönen, Sari 2013b. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat SAMI:ssa (äidinkieli muu kuin suomi tai ruotsi). Word-dokumentti. Pointti-hanke.
- Härmälä, Irja 2014. Haastattelu 7.3.2014. Kv-koordinaattori. Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto.
- Kaader, Arsen 2013. Byrokratia. Teoksessa: Tiri, Mirja (toim.) Vot tak! – tapakulttuuria Venäjällä. Helsinki: Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys SVKK ry, 104–106.
- Kaisto, Virpi 2009. Epämääräinen Venäjä-osaaminen. Tieteessä tapahtuu 8, 20–27. Verkkolehti. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/2560/2364>. Päivitetty 4.12.2009. Luettu 15.2.2014.
- Kasvot ja kunnioitus 2014. Monikulttuurisuus työyhteisössä -projekti. WWW-dokumentti.
<http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?bid=111&book=MoTy&id=720&kat=Kulttuurien%20A4linen+viestint%C3%A4&sid=&sub=&title=3676>. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 23.3.2014.
- Kivinen Markku 2013. Minkälaisia asiantuntijoita Suomi tarvitsee? Teoksessa Virtasalo, Iris, Elo-Valente, Maarit, Järvinen, Jouni, Quist, Laura & Salmi Anna-Maria (toim.) Vie osaaminen yhteiskuntaan: Venäjän ja itäisen Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat. Pdf-dokumentti.
http://www.ovethanke.fi/Tiedostot/Ovet%202013_sahkoinen_versio-1.pdf. Ovet-hanke, 59–62. Päivitetty 6.2.2013. Luettu 15.2.2014.

Koivisto, Jussi V. 2002. Kulttuurienväläinen näkökulma kansainväliseen yritykseen. Teoksessa Seristö, Hannu (toim.) Kansainvälinen liiketoiminta. Helsinki: WSOY.

Kontkanen, Marjo & Turunen, Noora 2013. Venäjä-osaaminen Pohjois-Karjalan matkailuyrityksissä. Karelia-ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Pdf-dokumentti.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/53350/Kontkanen_Marjo_Turunen_Noora.pdf?sequence=1. Päivitetty 22.4.2012. Luettu 16.8.2013.

Korhonen, Vesa 2013a. Haasteena monikulttuuriset ohjaustilanteet – sosiokulttuurisen oppimisen ja kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmia. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 56–70.

Korhonen, Vesa 2013b. Kulttuurien kohtaaminen yhteiskunnallisena kysymyksenä. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 34–45.

Koulutus ja tutkimus 2014. Opetushallitus. WWW-dokumentti.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 22.2.2014.

Koulutusjärjestelmä 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö. WWW-dokumentti.
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=fi>. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 22.2.2014.

Krabbe, Katariina 2008. Päämääränä hyvät suhteet. Move On! 2, 10–11. Verkko-lehti. Pdf-dokumentti. http://www.fintra.fi/index.php/download_file/view/112/535/. Päivitetty 1.2.2008. Luettu 10.3.2014.

Kysymyksiä kohtaamassa II: Opas maahanmuuttajanuorten opetuksesta ja ohjauksesta vastaaville 2013. Turun kaupungin sivistystoimi. Pdf-dokumentti.
<http://www.koulutustakuu.fi/wp-content/uploads/2014/01/Kysymyksi%C3%A4-kohtaamassa-II.pdf>. Päivitetty 8.12.2013. Luettu 22.2.2014.

Lattu, Salla-Riikka 2013. Suomalaisen matkailuyrityksen etabloituminen Venäjän markkinoille, case: Sokos Hotels. Saimaan ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja kulttuuri, Imatra. Opinnäytetyö. Pdf-dokumentti.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55388/Lattu_Salla-Riikka.pdf?sequence=. Päivitetty 11.1.2013. Luettu 16.8.2013.

Laukkanen, Timo 2013. Venäjä-osaamista ei pidä mystifioida. Teoksessa Virtasalo, Iris, Elo-Valente, Maarit, Järvinen, Jouni, Quist, Laura & Salmi Anna-Maria (toim.) Vie osaaminen yhteiskuntaan: Venäjän ja itäisen Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat. Pdf-dokumentti.
http://www.ovethanke.fi/Tiedostot/Ovet%202013_sahkoinen_versio-1.pdf. Ovet-hanke, 87–92. Päivitetty 6.2.2013. Luettu 15.2.2014.

Maahanmuuttajien määrä 2014. Väestöliitto. WWW-dokumentti.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-

[linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/](#). Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 4.3.2014.

Majoitustilasto 2012. Tilastokeskus.
http://tilastokeskus.fi/til/matk/2012/matk_2012_2013-05-31_tie_001_fi.html.
 Päivitetty 31.5.2013. Luettu 7.3.2014.

Mikkola, Olli-Matti, Bloigu, Katia & Karhunen, Päivi 2009. Venäjäosaamisen luonne ja merkitys kansainvälisissä suomalaisyrityksissä. Helsingin kauppakorkeakoulu. Kansainvälisten markkinoiden tutkimuskeskus. Pdf-dokumentti.
<http://epub.lib.aalto.fi/pdf/wp/w460.pdf>. Päivitetty 25.2.2009. Luettu 16.8.2013.

Mikluha, Arja 1998. Kommunikointi eri maissa. Helsinki: Kauppakaari Oyj.

Mustajoki, Arto 1996. Venäläisten mysteeri. Teoksessa Salo-Lee, Liisa, Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo. Me ja muut: Kulttuurienvälinen viestintä. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 151–154.

Mustajoki, Arto 2007. Yliopistojen Venäjä-yhteistyön ja Venäjä-osaamisen kehittäminen. Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:11 . Pdf-dokumentti.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr11.pdf?lang=fi>. Päivitetty 13.2.2007. Luettu 16.8.2013.

Mustajoki, Arto 2010. Vielä Venäjä-osaamisesta. Tieteessä tapahtuu 1, 44. Verkkolehti. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/2656/2435>. Päivitetty 24.2.2010. Luettu 15.2.2014.

Mustajoki Arto 2012. Kevyt kosketus venäjän kieleen. Helsinki: Gaudeamus.

Mustajoki, Arto 2013. Suomen Venäjä-osaaminen parempaan käyttöön. Teoksessa Virtasalo, Iris, Elo-Valente, Maarit, Järvinen, Jouni, Quist, Laura & Salmi Anna-Maria (toim.) Vie osaaminen yhteiskuntaan: Venäjän ja itäisen Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat. Pdf-dokumentti.
http://www.ovethanke.fi/Tiedostot/Ovet%202013_sahkoinen_versio-1.pdf. Ovet-hanke, 13–20. Päivitetty 6.2.2013. Luettu 15.2.2014.

Obolgoviani, Virve 2013. Aikakäsitys. Teoksessa: Tiri, Mirja (toim.) Vot tak! – tapakulttuuria Venäjällä. Helsinki: Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys SVKK ry, 7–9.

Ollus, Simon-Erik 2008. Venäläinen kapitalismi ja Suomi. Taloustieto. Pdf-dokumentti. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/2293_venalainen_kapitalismi.pdf. Päivitetty 25.9.2008. Luettu 16.8.2013.

Persolog 2014. WWW-dokumentti.
<http://www.persolog.de/web/de/aktuelles/newsletter-archiv/newsletter-international/mai-08-facing-the-challenge-of-constant-improvement/intercultural-competence-as-a-key-factor-to-success/index.htm>. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 8.3.2014.

Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–32.

Rajahaastattelututkimus 2012. Tilastokeskus.
http://tilastokeskus.fi/til/rajat/2012/rajat_2012_2013-05-30_tie_001_fi.html. Päivitetty 30.5.2013. Luettu 4.3.2014.

Salo-Lee, Liisa 2004. Kulttuurien välinen viestintä. Pdf-dokumentti.
<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/aiko/projektit/monitulkki/aineisto.htx.i1818.pdf>. Päivitetty 3.6.2004. Luettu 20.10.2013.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2014. WWW-dokumentti.
<http://www.samiedu.fi>. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 8.3.2014.

Seppänen, Esa 2010. Venäjä – vanha tuttu, vaan niin vieras: Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat. Helsinki: Tammi.

Syrjälä, Eija 2013. Monikulttuurinen ohjaus ammatillisessa oppilaitoksessa. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 248–257.

The Hofstede Centre. WWW-dokumentti. <http://geert-hofstede.com>. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 15.2.2014.

Tiri, Mirja 2013. Emotionaalisuus vs. rationaalisuus. Teoksessa Tiri, Mirja (toim.) Vot tak! – tapakulttuuria Venäjällä. Helsinki: Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys SVKK ry, 10–12.

Venäjän koulutusjärjestelmä 2006. Opetushallitus. Pdf-dokumentti.
http://www.oph.fi/download/48903_venajaedu.pdf. Päivitetty 2.1.2007. Luettu 15.2.2014.

Venäjän koulutusjärjestelmä 2014. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. WWW-dokumentti.
http://www.maatietao.net/venaja/opiskelemaan/venajan_koulutusjarjestelma. Päivitystietoa ei saatavilla. Luettu 22.2.2014.

Vinnik, Alla 2013. Suhdeverkoston merkitys Venäjällä. Teoksessa Tiri, Mirja (toim.) Vot tak! – tapakulttuuria Venäjällä. Helsinki: Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys SVKK ry, 137–140.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstön Venäjä-osaamisen kartoitus

Opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa matkailun Venäjä-painotteisessa koulutusohjelmassa ja opinnäytetyössäni tutkin SAMIn opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä johdon Venäjä-osaamisen tilaa ja tarvetta. Pyytäisin Sinua ystävällisesti vastaamaan seuraaviin kysymyksiin. Vastaaminen vie noin 10 minuuttia. Tulosten analysoinnissa yksittäisten henkilöiden vastauksia ei ole mahdollista tunnistaa, sillä tulokset esitellään kokonaisuuksina.

Lopuksi voit osallistua arvontaan, jossa palkintoina on kolme lahjakorttia SAMIn palveluihin.

Taustatiedot

1. Sukupuolesi *

- Mies
- Nainen

2. Ikäsi *

- alle 30 vuotta
- 30-39 vuotta
- 40-49 vuotta
- 50-59 vuotta
- 60 vuotta tai yli

3. Koulutuksesi *

- Perusaste
- Keskiaste
- Alempi korkea-aste

LIITE 1(2).
Kyselylomake

- Ylempi korkea-aste
- Tutkijakoulutus
- Jokin muu. Mikä?
-

4. Kuinka pitkään olet työskennellyt SAMIissa? *

- alle 10 vuotta
- 10-19 vuotta
- 20-29 vuotta
- 30-39 vuotta
- 40 vuotta tai yli

5. Mihin seuraavista kuulut? *

- Opetus- ja opetusta avustava henkilöstö (opettajat, erikoisammattihenkilöt, koulunkäynninohjaajat)
- Ohjaushenkilöstö (opinto-ohjaajat, kuraattori, palveluohjaajat)
- Johto

6. Kysymys opetus-, ohjaus- ja opetusta avustavalle henkilöstölle: Minkä alan aineita pääsääntöisesti opetat tai minkä alan opiskelijoita pääsääntöisesti ohjaat? Jos aloja on useampia, valitse enintään kolme (3) tärkeintä.

- Kulttuuriala
- Tekniikan ja liikenteen ala
- Luonnonvara- ja ympäristöala
- Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- Luonnontieteiden ala
- Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
- Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (Yhteiset aineet)

Maahanmuuttajakoulutus

7. Onko sinulla venäläisiä tai venäläistaustaisia: *

- perheenjäseniä
 opiskelijoita/ohjattavia
 muita tuttuja
 ei mitään edellämainituista

8. Oletko käynyt Venäjällä tai Neuvostoliitossa? *

- En koskaan
 Kerran
 2-9 kertaa
 10-19 kertaa
 20 kertaa tai yli

9. Jos vastasit kyllä, milloin oli viimeisin vierailusi?

- Ennen vuotta 1992 (ennen Neuvostoliiton hajoamista)
 Vuosina 1992-2002
 Vuosina 2003-2013

Venäjä-osaamisen käsite

10. Mitä sinulle tulee mieleen käsitteestä Venäjä-osaaminen? *

LIITE 1(4).
Kyselylomake

11. Tarvitaanko mielestäsi venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa toimiessa erilaista osaamista kuin muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa toimiessa? *

Kyllä. (Tähän voit kuvailla, millaista osaamista.)

Ei

En osaa sanoa

Oma Venäjä-osaaminen ja Venäjä-osaamisen tarve

12. Millaiseksi arvioisit oman Venäjä-osaamisesi seuraavilla osa-alueilla? *

	1 heikko	2 melko heikko	3 keskimääräinen	4 melko hyvä	5 hyvä
kulttuurin ja maan tuntemus	☐	☐	☐	☐	☐
ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristön tuntemus (esim. ammatillinen koulutus, oma ammatillasi Venäjällä)	☐	☐	☐	☐	☐
venäjän kieli	☐	☐	☐	☐	☐

13. Minkä verran olet tai olisit tarvinnut omassa työssäsi seuraavia Venäjä-osaamisen osa-alueita? *

	1 vähän tai en ollenkaan	2 melko vähän	3 jonkin verran	4 melko paljon	5 paljon
kulttuurin ja maan tuntemusta	☐	☐	☐	☐	☐
ammatti- ja alakohtaista toimintaympäristön tuntemusta	☐	☐	☐	☐	☐
venäjän kieltä	☐	☐	☐	☐	☐

14. Jos olet tai olisit tarvinnut Venäjä-osaamista omassa työssäsi, millaisissa tilanteissa?

- Venäläisten tai venäläistaustaisten opiskelijoiden opetuksessa/ohjaamisessa/neuvomisessa
 - Opiskelijoiden valmentamisessa Venäjällä tapahtuvaa ulkomaanjaksoa varten
 - Käytännön matka- ym. järjestelyissä (viisuminhaku, matkaliput jne.)
 - Tapaamisissa ja neuvotteluissa venäläisten yhteistyökumppanien kanssa
 - Suomalaisten opiskelijoiden opetuksessa Venäjää tai venäläistä kulttuuria käsittelevillä tunneilla
- Muissa tilanteissa. Millaisissa?
-
-

15. Tuleeko mieleesi jokin konkreettinen esimerkki tilanteesta, jossa olet tai olisit tarvinnut Venäjä-osaamista omassa työssäsi?

16. Arvioi Venäjä-osaamisen tarvetta omassa työssäsi viime vuosina.

Viime vuosina Venäjä-osaamisen tarve omassa työssäni: *

- 1 on vähentynyt merkittävästi 2 on vähentynyt hieman 3 ei ole vähentynyt eikä lisääntynyt 4 on lisääntynyt hieman 5 on lisääntynyt merkittävästi

17. Arvioi Venäjä-osaamisen tarvetta omassa työssäsi tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa Venäjä-osaamisen tarve omassa työssäni: *

- 1 vähenee merkittävästi 2 vähenee hieman 3 ei vähene eikä lisääny 4 lisääntyy hieman 5 lisääntyy merkittävästi

Kulttuurin ja maan tuntemus

18. Eroaako venäläinen kulttuuri, kansanluonne, toimintatavat ym. mielestäsi suomalaisesta? *

Kyllä. (Tähän voit kuvailla, miten kulttuurit eroavat.)

Ei

En osaa sanoa

19. Oletko kohdannut erityisen haastavia tai epäselviä tilanteita toimiessasi venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa? *

Kyllä

En

20. Jos vastasit kyllä, mistä haastavat tai epäselvät tilanteet ovat johtuneet tai voineet mielestäsi johtua? Valitse seuraavista:

venäjän kieli

erilainen valtaetäisyys, korkea hierarkia (esim. johtajien vahva asema, johtajien ja vanhempien henkilöiden vahva kunnioitus ja teitittely)

yhteisöllisyyden merkitys (yhteisö on tärkeämpi kuin yksilö)

byrokratian suuri määrä

erilainen aikakäsitys tai tapa suunnitella/järjestellä asioita

erilaiset viestintä- ja kommunikointitavat ja -tyylit (esim. puheliaisuus, sanaton viestintä)

vahva tunteiden näyttäminen ja ilmaiseminen

henkilökohtaisten suhteiden merkitys asioiden hoidossa, neuvotteluissa jne.

kasvojen menettämisen pelko (henkilö ei halua myöntää, ettei esimerkiksi ymmärtänyt jotain asiaa)

jokin muu, mikä?

21. Tuleeko mieleesi jokin konkreettinen esimerkki jostakin haastavasta tai epäselvästä tilanteesta, jonka olet kohdannut toimiessasi venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa?

Venäjän kieli

22. Arvioi omaa venäjän kielen taitoasi asteikolla 1 - 5.

(1 = En osaa venäjää lainkaan tai korkeintaan pari sanaa... ...5 = Osaan venäjää erittäin hyvin) *

1 2 3 4 5

23. Oletko opiskellut venäjän kieltä? *

- Kyllä
 En
 En, mutta osaan muuten (esim. äidinkieli)

24. Opiskeletko tällä hetkellä venäjän kieltä? *

- Kyllä
 En

25. Jos vastasit ei, kiinnostaisiko sinua aloittaa tai jatkaa venäjän kielen opiskelua?

- Kyllä
 Ei

LIITE 1(8).
Kyselylomake

Venäjä-osaamisen vahvistaminen

26. Minkälaiset ovat mielestäsi henkilöstön mahdollisuudet saada tietoa seuraavista asioista tai opiskella niitä SAMIissa: *

	1 Huo- not	2 Melko huonot	3 Keskin- kertai- set	4 Hy- vät	5 Erittäin hyvät
venäläinen kulttuuri ja Venäjän maa	☐	☐	☐	☐	☐
ammatti- ja alakohtainen toimintaympäristön tuntemus	☐	☐	☐	☐	☐
venäjän kieli	☐	☐	☐	☐	☐

27. Jos SAMIissa järjestettäisiin koulutusta Venäjästä, venäläisestä kulttuurista, venäläisestä koulutusjärjestelmästä jne., osallistuisitko koulutukseen? *

1 En 2 Melko varmasti en 3 Ehkä 4 Melko varmasti kyllä 5 Ehdottomasti kyllä

28. Jos SAMIissa järjestettäisiin Venäjään liittyvää koulutusta, mistä asioista haluaisit ensisijaisesti tietoa? Valitse enintään kaksi (2) kiinnostavinta aihealuetta.

(Huom! SAMIissa järjestetään jo venäjän kielen kursseja, joten sitä ei ole tässä.) *

Venäjä maana ja yhteiskuntana (historia, politiikka, maantiede, korkeakulttuuri, arkipäivä jne.)

venäläinen kansanluonne, käyttäytyminen, tapakulttuuri, neuvottelukulttuuri jne.

koulutusjärjestelmä ja ammatillinen koulutus sekä oma opetettava ala tai ammattiala Venäjällä

käytännön asiat (viisuminhaku, matkalippujen hankkiminen jne.)

jokin muu, mikä?

29. Tähän voit kommentoida vapaasti:

Poimintoja avoimien kysymysten vastauksista

10. Mitä sinulle tulee mieleen käsitteestä Venäjä-osaaminen?

- "venäjän kielen ja kulttuurin tuntemus"*
- "Tietoa venäläisestä kulttuurista ja toimintatavoista. Taitoa toimia ja tehdä yhteistyötä venäläisten kanssa. Positiivista asennetta, kiinnostusta ja vähän kielitaitoa."*
- "Elinkeinoelämän mahdollisuuksien tunteminen"*
- "Koulutusyhteistyömahdollisuuksien tunteminen"*
- "kielen, kulttuurin ja yhteistyötapojen jatkuvasti kehittyvä tasavertainen sekä vastavuoroinen osaamisen kehittäminen"*
- "Venäjän kulttuurin, eri tilanteisiin liittyvien toimintatapojen, aikakäsityksen, venäläisten luonteen ym. ymmärtäminen"*
- "kulttuurituntemus, kieli, kaupankäynnin tuntemus."*
- "Venäjän kielen hallinta, kulttuurin tunteminen (työ ja kansan), käyttäytyminen."*
- "Kieli, kulttuuri, kauppa, matkailu"*
- "Monipuolinen ko. kulttuurin ja yhteiskunnan tuntemus"*
- "Tietämys Venäjästä, venäläisistä. Usein myös kielitaito."*
- "Kulttuurin ja tapojen ymmärtäminen. Kielen osaaminen ei minusta ole tärkeintä."*
- "Kulttuuri, historia ja kielitaito"*
- "kulttuuri, lähialue-yhteistyö, kieli"*
- "Auttava Venäjän kielen taito. Puhuminen"*
- "Maan ja kulttuurin tunteminen sekä jonkin tasoinen kielen osaaminen."*
- "Kulttuurin ymmärtäminen ja kunnioittaminen, Venäjää koskevien matkustus ja oleskelukäytäntöiden osaaminen, venäläisten opiskelijoiden kanssa työskentelyn hallitseminen"*
- "Venäjän kielen ja kulttuurin tuntemista, osaa toimia venäläisten kanssa, ymmärtää venäläisten tapojen erityispiirteitä."*
- "Kieli, yleistieto, bisness kulttuuri, vaikeat rajamuodollisuudet, muuttuvat määräykset, korruptio."*
- "jonkintasoinen venäjänkielen hallinta"*
- "maan tapojen tunteminen"*
- "matkustaminen ja maantieteellinen osaaminen"*
- "venäläisen kulttuurin tunteminen esim. kirjallisuus, kuvataiteet, näytelmät, baletti "*
- "Tulee auttavasti toimeen venäjän kielellä jotta"*
- "kieli, toimintakulttuuri"*
- "Yhteistyö"*
- "Tietää venäläisten tarpeet, halut ja taustat"*
- "Kulttuurin ja tapojen tuntemus, kielitaidon alkeet..."*
- "Hallita venäjän kieltä ja kulttuuria siinä määrin, että voi esim. Tehdä kauppaa ja myydä palveluja tai tarjota koulutusta venäläisille."*

Avoimien kysymysten vastauksia

- "Opetusvienti ja venäläisen kulttuurin tunteminen"*
"taitoja, joilla selvitä tyylillä venäläisten asiakkaiden kanssa"
"Tunnetaan kieltä ja kulttuuria -> osataan toimia ihmisten kanssa"
"asiakaspalvelu, kontaktien luominen, matkailu"
"Tulee tuntea Venäjän historiaa, kulttuuria, ihmisiä, luontoa, maantieteellistä asemaa jne."
"Osaa vähän venäjää"
"Ymmärtää kuinka erilainen kulttuuri on. On myös oma itsensä Venäläisten kanssa ja kunnioittaa heitä niin kuin muitakin ihmisiä."
"Osata venäjän kieltä, tuntea historiaa, elämän tapoja"
"Kulttuuri ja kulttuurierot suuressa maassa. Myös venäjän kielen osaaminen."
"Kulttuurin tunteminen, venäjän kielen perustaito"
"Venäjän kulttuurin ja kaupankäynnin osaaminen, johon kuuluu myös osana paikallistuntemus ja kielitaito"

11. Tarvitaanko mielestäsi venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa toimiessa erilaista osaamista kuin muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa toimiessa?

Kyllä. (Tähän voit kuvailla, millaista osaamista.)

- "Kulttuurin ja toimintatapojen tuntemisesta on aina hyötyä. Kv-yhteistyössä erityisesti, mutta maa-hanmuuttajatyössä lähtökohta on vähän eri."*
"Toimintakulttuurituntemus"
"kulttuurintuntemusta, kielitaito ja myönteistä asennetta"
"erilaisiin tilanteisiin liittyvät toimintakuviot"
"Tottakai, kaikilla kansalaisuuksilla on omat tapansa toimia."
"kulttuurin tunteminen"
"Hieman kulttuurin tuntemusta."
"Eivät pysty kaikkia oppimistehtäviä tekemään. Tarkka sekikkaperäinen selostus. Opetusmateriaalin laajentaminen, selvitys heille."
"tietoa kulttuurista ja tavoista, kielitaitoa"
"Löytyy venäläisiä, jotka eivät osaa muuta kuin äidinkieltään, joten tällöin tarvitaan venäjän kielen taitoa."
"Mielestäni aluksi useimmat heistä ovat melko varautuneita, joten mietin aika tarkkaan mitä sanon ja miten toimin."
"Kulttuurista vaikuttaa ihmiseen ja hänen käyttäytymiseen. Historia vastaavasti muokkaa kulttuuria. Ilman näiden taustojen tuntemista on vaikeampi ymmärtää venäläisyyttä."
"Täytyy osata palvella heitä."
"Osaamistarpeet ja Venäjä-osaamisen kuvauksen yhteydessä kohdassa 10 kuvatut tarpeet edellyttävät minusta jotakin muuta kuin eurooppalaisessa kv-yhteistyössä toimittaessa, koska sopimus- ja toimintatapaeroja on. Toisaalta varmaan samat osaamisvaatimukset tulevat vastaan yhtä lailla ara-

Avoimien kysymysten vastauksia

bimaiden tai eteläamerikkalaisten ja Aasian maiden yhteistyössä. Ainakin kiinalaisessa ja Arabiemi-raattien sekä Saudi-Arabian koulutusviennissä on ihan samoja 'Ulkomaalais-osaaminen' -tarpeita."

"Jokaisessa kulttuurissa on omat tapansa, mutta tämä on ymmärrettävä molemminpäin"

"kulttuuri kieli"

"kieli ja kulttuuritaustan tuntemista"

"Kyllähän meidän yhteinen historia velvoittaa tuntemaan esim. kulttuurin paremmin kuin jostain kauempaa tulevien kohdalla"

"Tulee tuntea venäläisten luonteen laatu, joka poikkeaa merkittävästi esim. meistä suomalaisista"

"Kielitaito"

"ilmeisesti tarvitaan sen takia että kyseessä on sen mittaluokan kohderyhmä (matkailijat esim) että niiden tarpeet ovat isommat kuin esim ukrainalaisten....."

"Mielestäni venäjän kulttuurin tuntemus on eduksi"

"Kulttuuri koulunkäyntiin on heillä erilainen, siksi tarvitaan tietoa siitä."

"opetustyö on tehtävä napakammin ja ohjatumminkin"

15. Tuleeko mieleesi jokin konkreettinen esimerkki tilanteesta, jossa olet tai olisit tarvinnut Venäjä-osaamista omassa työssäsi?

"Hakeutumisen ohjaus"

"Opiskelijavaihto, suomalaiset Venäjällä ja venäläiset Suomessa"

"ohjaustilanteissa, joissa yhteinen ymmärrys on ollut vaikeasti löydettävissä molemminpuolisen heikkokohkon kielitaidon vuoksi"

"Venäläistaustaisen hakijan ohjaaminen ja opiskelukelpoisuuden selvittäminen."

"Opiskelijan ohjaustilanne opetuksessa."

"Venäläistaustaisen oppisopimusopiskelijan ohjaus."

"Oppitunneilla joskus olisi kiva kommunikoida osa venäjäksi. Asiakaspalvelutilanteet ravintolan salissa."

"Venäjäksi olisin voinut ehkä selittää jotain, mitä en saanut selitettyä suomeksi. Toisaalta, en voi myöskään selittää burmaksi, dariksi, viroksi, kiinaksi, tamiliksi jne."

"Ohjaus tilanteissa. Suomeksi kirjoitetun lauseen kääntämiseksi. Yksittäisen sanan kääntämiseksi."

"Jos kielitaito on heikko, olisi ollut hyvä ymmärtää puhua selkokieltä tai hyvä osata muutama sana venäjää. Opiskelijan lähettämisessä ulkomaille, olisi hyvä tietää enemmän arjesta Venäjällä."

"Vierailu Pietarissa ja venäläiset vieraat SAMIssa; yhteinen kieli ja ymmärrys olisi tärkeää yhteistyön kannalta."

"Ammattitaitokilpailut ja kun olen vierailut venäläisissä oppilaitoksissa"

"Venäläisen opiskelijan työhön tutustumisjaksolla."

"kouluun tutustuvien ryhmien ohjaamisessa ja koulun esittelyssä"

"taloushallinnon opetuksessa termistön selittäminen venäläisille olisi helpottanut oleellisesti heidän oppimisprosessia"

"Kaikki tapaamiset perustuu kieleen jota en osaa"

Avoimien kysymysten vastauksia

"jäsenkuntien alueella venäläisten turistien palveluun liittyvät tarpeet ja osaaminen (esim kielitaito)"

"venäläistaustaisten opiskelijoiden kanssa toimiminen"

"venäläiselle opiskelijalle meidän ammattitekemisen ja laadun selvittämisessä (ammattillinen vastuu omasta työstä)"

"opettaessani taidetta ja kulttuuria venäläistaustaisille opiskelijoille"

"Tälläkin hetkellä on kaksi venäläistaustaista opiskelijaa, teoritunnit menee toiselta ohi hilseen. Niitä sitten tarkotaan kahden kesken."

"Työskennellessäni siellä"

"Tulli on riasamme."

18. Eroaako venäläinen kulttuuri, kansanluonne, toimintatavat ym. mielestäsi suomalaisesta?

Kyllä. (Tähän voit kuvailla, miten kulttuurit eroavat)

"Asiat hoituvat sitten kun hoituvat, päälliköt suurempia kuin Suomessa"

"He ovat huolettomampia ja suurpiirteisempiä. Säännöillä ei ole niin väliä"

"Vaatii joustavampaa toimintaa esim. aikataulujen suhteen."

"Voivat esiintyä erittäin vaativina, suorastaan aggressiivisina ja välillä yrittävät toimia suhteilla. Esim. luntauskäytäntö on täysin erilainen kuin Suomessa."

"Esim. aikaan suhtautuminen, suomalaiset ajoissa tai etuajassa, venäläiset myöhässä; venäläisten suurpiirteisyys"

"He ovat enemmän perhekeskeisiä ja edelleen englannin kieltä puhutaan melko vähän. Ainakin tänne Itä-Suomeen saapuvat puhuvat melko huonosti."

"Venäläiset ovat muodollisempia ja kohteliaimpia."

"Verkostojen tuki ja merkitys vahva, asiakkuuden ja palvelun hyväksyminen vaatii enemmän suositelijoita kuin suomalaisessa toimintaympäristössä, asiat/ystävyyden erilaisessa viitekehityksessä kuin suomalaisessa toimintakäyttäytymisessä"

"Ei halua jakaa omaa tietoa, ei halua auttaa toista. Kahvipöydässä aloitetaan ottaminen, vaikka ei olisi edes pyydetty aloittamaan."

"Venäläiset näyttävät tunteensa avoimemmin, joskus "dramaattisemmin", ovat usein kunnianhimoisia opiskelussa ja koska - ainakin aikuisopiskelijoilla - aikaisempi tutkinto, monet pelkäävät kasvojen menettämistä."

"Käytöstavat, suhtautuminen byrokraatiaan"

"Hierarkisempi, mutta tutustumisen jälkeen lämpimämpi."

"Röyhkeitä vieraassa maassa, eivät kunnioita maantapoja"

"He ovat avoimen ystävällisiä ja vieraanvaraisia"

"Rahalla on enemmän valtaa"

"Käytöstavat, tapa toimia yhdessä esim. neuvottelut jne."

"Ihmisten ajattelutapa joissakin tapauksissa voi olla erilainen."

Avoimien kysymysten vastauksia

"käyttäytyvät juuri suurena joukkona aivan eri kuin yksittäisinä matkustavaisina"

"Käyttäytymisnormit,"

"iso maa ->syvä kulttuuri,taide,identiteetti...kts ed. vastaukset"

"Aikataulu käsité on erilainen. Venäläiset kunnioittavat opettajia enemmän kuin suomalaiset opiskelijat."

"epäonnistumista tai väärin ymmärtämistä ei haluta tunnustaa kovin herkästi. Järki kun loppuu niin helpommin voima avuksi."

"Sovittu. Mikä?"

21. Tuleeko mieleesi jokin konkreettinen esimerkki jostakin haastavasta tai epäselvästä tilanteesta, jonka olet kohdannut toimiessasi venäläisten tai venäläistaustaisten kanssa?

"Opiskelijoiden poissaoloista keskusteleminen"

"Opiskelijan opintojen keskeyttäminen ja siihen liittyvä ohjaus ja neuvottelut."

"Viimehetken muutokset ovat tavanomaisia"

"ei ymmärrä"

"Asioiden hoitaminen saattaa joissakin tapauksissa jumittua. Pieni lahja tai yhteydenotto hierarkiassa ylempään tuttavaan saattaa jouduttaa asian käsittelyä."

"Luottamuspuola/epäluottamustilanne venäläisen laitetoimituksen yhteydessä sekä dokumentaatio laitetoimituksesta (asiakkaana en voinut olla paikalla asennuksen yhteydessä, dokumentoinnissa vedottiin byrokraattisiin oikeuksiin eli byrokratian portaat tulivat esiin - ei niinkään byrokratian suuri määrä, mutta päätöksenteon vaikeus."

"Opiskelija ei ole lukenut Venäjällä mitään vieraita kieliä, mutta joutuu suorittamaan täällä vieraiden kielten opintoja."

"yleinen käytös parkkipaikoilla, julkisissa tiloissa jne. ei piitata säännöistä kun on rahaa."

"Kielivaikeus neuvottelu tilanteessa"

"Haastattelut, työhön ohjaus"

"oppilaat puhuivat keskenään tunnilla venäjää"

"Rajanylityksissä."

"Teknistä piirustusta ei ole ymmärretty, silti on käyty tekemään tuotetta"

"Erityisesti voimakas johtajavaltaisuus, eli johtaja päättää kaikesta, joka on suomalaiselle erittäin vaikea ymmärtää. Aikataulujen pitävyys, byrokratia. Nämä olivat alkuvaiheessa päivittäisiä"

"Maahantulokorttita ei vaan pääse hotelliin, vaikka se on jo maksettu. -mikä maksu?"